B
810.09

J. Misiņš

Jēkabs Zvaigznīte-Šterns

Biografisks un bibliografisks apskats.
Ar 2 ģīmetnēm un 11 pielikumiem.

Rīgā **1940**

Bij. Ramaves apgāds

Īpašniece Latvijas Universitātes filoloģijas un filozofijas studentu Ramaves likvidācijas kommisija.

J. Stern.

Latv. PSR Valsts Bibliotēka
Inv. 58-367
ПРОВЕРЕНО
1949 г.

Valsts spiestuve Rīgā, Pils ielā 14.

Par Jēkaba Zvaigznītes dzīvi un darbošanos nav pietiekoši skaidru ziņu. Ja kas par Zvaigznīti teikts, tad vairāk tikai par viņa rakstiem, un pēc tiem viņš kā sava laika personība mēģināts aptvert. Par viņu atrodam īsas, pa daļai nepareizas ziņas dažās literātūras vēsturēs un īsus apcerējumus laikrakstos. J. Lautenbachs ir sniedzis „Balss" 1903. g. 3. un 4. nr. īsas biografiskas ziņas un plašāku atzinīgu apcerējumu par Zv. rakstiem, tāpat A. Dauge „Latvijas Vēstneša" 1924. g. 296. nr., pieminēdams, ka šaurākām aprindām Zv. ir bijis pazīstams par vienu no dedzīgākajiem tautiešiem. Dauge raksta arī plašāki par viņa atstāto „papīru maisu" un piemin dažus dzirdētus nostāstus par Zv. dzīvi. 1924. g. Alfreds Goba izdeva Zv. kopotos rakstus un 1927. g. serijā Rakstnieku sejas Nr. 6 Zv. biografiju ar rakstu izlasi. Kopotos rakstus pārspriedis Viktors Eglītis „Balss" 1924. g. 2. nr. un citi. Sākot ar kopotu rakstu izdošanu, Goba par Zv. vispār ir daudz rakstījis gan atsevišķos izdevumos, gan laikrakstos un žurnālos, bet šais rakstos ir ļoti maz patiesības. Tā kā šīs ziņas par Zvaigznītes dzīvi ir publicētas kā dažādi šur tur saklausīti un nepārbaudīti pastāstījumi, bet nepamatotie spriedumi un prātojumi par Zvaigznītes rakstiem ir īstenībā tikai minējumi, tad patiesības labā viss Gobas teiktais jānoraida. Noticis tad nu ir tā, ka būšu dažā vietā pret Gobas uzskatiem izteicis vārdus, kas viņam nepatiks, bet — lai viņš neļaunojas — šie vārdi jau vēršas tikai pret viņa nepamatotajiem rakstiem, un ceru, ka viņš savu kļūdīšanos atzīs.

Esmu ilgi kavējies ar šā raksta klajā laišanu, gaidīdams, vai arī mūsu literātūrvēsturnieki kādu vārdu teiks, bet līdz šim tas nav noticis.

Ir tā kā žēlums, ka jāatsedz fantazijas plīvurs, kas saausts ap Zvaigznīti, un jārāda viņš arī kā Šterns. Bet arī tā viņš mums paliks mīļā piemiņā kā apdāvināts censonis, kas savrup gājis savu dzīves ērkšķu ceļu.

Biografija.

Skolotājs un rakstnieks Jēkabs Zvaigznīte-Šterns, Spriča un Ilzes dēls, dzimis 1833. g. 10. februārī Jaunpiebalgas Abrupa krogū, kur viņa tēvs bijis krodzinieks.[1]) Spricis Zvaigznīte jau otrā augumā ir Abrupa krodzinieks, jo viņa tēvs Atis (dzim. ap 1770. g.) arī bijis krodzinieks turpat. Jēkaba māte Ilze (dzim. 1814. ? g.), Ērmaņa meita, Spricim otra sieva, ko tas precējis pēc pirmās sievas nāves.[2]) Jēkaba tēvs kā krodzinieks pieskaitāms pie tā laika pusintelliģentiem, kas bija smalkāki un turīgāki nekā arāju kārtas zemnieku ļaudis.

Par Jēkaba bērnības un zēna gadiem zināms tikai tik daudz no priekšvārdiem viņa izdoto pasaciņu pirmajā daļā, ka viņš, iemācījies lasīt, kārojis un gribējis labprāt arī kādas stāstu grāmatas dabūt, bet tādu nebijis.

„Tehwa grahmatu plauktâ beſ bibeleſ un bibeleſ ſtahſtu grahmataſ maſ ween bij, un to wiſu jau no galwaſ ſinaju."

Jaunpiebalgas draudzes skolā tolaik par skolotāju darbojās Pēteris Ulpe, kas bija cenšīgs rakstnieks un līdzstrādnieks visos tā laika latviešu laikrakstos. Viņš sagatavoja un apmācīja arī citām skolām skolotājus, un Jēkabs Zvaigznīte, varbūt Ulpes sagatavots, iestājās Cimzes seminārā.[3])

Par seminārā pavadīto laiku nav nekādu ziņu; viņš bijis audzēknis IV kursā no 1850.—1853. g. Semināra abitūrientu liecībā 43. nr. visos priekšmetos atzīmēts: labi (gut). Jakob Zvaigsniht geb. zu N- Pebalg 21. ten März.[4]) 1833. hat das Erforderliche rühmlich geleistet.

Uz liecības vēlāk ar citu roku uzrakstīta ar zīmuli šāda piezīme:

„War Hauslehrer bei Baldings in Kaugershof, ½ Jahr Gehilfe in N.-Pebalg, darauf v. 1856—59 Gehilfe am Seminar, dann Leh-

---

[1]) Kirchenbuch Neu-Pebalg 4., 1833. g. pag. 564. Valsts archīvā.

[2]) Revisions liste Neu-Pebalg etc., 1834. g. Valsts archīvā.

[3]) Par Ulpi plašākas ziņas „Brīvās Zemes" illūstr. pielik. 1928. g. 20., 21. num.

[4]) Skat. I pielikumā. Dzimšanas dienas datumā kļūda; jāpieņem par pareizu pēc baznīcas gr. 10. feb. kā dzim. diena.

rer in Petersburg. Starb nach ¾ jährl. Aufenthalt in Deutschland. darauf nach 5 Monaten den 9. Juni 1867 in Riga."
Skat. 1. pielikumu.

Semināra vēsturē[5]) minēts Zvaigznīte (Stern) Nr. 47, un teikts, ka viņš bijis „1850—1853 Sem. Zögl., 1857—59 Lehrer am Paroch. Lehrer Seminar, Hausl. in Würken, Oberlehrer in St. Petersburg."

No šām ziņām tomēr it skaidri nevar noteikt, kurās vietās pēc kārtas un cik ilgi katrā Zvaigznīte pēc semināra beigšanas ir darbojies. Pati pirmā vieta viņam ir bijusi pārvācotajā Baldiņu (Balding) ģimenē Kaugurmuižā. 1930. g. Antonija Baldiņa (Antonie Balding), kad griezos pie viņas ar lūgumu sniegt kādas ziņas par Zvaigznīti-Šternu, man 14. jūlijā atbildēja vēstulē:

„... Als Jüngste von mehreren Geschwistern habe ich den allererſten Unterricht bei ihm gehabt, bin, denke ich, kaum über das A. B. Z. hinausgekommen. Der Betreffende hieſs damals übrigens „Swaigſnit". Ich war damals 6 Jahr alt, bin jetzt 82. Wie lange Herr Swaigſnit in Kaugershof, wo meine Eltern zu der Zeit lebten war, weiſs ich nicht glaube nicht sehr lange..."

1930. g. 31. augusta vēstulē:

„Die Zeit, in welcher der betreffende Herr Swaigſnit in Kaugershof geweſen iſt, mag ungefähr 1852 oder 53 geweſen ſein"...

Starp dievgaldniekiem Valmieras vācu draudzē 1853. g. ir minēts Jēkabs Zvaigznīte, Kaugurmuižā mājskolotājs. Tā tad pēc semināra kursa pabeigšanas Zv. vēl tanī pašā gadā sācis darboties Kaugurmuižā kā mājskolotājs, bet, cik ilgi viņš tur bijis, par to noteiktu ziņu nav. Pēc Antonijas Baldiņas atmiņas — ne visai ilgi, tomēr, tā kā viņš vēlāk ir rakstījis Baldiņa kundzei pabalsta dēļ, kā to redzam no viņa Cimzem rakstītās vēstules, tad jādomā, ka dažus gadus gan tur būs nodzīvojis; visai īsā laikā jau svešs ienācējs nevar iedzīvoties tik draudzīgās attiecībās, lai vēlāk drīkstētu lūgt un cerēt uz pabalstu.

1856. g. Zv. ir darbojies par palīgu Jaunpiebalgas draudzes skolā, kā to var spriest no īsas piezīmes Jaunpiebalgas baznīcas grāmatā. Tā gada 24. februārī Jaunpiebalgas dzirnavniekam Mekleram tikusi kristīta meita, un starp citiem kūmiem ir minēti skolmeisters Pēteris Ulpe un skolmeistera

[5]) Das ritterschaftliche Parochiallehrer — Seminar in Walk, von C. Peterson, J. Bach, E. Inselberg. Riga, 1898.

Jēkaba Zvaigznītes semināra liecība.

Izraksts no J. Cimzes rakstītas Valkas skolotāju 1843. semināra liecību gr.

I. Abiturienten — Zeugnisse vom Jahr 1843. bis zum Jahr 1856.

IV. Cursus von 1850.—1853.

(Wahlfähigkeits Zeugniss) Nr. 43.

Jacob Swaigsniht geb. zu N. Pebalg. 21. ten März 1833 hat das Erforderliche rümlich geleistet.

Spezial-Censuren.

Glaubenslehre	gut
Geschichte des Reiches Gottes	
Biblische Erklärung	
Sprachlehre	
deutscher Styl	
lettischer Styl	
Schreiben und Zeichnen	
Lesen	
Rechnen	
Algebra	
Geometrie	
Naturlehre	
Naturgeschichte	
Geographie	
allgemeine Geschichte	
Singen	
Clavierspiel	
Generalbass	
Lehrgeschichlichkeit	
Erziehungs- u. Unterrichtskunde	

Vorbereitungs gut. Fleiss, Fortschritte und sittliche Führung gut und lobenswürdig.

(Piezīme ar cita roku — ar zīmuli rakstīta.)

War Hauslehrer bei Baldings in Kaugershof, 1/2 Jahr Gehilfe in N. Pebalg, darauf v. 1856.—59. Gehilfe am Seminar, dann Lehrer in Petersburg. Starb nach 3/4 jährl. Aufenthalt in Deutschland, darauf nach 5 Monaten den 9. Juni 1867. in Riga an der Lungen- und Kehl-Schwindsucht.

II. Verzeichniss der entlassenen Küsterschüler, verfasst im Jahre 1856. IV, Cursus von 1850.—1853.

Nr. 45. Jacob Swaigsnit, Hilfslehrer an der Küsterschule.

III. Liste der Zögling der Ritterschaftlichen Küsterschule.

1839.—1864. Angefertigt am 1-ten Febr. 1864.:

Der IV. Cursus entlassen im Juli 1853. Walk 1850.—1853. Nr. 43. Jacob Swaigsnit, Hilfslehrer an der Küster-Schule; jetzt Lehrer an einem Gymnasium in Petersburg.

palīgs Jakob Swaigsniht.[6]) Kad Zv. Jaunpiebalgā ienācis, to arī skaidri zināt nevar, bet pēc piezīmes semināra liecībā viņš tur bijis pusgadu. (Ap šo laiku parādās „Mājas Viesī" viņa pirmie rakstiņi.) No Jaunpiebalgas viņš aiziet par palīga skolotāju pie Cimzes seminārā.

Pēc piezīmes liecībā Zv. bijis seminārā par palīga skolotāju no 1856.—1859. g., bet pēc semināra vēstures ziņām no 1857. g. augusta — 1859. g.[7]) Seminārā būdams, Zv. turpinājis iesākto rakstniecības darbu, tulkojis pasaciņas bērniem un grāmatiņu „Par Mallenieschiem". Tas gan būs noticis ar Cimzes ierosinājumu un ar viņa palīdzību, bet, cik liela pie tiem Cimzes līdzdarbība, to nevar noteikt.[8]) Semināra laikā arī sacerēti un tulkoti daži dziesmiņi. Tanī laikā bija pār semināru virsuzraugs un noteicējs laukskolu padomnieks R. v. Klots, pēc kura priekšrakstiem bija Cimzem jārīkojas — audzēkņi jāsarga no lepnības gara, lai tie nekļūtu par brīvdomātājiem, seminārā nebija atļauts lasīt pat vācu un c. klasiķus — tikai Šillera raksti bija atļauti, un tos drīkstēja arī audzēkņi iegādāties. Audzinātājiem skolotājiem nebija atļauts kaut kā citādi nodarboties kā tikai skolas darbā ar saviem audzēkņiem. Būdams tādos ieskatos, Klots 1857. g. Cimzem rakstītajā vēstulē tam uzdod:

„Sakat Juhs azi Swaigsnit tungam, ka es mehginaschanos latweeschu waj wahzu pantu taisischanâ atrodu par nederigu un luhdsu to atmest."

Ne katrs dzejnieks ar šādu aizrādījumu liktu sevi traucēt — dažam tas būtu vairāk vēl par uzmudinājumu, bet tā vien liekas, ka Zv. šo „lūgumu" būtu ievērojis, jo vēlāk Pēterpilī, kur viņš bija pilnīgā brīvībā, redzam to tikai pirmajā pusgadā kā līdzstrādnieku pie „Pēterburgas Avīzēm", kur iespiesti daži viņa raksti; dzejošanu — „pantu taisīšanu" — viņš ir atmetis.

Pārejas laikā no Jaunpiebalgas uz semināru Zv. ir spēris redzamu soli uz pārvācošanos — atmetis latvisko ģimenes vārdu un pieņēmis vācisko „Štern". Ka tas noticis ap to laiku, to var noskārst no tā, ka viņa jaunākais brālis Leon-

---

[6]) Kirchenbuch Neu-Pebalg. Taufreg. 1856. Nr. 70. Valsts archīvā.

[7]) Semināra vēsturē 66. rinda 186. lapp.

[8]) Skat. Cimzes rakstu „Atbilde un wehleschanahs". Mājas Viesis 1861. g. 48. nr.

hards, kas bija uzņemts seminārā kā privātskolnieks, ir jau ierakstīts par Šternu, un jādomā, ka abi brāļi būs reizē pārrakstījušies. Pārrakstīšanās protokolus man līdz šim nav izdevies nekur atrast. Arī par viņa paidagōģisko darbību seminārā nav nekādu ziņu. Goba gan pauž par Zv. semināra laiku dažādas, cik noskāršams, paša izdomātas, nepamatotas ziņas. Zv. kopotu r. 10. lpp. teikts, ka Zv. it kā izplatījis nācionālisma idejas starp audzēkņiem. Var jau būt, bet tālāku kā pats Cimze Zv.-Šterns nevarēja šinī ziņā iet — jo Klots lika allaž sajust savas dūres smagumu. Jaunāko Ziņu 1933. g. 39. nr. Goba saka, ka Zv. „padziļinājis darbību seminārā", tikai nesaka, kur šo ziņojumu smēlis; „Universitas" 1933. g. 4. nr. pēc G. domām Zvaigznīti būtu semināra kurātori it kā vajājuši viņa literāriskās nodarbošanās dēļ un tādēļ viņš pazaudējis semināra mācības spēka vietu. Jājautā, kādu rakstu dēļ tas būtu noticis? Būtu smieklīgi domāt, ka to rakstiņu dēļ, ko Zv. līdz 1859. g. publicējis, viņš tiktu vajāts vai arī ka viņu neieredzētu tādēļ, ka tulkojis Cimzes paša vadībā un ar viņa piedalīšanos pasaciņas bērniem, par kurām G. cenšas iestāstīt, ka manuskripts sagulējis veselu gadu necenzēts. Brīnišķīga iedoma — pret Andersena un Grimmu pasaciņām būtu pretošanās no cenzora puses.

Un tanī rakstā, "Dziesmas, rihmes un tas jaunais sakams wahrds" Mahj. W. 1859. g. 29. nr., ko Goba tik ļoti cildina,[9]) tur Zv. izsakās par savu tautu tā, kā to tikai viskonservātīvākie vācieši kliedza. Šinī rakstā Zv. starp citu saka, ka latvieši esot vēl tik zemā attīstības stāvoklī, ka tikai pēc simt gadiem sapratīšot Hūgenbergera tulkotās dzejas un arī Dinsberga dzejas drīzāk skādēšot nekā labu darīšot.

Tādos ieskatos bija Zv., un nevar atzīt, ka, šādas domas izteikdams, viņš būtu propagandējis „nācionālisma idejas" un mantojis vāciešu ienaidību; — nē, taisni otrādi, ar to viņš ieguva drīzāk viņu labvēlību. Kādi tad nu ir tie raksti, kuŗos atrodas tās jaunās idejas, kādēļ viņš būtu ticis vajāts? Tādu nav, un uz Klota „lūguma" — sauksim to labāk par pavēli, atmest dzejošanu — uz tā vien nevar celt šo vajāšanas hipotezi.

Zinādami, ka Zv. miris, diloņa sagrauzts, sapratīsim, ka viņš, jau sākdams savas skolotāja gaitas, būs bijis ar vārgu veselību un varbūt pēc ārstu padoma meklējis ērtāku nodar-

[9]) Kop. r. 243. lpp. Izglīt. M. Mēnešr. 1933. g. 2. nr.

bošanos. Saprotams, seminārā nebija viegla dzīve, viņš nebija tikai zem labvēlīgā Cimzes, bet arī zem rūcēja Klota acīm, varbūt sāka arī just vairāk slimības pazīmes — bija jāmeklē vieta, kur mazāk darba un lielākas ērtības.[10])

Nav arī zināms, ka Zv. būtu pieteicies uz kādu skolotāja vietu un „kungi" to nebūtu pielaiduši un būtu tādēļ kā mājskolotājs darbojies. Viņš ir tūliņ pēc semināra beigšanas sācis savu mājskolotāja gaitu — mājskolotājam taču bija ērtāka dzīve, mazāk darba un lielāka alga nekā tautskolotājam.

1860. un 1861. g. nu Zv. darbojās par mājskolotāju Virķenes muižā barona v. Engelharta namā pie viņa diviem mazgadīgiem zēniem — ābecniekiem — Kārļa un Hermaņa. Baronam Engelhartam bija kundze mirusi, atstādama pusaudžus zēnus, kam nu pirmo mājas mācību deva Zv. Ne nu kurš katrs latviešu tautības skolotājs tikai ar semināra izglītību varēja tanī laikā dabūt mājskolotāja vietu barona namā, kur jāsēž pie kopēja ģimenes galda un jāgrozās dižciltīgo aprindās, un jājautā, kā tad Zv. šādā vietā ieticis. Jādomā, ka Engelharts gan būs griezies pie semināra vadītājiem, lai tam ieteic derīgu audzinātāju, un mācītāji Oto un Ulmanis, kā arī Klots, kas visi Zv. labi pazina, būs to ieteikuši; Cimzes vārds vien, nezin, vai spētu Engelharta durvis atvērt. Un — šis mājskolotājs jau arī nebija vairs latvju Zvaigznite, bet „Herr Štern".

Kādā sabiedrībā Zv. bijis, Virķenes muižā dzīvodams, to redzam no Rūjienas vācu draudzes baznīcas grāmatas dievgaldnieku saraksta. Uz 1861. g. 1. jūniju pierakstījušies pie sv. vakariņa:

„Würken, Erbherr Baron Carl Gustav Georg von Engelhardt,
Baronesse Julie Henriette von Engelhardt,
Baronesse Hedwig Sophie Antonie von Engelhardt,
Mademoiselle Julie Drewitz,
Fräulein Marie von Numers,
Generallieutenant Konrad von Samson,
Gemahlin Luise,
Fräulein Pauline von Samson,
Lehrer Stern.

---

10) K. Dēķens savā rakstā „Valkas draudzes skolotāju seminārs" stāsta par tā laika sem. palīgu dzīvi: „... tiem maksā pārāk niecīgu algu un dzīvoklim dod nelielu istabiņu." Izgl. Min. Mēn. r. 1930. XI g. 495. lpp.

Par Zv. audzēkņiem, kas tagad arī abi jau miruši, varētu pieminēt īsumā šo: jaunākais, Hermanis v. Engelharts, bija mākslinieks, iecienīts un slavens gleznotājs. No viņa darbiem ievērojams gleznu cikls „Māsas" trijās gleznās; viena viņa glezna „Lūdzošā nonne" atrodas Rīgas pilsētas mūzejā. (Skat. Neuman. Baltische Maler und Bildhauer. 134. lpp.)

Vecākais brālis Kārlis arī bijis liels mākslas cienītājs — entūziasts. Abi jau jaunībā atstājuši Virķenes muižu: uzturējušies visvairāk Minchenē un apkārtnē, tikai retu reizi uz Virķeni atbraukdami. Miruši neprecējušies. Par viņiem rakstīja man bijušā Virķenes pārvaldnieka Bergsona kundze:

„Der Letztere — Herman — hat die Heimat vor 1905 einige Mal besucht und habe ich ihn als einen hochgebildeten, edeldenkenden Menschen kennen gelernt, wohlwollend und liebevoll gegen seine Mitmenschen. Nachher ist er noch einmal im Sommer hiergewesen und dann nach einigen Jahren gestorben, von seinem Bruder treu gepflegt... Karl. v. Engelhardt hat noch bis in die Kriegszeit gelebt. Wie man hörte, sehr abgeschlossen von der Mitwelt, in den letzten Lebensjahren fast ganz taub."

Ka Zv., Virķenes muižā dzīvodams, ir bijis labās attiecībās ar mājas tēvu — muižas īpašnieku, to liecina kāda barona v. Engelharta vēstule, ko tas rakstījis 1860. g. 4. novembrī savam draugam Buchholcam Rīgā, to lūgdams, lai gādātu un pabalstītu Zvaigznītes jaunāko brāli Leonhardu, ka tas varētu tālāk izglītoties. Kā jau minēju, pa to laiku, kamēr Zv. darbojās par palīga skolotāju seminārā, viņa jaunākais brālis arī tur bija uzņemts par privātskolnieku, un kad vecākais brālis — skolotājs — no semināra aizgāja, tad arī jaunākajam brālim — skolēnam — tur vairs palikšanas nebija.

Tiktālu nu būtu izsekots Zvaigznītes gaitām pēc semināra kursa beigšanas pa viņa darba vietām Latvijā. Nav zināmi datumi, kad viņš kurā vietā iestājies un kad aizgājis, tādēļ var atzīmēt tikai gadus, balstoties uz minētajām izziņām un liecībām.

No Virķenes Zv. aiziet uz Pēterpili 1861. g. rudenī vai ziemā par virsskolotāju, bet nav zināms, kādā skolā — ģimnazijā — viņš tur darbojies — laikam gan devis stundas vairākās.

Rodas jautājums, kā viņš varēja Pēterpilī vietu dabūt. Jādomā, būs sarakstījies ar Cimzes Dāvi, kas jau no 1848. g. bija Pēterpilī skolotājs un bāriņu tēvs (Waisenvater) pie turienes Annas skolas, un tas būs viņu ierosinājis arī turpu do-

ties. Semināra skolotāja Lugažu mācītāja Ulmaņa tēvs, pazīstamais daudzo tā laika latviešu skolas grāmatu autors un viens no pirmajiem mūsu tautas dziesmu pētniekiem, Kārlis Krišjānis Ulmanis bija tolaik luterāņu bīskaps Pēterpilī. Tam nu gan bija iespējams palīdzēt, un laikam tas arī būs Zvaigznītem-Šternam palīdzīgs bijis vietu dabūt.

Kādās skolās viņš Pēterpilī darbojies, to, cerams, ar laiku varēs izzināt no tā laika ģimnaziju gada pārskatiem, kas, cerams, būs atrodami Pēterpils publiskajā bibliotēkā (maniem rakstveida pieprasījumiem līdz šim nav bijis panākumu), bet, ja arī redzēsim viņa vārdu minētu kādā sarakstā, ar to jau nekas daudz nebūs panākts vai noskaidrots par viņa dzīvi un paidagōģisko darbību.

1862. g. viņš kā rakstnieks strādājis līdz Pēterburgas Avīzēs kādu laiciņu[11]) un pēc Valdemāra liecības bijis „labs līdzstrādnieks".[12]) Rakstnieka darbību apskatīsim plašāk nākošajā nodalā.

Pēterpilī atnākot, Zv. bija 29 g. vecs — viņš devās pretī plašākai dzīvei ar rožainām cerībām, brauca, kā dzejnieks saka, „ar tūkstoš mastiem", bet, kā jau dažs labs jauneklis šinī vecumā, nepiegrieza diezgan vērības savam veselības stāvoklim.

Pēc 3 Pēterpilī pavadītiem gadiem, par kuŗu laiku mums nav nekādu ziņu par Zv. dzīvi, viņa slimība ir tiktāl pieņēmusies, ka jāmeklē palīdzība ārzemēs, un viņš dodas uz Vācijas klimatisko kūrortu Zodeni pie Frankfurtes, Maincas apgabalā, kur pēc jau minētās piezīmes uz semināra liecības, sabijis $^3/_4$ gadu. No turienes viņš 1866. g. pavasarī raksta Cimzem uz Valku vēstuli, no kuŗas redzams, ka viņš tur ir jau ziemu pavadījis, un tā tad būs 1865. gada rudenī tur nonācis. Zodenes slimnīcu žurnālos viņa vārds nav atrodams — viņa ietaupījumi nebūs bijuši lieli, un tādēļ viņš būs ārstējies kāda privātārsta uzraudzībā, uzturēdamies turienes policijas seržanta Millera dzīvoklī. Šī Cimzem rakstītā vēstule mums dod ziņas par Zv. dzīvi un tālākiem nodomiem, tādēļ pielieku to te pilnīgu līdz ar latv. tulkojumu.

---

11) Krišjāņa Barona atmiņas. 61. lpp.

12) Āronu Matīsa Krischjahnis Waldemars. Jelgavā, 1892. izd. Dravnieks. 32. lpp.

Mein teuerster Lehrer!

Empfangen Sie für Ihren mir so lieben und teuren Brief meinen innigsten Dank. Es war mir ein schöner Maigruss nach langer, grauer Winterszeit und hat mich wahrhaft erquickt.[13]) All die Umstände, aus denen mein Schweigen hervorgegangen, zu nennen, ist auf schriftlichem Wege nicht möglich. Auch vielleicht mündlich wird es nicht gehen, weil man in solchen Fällen meist an den Empfindungen haften bleibt, und sich die Grösse der einwirkenden Tatsachen nach und nach verliert und verwischt. Jedenfalls ist dieses die schwierigste Periode meines Lebens gewesen.

Jetzt, wo ich meine Kräfte wieder erlange, überblicke ich den ganzen Abgrund, an dessen Rande ich geschwebt.[14]) Es geht mir gegenwärtig im ganzen sehr, sehr gut.

Das Klima tut wahrhaft Wunder. Ich nehme gewaltig zu, und man behauptet, nach kurzer zeit werde man mich nicht wieder erkennen. Bis vor drei Tagen war die Witterung allerdings sehr ungünstig. Gestern im Schatten schon 25°, heute morgen schon um 6 Uhr 17°. Meine Lunge wächst und dehnt sich aus bei dem Bergsteigen, das ich täglich exerciere. Der Arzt hat vor wenigen Tagen meine Lunge gemessen und 4700 Cubik-Centimeter gefunden, während gewöhnliche Lungen nur 3000—3500 besitzen. Der Arzt erklärte, dass nur der ungeheure Umfang meiner Lunge mich gerettet habe.

Nur meine Stimme ist noch ganz ebenso, d. h., ich habe eigentlich keine. Gurgeln, Beizen sind die bis jetzt angewandten Mittel. Die Stimmbänder sind zu erschlafft, und man wird wahrscheinlich zur Elektrizierung greifen müssen. Des schlechten Wetters wegen und weil ich zwei Tage das Bett hüten musste, werde ich wohl eine Woche länger hier bleiben müssen.

Was und wohin dann, das will der Arzt durchaus noch nicht bestimmen. Wenn es auch mit der Brust gut geht, mit

---

[13]) Ja Zv. Zodenē ir ziemu pavadījis, tad laikam tur būs nonācis, kā jau minēju, 1865. g. rudenī.

Mans dārgākais skolotājs!

Saņemiet manu sirsnīgāko pateicību par Jūsu man tik mīļo un dārgo vēstuli. Tā bija man jauks maija sveiciens pēc garās, pelēkās ziemas un mani patiesi atspirdzināja.[13]) Uzrakstīt visus apstākļus, kādēļ esmu klusējis, nav iespējams. Arī mutes vārdiem varbūt neizdosies, jo tādos gadījumos cilvēks pa lielākai daļai paliek pie jūtām, un notikumu iespaida lielums un nozīme pamazām zūd un izgaist. Katrā ziņā šis ir bijis manas dzīves grūtākais laikmets, un es ceru, ka tagad tas pagājis uz visiem laikiem.

Tagad, atguvis atkal savus spēkus, es pārredzu bezdibeni, kura malā es atrados.[14]) Man klājas tagad vispārīgi ļoti, ļoti labi.

Klimats tiešām dara brīnumus. Es ļoti pieņemos, un apgalvo, ka drīzā laikā mani nevarēšot vairs pazīt. Izņemot pēdējās trīs dienas, laiks gan bija ļoti nelabvēlīgs. Vakar pavēnī jau 25°, šorīt, jau ap plkst. 6 — 17°. Manas plaušas aug un paplašinās, kalnos kāpjot, ko daru ikdienas. Ārsts pirms nedaudz dienām mērīja manas plaušas un konstatēja, ka tās 4700 kubik-centimetru lielas, kurpretim parastām plaušām ir tikai 3000—3500. Ārsts paskaidroja, ka mani glābis tikai manu plaušu milzīgais apmērs. Tikai mana balss ir vēl gluži tāda pati, t. i., īstenībā man balss nemaz nav. Skalošana, kodināšana ir līdz šim ļietotie līdzekļi. Balss saites ir pārāk nogurdinātas, un laikam nāksies ķerties pie elektrizēšanas. Sliktā laika dēļ un arī tādēļ, ka man divas dienas bija jāpavada gultā, man gan nāksies palikt šeit nedēļu ilgāki.

Ko tad darīt un uz kurieni doties, to ārsts nekādā ziņā vēl negrib noteikt. Ja arī ar krūtīm ir labi, ar vēderu man vēl diezgan jānomokās, un, tā kā nav iespējams otrreiz uzsākt minerālūdens lietošanu, tad es gribētu reālizēt savu mīļāko

---

[14]) Redzams, viņš Pēterpilī ir bijis jau ļoti slims, bet varbūt te domāts ne tikai par slimības grūtumu, bet arī citiem ļaudīm dzīves apstākļiem. Varbūt viņš jutās morāliski ievainots, ka Pēterburgas Av. dēļ bija policijas uzraudzībā.

meinem Unterleibe habe ich genug zu tun, und da es wohl nicht angeht, eine zweite Brunnenkur vorzunehmen, so möchte ich meinen Lieblingsplan ausführen und eine Fussreise machen. Ausserdem räth man mir ärztlicherseits ab, nach Petersburg zurück zu gehen. Es heisst, ich würde vielleicht ein paar Monate aushalten, dann würde das alte Übel wiederkehren und sich um so schlimmer gestalten. Es trifft denn dieses mit meinem geheimen Wunsch zusammen, den Winter hier zu bleiben, und ich freue mich Ihrer Zustimmung. Aber die Mittel? Sobald hier die Kur zu Ende ist, reise ich nach München und Stuttgart zu Hackländer,[15]) dessen Adresse ich schon habe, und zu Geibel, Redwitz[16]) etc. Ich werde ihnen manches vorlegen und ich hoffe, dass sie es ligitimieren werden. Ausserdem ist Hackländer als junger Mensch selbst in einer solchen Lage gewesen. Freilich habe ich einen Vorsprung nötig, und je grösser er ist, desto besser. Daher habe ich vor etwa 3 Wochen an Sokolowski und an Mad. Balding geschrieben.[17])

Da ich bis jetzt ohne Antwort bin, so lässt mich das hoffen. Habe ich für ein halbes Jahr Mittel, dass ich bis zum Herbst fusswandern und mich nach Belieben niederlassen kann, so — ich gäbe auch ein Königreich für dieses Pferd.[18]) Kommt es nicht, so weiss ich freilich nicht, was ich beginne. Ich könnte wenigstens nicht vollkommen hergestellt werden, nämlich, von meinem Unterleibsleiden.[19])

Was ich denn schreiben würde? Jetzt zwingt mich die Not, und ich muss vohl reden. Es wäre freilich besser zu handeln, ohne zu reden; und weil ich seit Jahren nur geredet habe, ohne Handlungen aufzuweisen, so muss ich ernstlich fürchten, einer gewissen Klasse von Menschen beigezählt zu

---

15) Haklenders — tanī laikā ievērojamā vācu ģimenes žurnāla „Ueber Land un Meer“ nodibinātājs un redaktors — „daudzrakstītājs“. Varētu domāt, ka Zv. ar viņu būtu sarakstījies, bet Haklendera archīvā, kas glabājas Štutgartes bibliotēkā, nav no Šterna nekas atrodams.

16) Emanuels Geibels un Oskars fon Redvics — tā laika iecienīti vācu dzejnieki. Geibels tanī laikā dzīvoja Lībekā, Redvics Minchenē. Vai Zv. pie kāda no viņiem nonācis — maz ticams.

nodomu — doties kājceļojumā. Bez tam man no ārstu puses neieteic atgriezties Pēterpilī. Saka, ka es varbūt dažus mēnešus izturētu, tad vecā kaite atgrieztos un izvērstos vēl jo ļaunāka. Tā tad tas saskan ar manu slepeno vēlēšanos palikt ziemu še, un es priecājos par Jūsu piekrišanu. Bet līdzekļi? Tikko ārstēšana šeit būs nobeigta, es došos uz Mincheni un Štutgarti pie Haklendera,[15]) kuŗa adrese man jau ir, un pie Geibeļa, Redvica[16]) u. t. t. Es likšu viņiem šo to priekšā un ceru, ka viņi to leģitimēs. Bez tam Haklenders, kā ļauns cilvēks, pats atradies tādā pašā stāvoklī.

Protams, man vajadzīgs pabalsts, un jo lielāks tas ir, jo labāki. Tādēļ es pirms apmēram trim nedēļām rakstīju Sokolovskim un Baldiņa kundzei.[17])

Tā kā līdz šim esmu bez atbildes, tas dod man cerību. Ja man būtu pusgadam līdzekļi, tā ka es varētu ceļot kājām līdz rudenim un apmesties, kur man patīk — arī es dotu karaļvalsti par šo zirgu.[18]) Ja tas nepiepildās, tad gan es nezinu, ko iesākt. Es tad nevarētu pilnīgi izārstēties, proti, no savas vēderkaites.[19])

---

[17]) Emils Sokolovskis, tolaik ļoti iecienīts Raunas, agrāk Lugažu mācītājs un skolotājs seminārā.

Baldiņa kundze Kaugurmuižā, kur Zv. bija pirmā mājskolotāja vieta. Pēterpilī gan Zv. laikam nebūs bijis tuvāku paziņu, pie kā griezties pēc pabalsta: viņš nav tuvu stāvējis ne Valdemāram, ne arī Baronam, — viņa labvēļi v ā c u frontē...

[18]) Domāts pazīstamais Šekspīra citāts Ričarda III beigu cēlienā: „Zirgu! zirgu! mana karaļvalsts par vienu zirgu!" „A horse! a horse! my kingdom for a horse!"

[19]) Tā vien liekas, ka šīs Zv. cerības nebūs piepildījušās. Jādomā, ka pavisam bez pabalsta Sokolovskis un Baldiņa kundze viņa neatstāja, bet, lai varētu vasaru ceļot pa Vāciju un pēc tam vēl nākošo ziemu uzturēties varbūt atkal kādā sanatorijā — ar tik lielām summām reti vien kādu lūdzēju pabalsta. Bet galvenais — Zv., kā tas nereti pie diloņa slimniekiem ievērots — lielā optimismā iedomājās sevi it kā izdziedinātu un kala nākotnes plānus, kamēr patiesībā bija tikai turienes labvēlīgā klimatā atspirdzis nāves kandidāts. Ārsts viņam vēl nebija teicis, ko darīt un uz kurieni doties — viņš bija bez balss — kakla diloņa dēļ, ko pats nenojauda — arī ar slimu māgu, un nav ticams, ka ārsts būtu pievienojies viņa nodomam uzņemties gaŗāku ceļojumu...

werden. Ich bin freilich eine lange, lange Periode hindurch an mir selbst irre gewesen, und das ist ein schlimmer Zustand.[20])

Aber bei vollkommener geistiger Reife und durch die gegenwärtige Besserung meiner körperlichen Zustände übersehe ich alle Ursachen und Wirkungen und muss anerkennen, dass es so und nicht anders kommen musste. Ich hatte einen dunklen, durchaus mächtigen Trieb ohne Klarheit der Vorstellungen, eine Übergewalt der Phantasie ohne ausgebildeten Verstand. Meine Sprachkenntnisse und meine Sprachfertigkeit war sehr mangelhaft, und ich schwebte in idealistischen Sphären. Aus der Kränklichkeit entstand Mangel an Konsequenz und Willensfestigkeit, ich hatte eine Kraft und kein Ziel, wenigstens kein erkanntes, und in den letzten Jahren war ich ein Spielball äusserer Verhältnisse — meist nur durch körperliche Schwäche und zuviel Arbeit.[21]) Sobald ich jetzt meine vollkommene Gesundheit wiedererlangt habe, stehen mir alle Mittel zu Gebote. Was mir fehlte, habe ich möglichst nachgeholt. Die Sprache habe ich in meiner Gewalt — ihre ganze Milde[22]), Hoheit und Schärfe. Und so will ich nichts anderes, als erzählen, wie es den Menschen ums Herz ist, denn das wissen viele Menschen, vielleicht die meisten, nicht. Ich will das Herz in allen seinen Saiten austönen lassen, die tiefsten Geheimnisse, menschliche Freude und menschlich Leid will ich vor ihnen ausbreiten, und die Menschen sollen darin sich selbst wiedererkennen, ihr Fleisch und ihr Gebein wahrnehmen und zu menschlichen Gefühlen und Gedanken geleitet werden. Ich will lebendige Gestalten machen, die noch nicht dagewesen sind und vn denen sie doch sagen sollen: es ist Bein von meinem Gebein etc. Das ists, was ich will.[23]) All

[20]) Tā tad varbūt jau no tā laika, kad beidzas Zv. latviskā rakstniecības darbība, 1862. g. beigās, viņš nebūs vairs neko rakstījis; „kopš gadiem esmu tikai runājis, neuzrādot nekādas darbības"... Un velti runāt par kādiem viņa nezināmiem vai nozudušiem rakstiem.

[21]) Kāds šis pārmērīgais darbs būs bijis? Uz priekšu viņam bija jātiek, jāiekaro labāks stāvoklis — jāiegūst lielāka izglītība, jātiek, kā viņš pats saka, „pie pilnīgas garīgas gatavības", un to varēja panākt mācoties, studējot — varbūt kā brīvklausītājam augstskolās, bet bez tam jāpelnī vajadzīgie dzīves līdzekļi, stundas dodot varbūt vairākās skolās. Bet viņš varēja darboties tikai tik daudz, cik „miesas nespēks" pielaida — nebija „gribas spēka", un, ja juta spēku, nebija „atzīta mērķa"...

Ko tad es lai rakstītu? Tagad mani spiež vajadzība, un man gan jārunā. Būtu, zināms, labāki darboties nerunājot, un, tā kā es kopš gadiem esmu tikai runājis, neuzrādot nekādas darbības, tad man nopietni jābaidās, ka mani pieskaitīs zināmai cilvēku šķirai... Es gan ilgu, ilgu laiku pats sevi vairs nesapratu, un tas ir nelāgs stāvoklis.[20]) Bet pilnīgā garīgā gatavībā un ar tagadējo mana miesas stāvokļa uzlabošanos es pārredzu visus cēloņus un sekas, un man jāatzīstas, ka tā un ne citādi tam bija jānotiek. Man bija tumša, ļoti stipra dziņa bez skaidras sajēgas, fantazijas pārsvars bez attīstīta prāta. Mana valodas prašana un mans valodas veiklums bija ļoti nepilnīgi, un es lidoju ideālistiskās šķairās. No slimīguma cēlās konsekvences un gribas spēka trūkums; man gan bija spēks, bet nebija mērķa, vismaz atzīta mērķa, un pēdējos gados es biju ārējo apstākļu rotaļu bumba — pa lielākai daļai tikai miesas nespēka un pārmērīga darba dēļ.[21]) Tikko es tagad būšu atguvis pilnīgu veselību, man ir rokā visi līdzekļi. Kā man trūka, to es, cik iespējams, panācu. Valodu es protu pamatīgi — visu viņas maigumu,[22]) cēlumu un asumu. Un tā tad es negribu nekā cita kā stāstīt, kā cilvēkiem ir ap sirdi, jo to daudzi, varbūt pat lielākā daļa cilvēku, nezina. Es gribu likt izskanēt visām sirds stīgām, gribu atklāt cilvēku priekšā dziļākos noslēpumus, cilvēku priekus un cilvēku bēdas, lai cilvēki tanīs pazītu sevi pašus, redzētu savu miesu un savus kaulus un tiktu vadīti uz cilvēcīgām jūtām un domām. Es gribu radīt dzīvus, vēl nebijušus tēlus, par kuriem viņiem tomēr būtu jāteic: tas ir kauls no maniem kauliem u. t. t. Tas ir tas, ko es gribu.[23]) Nejauši esmu piekēris savas domas kavējoties vienīgi pie šīm siržu lietām, kad man likās, ka esmu

---

[22]) Pat šī vēstule to liecina. Latviešu valodā rakstot, viņš, droši vien, nebūtu spējis tā izteikties. „Maigumu, cēlumu un asumu" viņš nu atrada vācu valodā, jo „prata to pamatīgi", bet ne toreiz vēl neizkoptajā mātes valodā; viņš jau nesekoja tanī ziņā Alunānam, jo bija spraudis citu mērķi.

[23]) Tā tad tapt par r a k s t n i e k u šā vārda pilnā nozīmē — ne tikai par latvju žurnālistu — runāt Vācijā no skatuves izglītotai publikai (Latvijā tikai 2 gadus vēlāk uzausa jēdziens par skatuves mākslu, izrādot „Schuhpu Behrtuli" 1868. g.) — tas bija tas „kalna gals", ko Zv. bija cerējis sasniegt un kādēļ pūlējies, mācoties un studējot. „Behüt dich Gott! es wär zu schön gewesen, Behüt dich Gott, es hat nicht sollen sein!"

LATVIJAS PSR VALSTS BIBLIOTĒKA

mein Denken habe ich unwillkürlich, wo ich mich unbeobachtet wähnte, über diesen Herzensverhältnissen ertappt. Ach, ich habe sie wohl studiert und teuer die Kenntnisse bezahlt. Und ich bin in dieser Hinsicht sehr, sehr, unermesslich reich. Ich will von der Bühne predigen und — es ist meine Überzeugung — mit Beifall. Soll es zum Herzen gehen, so muss es vom Herzen, aus der Überzeugung, kommen. Und das solls wahrhaftig, denn zu lügen und zu heucheln verstehe ich nicht.[24])

Also nur Gesundheit und ein halb Jahr Vorsprung; ein Königreich dafür — und ich hoffe sogar, eine bescheidene Existenz darauf zu gründen. Ausserdem habe ich eine pädagogische Arbeit liegen, die einzige Arbeit, die ich unter den damaligen schlimmen Umständen aus Petersburg mitnahm, um sie dem Druck zu übergeben.[25])

Ich betrachte und werde sie als das Werk meines Lebens — bis hinzu — betrachten. Gegenwärtig, wo mir noch Jahre zugezählt zu werden scheinen, werde ich das Ganze noch einmal mit Musse umarbeiten. Die Arbeit ist ein Protest gegen meine eigene Erziehung. Man wird sie hart bekämpfen und doch nicht widerlegen.

---

[24]) Nejauši Zv. domas kavējas pie „siržu lietām" — tās viņš ir studējis, samaksājis dārgi par iegūtajām atziņām un nu, kad viņš, kā liekas, ir visu zaudējis, jūtas neizmērojami bagāts. Nu viņš grib runāt no skatuves — „rādīt dzīvus, vēl nebijušus tēlus", un tie gan būtu vispirms viņš pats un viņa „maldu zvaigzne". Cik daudz te izteikts, bet ne nu mēs to izpratīsim!

„Cherchez la femme!" Jājautā, jāmeklē, kur te sieviete? Vai Pēterpilī sākušās šīs siržu studijas — jādomā, ka gan jau agrāk. Varbūt Virķenē kādai dižciltīgai dāmai gaŗlaikojoties iepatikās uzsākt ar ɣiņu mīlas rotaļu, ko naīvais jauneklis ņēma nopietni... Ja tā, tad jau gan viņam bija jādodas uz Pēterpili meklēt plašāku darba lauku, laimi, godu — Latvijas tautskolotāja stāvoklī viņš nevarēja palikt. Pēterpilī Valdemārs — Latvis bija pulcinājis ap sevi tā laika izglītotākos latvju gara darbiniekus — patriōtus, un Zv. arī kādu laiciņu bija to starpā, bet viņam bija jātraucas tālāk, un Šterna kungs gāja savu ceļu. Pamazām viņu sagrauza slimība, bet nu viņš Vācijā ar lielu optimismu, tā sakot, dīvpadsmitā stundiņā cer sākt jaunu dzīvi, taču nāve jau vīcina savu izkapti aiz viņa muguras. Cik traģisks šā apdāvinātā latvju censoņa liktenis!

nenovērots. Ak, es esmu tās pamatīgi studējis un šīs zināšanas dārgi samaksājis. Un es esmu šinī ziņā ļoti, ļoti — neizmērojami bagāts. Es gribu runāt no skatuves, un mana pārliecība ir, ka es atradīšu piekrišanu. Kam jāiet pie sirds, tam jānāk no sirds, no pārliecības. Un tas tiešām notiks, jo melot un liekuļot es neprotu.[24])

Tā tad tikai veselību un pabalstu pusgadam, karaļvalsti par to, un es ceru pat nodibināt uz tā pieticīgu dzīvi. Bez tam manā rīcībā ir paidagōģisks darbs, vienīgais darbs, ko es toreizējos ļaunajos apstākļos no Pēterpils paņēmu līdz, lai to nodotu iespiešanai.[25]) Es uzskatu un vienmēr uzskatīšu to par savu mūža darbu. Tagad, kad mana dzīve, kā liekas, vēl par gadiem pagarināsies, es visu vēlreiz bez steigas pārstrādāšu. Šis darbs ir protests mana paša audzināšanai. To stipri apkaroš un tomēr neatspēkos. Visu, ko es par cilvēku zinu, esmu ielicis šinī darbā. Galvenais saturs ir cita psicholoģija un izskaidrojums par miesas iespaidu uz garu. Divi ārsti ir izskatījuši cauri fizioloģisko daļu. Par galveno domu pareizumu es dzīvoju un mirstu. Ja vaļas laiks būtu pietiekošs, forma, zināms, kļūtu arvien labāka un labāka. Materiālisti un spirituālisti būs nemierā, bet neviens nepierādīs pretējo.[25])

---

[25]) Minētie „toreizējie ļaunie apstākļi" gan būs policijas uzraudzība par viņa piedalīšanos Pēterburgas Avīzēs. (Īsumā par to minēts A. Buchholca grāmatā „Fünfzig Jahre Russischer Verwaltung in den Baltischen Provinzen", 257. lp... dass sowohl Woldemar und Baron als auch andere, in der Residenz aufhaltende Jungletten (Der Hauslehrer Swaigkin, (sic!), Gärtner Grünthal u. a) unter polizeiliche Aufsicht gestellt wurden.)

Barons no šīs uzraudzības nav daudz baidījies — viņš turpināja joprojām Pēterb. Av. izdošanu. Savās atmiņās 75. lpp. viņš stāsta: „Valdemārs un es vēl ilgi pēc tam stāvējām zem policijas uzraudzības, un atcelta tā īsti nekad netika, bet vienkārši ar laiku izbeidzās, aizmirsās."

Zv. pa šo laiku ir darbojies, rakstīdams vācu valodā zinātniski paidagōģisku rakstu, un sauc to par savu mūža darbu. Viņš gan arī būs pūlējies, pats mācīdamies, tālāk izglītodamies, jo ar semināra iegūtajām zinībām vien nebūtu šāds darbs veicams, ko pēc viņa domām nespētu apgāzt ne materiālisti, ne spiritiuālisti. Viņš šo rakstu bija ņēmis uz Vāciju līdzi, „lai nodotu iespiešanai", bet, gribēdams to vēl pārlabot, varbūt pār-

Alles, was ich vom Menschen weiss, habe ich darin niedergelegt. Das Wesentlichste ist eine andere Psychologie und Darlegung der Einwirkungen des Körpers auf den Geist. Zwei Ärzte haben den physiologischen Teil durchgesehen. Für die Wahrheit des Grundgedankens lebe und sterbe ich. Bei hinreichender Musse würde freilich die Form immer besser und besser werden. Materialisten und Spiritualisten werden unzufrieden sein, aber niemand wird das Gegenteil beweisen.[25])

Hier habe ich Ihnen nun alles gebeichtet. Aber auch nur Ihnen! Und es tut mir wohl, dass ich es ausgesprochen habe. So hoffe ich denn, dass Sie an mir noch viel Freude erleben werden.

Mein Bruder bereitet sich bei Treu für die Universität vor. Warum unterliess er es vor 3 Jahren![26])

Das Reskript des Kaisers an Gagarin war schon vor sieben Jahren nötig.

Wehe über die falschen und untauglichen Räte, die es dem guten Kaiser so erschweren. Wenn nur nicht ein zu harter Rückschlag kommt![27])

Das starke Gewitter hat jetzt eben aufgehöhrt, und die kühle Luft fordert zum angeordneten Spaziergang auf. — Ich danke den Walkensern, die meiner so freundlich gedacht, für Ihre Teilnahme. Ich möchte sie wohl einmal sehen.

Die Aussicht auf den Krieg hält die Kurgäste zurück oder verscheucht sie. Voriges Jahr 3500 (in einem Städtchen wie Walk), gegenwärtig nur 330 noch. Allerdings kommt die Masse nach.[28])

Weil ich nicht sprechen kann, muss ich wenigstens lesen. 6 Bände von Varnhagenschen Tagebüchern gelesen. So

---

veda atkal atpakaļ uz Latviju, un tas atradās viņa atstātajos papīros, kā to viņa brālis Pēterpilī ir stāstījis Kažoku Dāvim. (Skat. pielikumu). Ja Zv. latviešu izglītības līmeni vērtēja tik zemu, ka tie tikai pēc simt gadiem spēšot saprast dažus tulkotos vācu daiļdarbus, tad jāpieņem par patiesu viņa noteikums, lai viņa atstātos rakstus tikai pēc 30 gadiem izlieto — it sevišķi, attiecoties uz šādu zinātnisku rakstu.

[26]) Jaunākais brālis Leonhards, toreiz skolotāja palīgs Alūksnē, sagatavojies uz iestāšanos augstskolā pie Apukalna mācītāja Treja, kas arī citiem jaunekļiem mācījis bez kādas atlīdzības vecās valodas un citas zinības.

Te nu esmu Jums visu izteicis. Bet arī tikai Jums! Un man ir patīkami, ka esmu to izteicis. Tā tad es ceru darīt Jums vēl daudz prieka.

Mans brālis gatavojas pie Treja augstskolai. Kādēļ viņš to nedarīja pirms 3 gadiem?[26])

Ķeizara rīkojums Gagarinam bija jau vajadzīgs pirms septiņiem gadiem. Nelaime ar šiem neuzticamajiem un nederīgajiem padomniekiem, kas labajam ķeizaram visu padara daudz grūtāku. Ja tik nu nenāktu par daudz stiprs pretspiediens![27])

Stiprais pērkona negaiss patlaban tikko pārgājis, un vēsais gaiss mudina uz pavēlēto pastaigāšanos.

Valcēniešiem, kas mani tik laipni pieminējuši, pateicos par līdzjūtību. Es gan gribētu viņus reiz redzēt.

Izredzes uz karu attur peldu viesus vai aizbaida tos. Pagājušo gadu 3500 (pilsētiņā kā Valka), tagad tikai vēl trīssimti trīsdesmit. Vairums, bez šaubām, vēl nāks.[28])

Tā kā es nevaru runāt, man, mazākais, jālasa. Izlasīju 6 sējumus no Varnhāgena dienas grāmatām. Kaut kas tam līdzīgs līdz šim vēl nav bijis. Kas visi vēstures sacerējumi ir

---

[27]) Šis rīkojums ministru prezidentam Gagarinam tika dots pēc tam, kad 1866. g. 5. aprīlī Pēterpils vasaras dārzā bija uz Aleksandru II šauts. Rīkojums vērsts pret sociālistiskām mācībām un revolūcionāru kustību, kas toreiz Krievijā sāka parādīties. Ka Zv. par to tik atzinīgi izsakās, tas rāda, ka viņš ir bijis ļoti konservātīvi noskaņots. Šis rīkojums iespiests 1866. g. Mahjas Weesī 23. nr., latviskā tulkojumā.

[28]) Prūšu un austriešu karš Šlezvigas Holšteinas dēļ, no 1866. g. jūnija līdz augustam.

[29]) Kārlis Augusts Varnhāgens von Ense, vācu diplomāts un rakstnieks, (dz. 1785. † 1858.) bijis krievu armijas virsnieks 1813. g. karā pret Napoleonu, pēc tam Prūsijas diplomātijas dienestā un piedalījies 1814. g. Vīnes kongresā. No 1815. līdz 1819. g. ministrs-rezidents Karlsruhē, pēc tam atlaists pensijā un uzturējies visvairāk Berlīnē. Stāvējis tuvos sakaros ar daudziem tā laika ievērojamiem vīriem un sarakstījis daudzas biografijas. Viņa dienas grāmatas izdotas 14 sējumos no 1861.—1870. g., no kuŗām Zv. laikā bija vēl tikai 6 sējumi iznākuši par laikmetu no 1835.—1849. g. Tanīs daudz ziņu par Vācijas apstākļiem prūšu karaļu Vilhelma III un IV valdības laikā, kā arī par vācu revolūciju 1848. g.

etwas hat bis jetzt nicht existiert. Was sind alle Geschichtswerke dagegen. Hier steht man Tag für Tag mitten in der Maschine und beobachtet jeden Tritt, durch den Tausende von Fäden in Bewegung gesetzt werden und wie die Weltgeschichte gemacht wird.

Erst von jetzt an glaube ich, die Weltgeschichte zu begreifen.[29])

Wenn Sie mich noch in Soden mit einem Brief erfreuen wollten, so müsste er, vom heutigen Tage angerechnet, über 2 Wochen hier eintreffen. Ihr letzter Brief hat mich in Soden eingeholt.

Herzl. Grüsse an alle Ihrigen von Ihren

Dankbarem Zögling
J. Stern.

d. 23. Mai / 4. Juni 66.

Adresse: Soden bei Frankfurt a. M. bei H. Polizei-Sergeanten Müller.

pret to? Še tu stāvi dienu no dienas pašā mašīnas vidū un novēro katru soli, ar ko tiek iekustināti tūkstoš pavedienu, un redzi, kā tiek taisīta pasaules vēsture. Tikai sākot no šī brīža, man liekas, es saprotu pasaules vēsturi.[29])

Ja Jūs mani vēl Zodenē gribētu iepriecināt ar vēstuli, tai vajadzētu še pienākt, no šīs dienas skaitot, pēc divām nedēļām. Jūsu pēdējā vēstule mani sasniedza Zodenē.

Sirsnīgi sveicieni visiem Jūsējiem no Jūsu pateicīgā
audzēkņa J. Šterna.

23. maijā
4. jūnijā 66.

Adrese: Zodenē, pie Frankfurtas p. M. pie Policijas seržanta Millera.

Šo vēstuli man nodeva 1912. g. Kristīna Cimze, semināra direktora māsa, kas toreiz dzīvoja Jelgavā. Biju pie viņas pēc Cimzes ģīmetnes un citiem materiāliem, kas bija vajadzīgi Jurim Kalniņam sarakstāmajai Cimzes biografijai. Kaut gan jau labi gados, Cimzes jaunkundze bija ļoti jauneklīga — runājot par semināra dzīvi, tai acis dzirkstīt dzirkstīja, un valoda sprēgāt sprēgāja. Mani vajāja mūžīgā nevaļa — jāsteidzas, jātiek vēl tur un tur — atbraukšu otrreiz par visu izrunāties... Uznāca karš — Cimzes jaunkundze aizgāja uz Krieviju, kur pa kara laiku mirusi, un bojā gājuši visi viņas papīri. Šo vēstuli saņemot, man ne prātā nenāca kaut ko vairāk par Zvaigznīti izvaicāt, ko tagad rūgti nožēloju. Vēstuli esmu citējis priekšlasījumos Zinību komisijā un studentu biedrībā Ramave.

Vēstuli beigdams, Zv. vēlas, lai Cimzes vēstule pienāktu viņam 14 dienu laikā, skaitot no 23. maija, t. i. 4. jūnijā j. st., tā tad, saprotams, viņš bija nodomājis jūnija vidū Zodeni atstāt un apmeklēt vēstulē minētos vācu rakstniekus. Pa vasaras mēnešiem jau nu viņš, būdams atspirdzis, varēja mēģināt arī citādā klimatā uzturēties, un, ja saņēma no Baldiņa kundzes un Sokolovska jele cik pabalsta, tad var pieņemt, ka jūnija mēnesī no Zodenes aizceļoja. Jādomā, ka aizejot viņa ārsts to būs tuvāk iepazīstinājis ar slimības gaitu, kaut arī neatstājot viņu bez cerības.

Uz kurieni nu viņš devās, Zodeni atstājis, un kur pavadīja šos apmēram 8 mēnešus līdz 1867. gada februāra m. beigām, kad iegāja Rīgā, Marijas diakonisu namā?

Kā jau minēju, gandrīz nebūtu ticams, ka viņa līdzekļi, kā arī miesas spēki tam būtu atļāvuši uzņemties kādu ceļojumu pa Vāciju — drīzāk jādomā, ka viņš būs no Zodenes griezies atpakaļ uz tēviju.

Bet kur tad nu bija tās mājas, uz kurieni viņš varēja doties un kur varēja, slims būdams, apmesties? Nav ne mazāko ziņu, ka viņš būtu bijis Vidzemē, vai nu savā dzimtenē Piebalgā vai Kaugurmuižā pie Baldiņiem, Valkā pie Cimzes vai kur citur. Goba stāsta, ka Zv. pavadījis pēdējos mūža gadus pie sava brāļa Leonharda, kas bijis Rīgā skolotājs, bet šī ziņa tāpat no gaisa grābta kā citas viņa tenkas. Leonhards Šterns tanī laikā, kad viņa slimais brālis taisījās Zodeni atstāt, bija vēl Alūksnē par skolotāja palīgu un gatavojās ar Apes mācītāja Treja palīdzību iestāties augstskolā. Rīgā viņš ienācis vai nu 1866. g. rudenī vai 1867. g. sākumā. (Skat. pielikumu Leonhards Šterns.)

Noraksts no Rīgas Marijas Diakonisu nama slimnieku žurnāla.

1867.

Jahres — Nr. 19. Monats — Nr. 6.

Tauf-und Familien-Name: JAKOB STERN.
Stand und Geschäft: Lehrer. *Alter: 34*
Verehelicht oder ledig: ledig. *Religion: lutherisch*
Hingehörigkeit und Wohnung: St.-Petersburg.
Eintritts-Tag: 24. Febr.

Krankheit: „Phtysis pulmonum et laryngis."

Monat.	*Tag.*	*Verlauf.*	*Heilmittel*	*Diät*
Febr.	*26.*	*Pat. ist von schmächtigem, engbrüstigem Körperbau. Gesicht blass, mager, hat einen leidenden Ausdruck, der ganze Körper sehr abgemagert. Die Stimme ist vollkommen geschwunden, sodass sein Sprechen ein Flüstern ist.*	*N⁰ i* *Rp.* *Selters wasser mit Milch*	
		Pat. hat früher viel Catarrhe gehabt, Blut gespien, Schmerzen in der Brust gehabt. Jetzt klagt er hauptsächlich über den Kehlkopf. Der Hals gehe ihm zu, so dass er nur schwer schlucken kann. Ausserdem bringen ihn profuse Nachtschweisse sehr herunter. Husten nicht bedeutend.	*N⁰ ii* *Abend ein Chininpulver*	
		Die physikalische Untersuchung ergibt in den Spitzen beider Lungen starke Dämpfung. Die supraclavicular — und infraclavicular Gegenden stark eingefallen. Bei der Auscultation hört man überall verschärftes Atmen; rechts unter der Clavicula Höhlenatmen. Kehlkopf empfindlich gegen Druck.	*N⁰ iii* *Morphii ... gr. i* *Aq. laurocerasi ʒ ii* *Aq. destillat ℥ ii* *D. S. 3× täglich 1 Theelöffel.*	
März	*2.*	*Wegen Schmerzen in der Brust Opiumsalbe zum Einreiben.*		
Mai	*15.*	*Ulcera an der Zunge, dick weiss belegte Stellen.*	*Kali hypermang. gr. V.* *Aq. dest. ℥ ʒβ* *zum Mundspülen.*	
„	*22.*	*Der weisse Belag der Zunge geringer, die ulcereösen Stellen reinigen sich. Viel Speichelabsonderung. —*	*Aq. Menth. pip. ℥ IV*	
		Am 9 ten Juni 67 gestorben.	*Acid. tannic. ʒ ii* *Aq. dest. ℥ V* *Mucil. Gumi arab. ℥ i*	
		gez. Dr. L. Erdmann.	*D. S. zum Mundspülen.*	

Zodenes ārsts gan bija Zv. brīdinājis, lai uz Pēterpili atpakaļ neiet, bet kur tad lai viņš ietu? Sava iedzīve, lai arī kā piedzīvotājam pie svešiem, viņam tur būs bijusi — varbūt tur bija arī vēl kas nokārtojams, un viņš ir atgriezies Pēterpilī. Ka viņš no turienes ir nonācis Rīgā, tas redzams no uzņemšanas protokola Rīgas slimnīcā: „Hingehörigkeit und Wohnung: St. Petersburg." (Skat. pielikumu). Vai viņš no Vācijas taisni atgriezies Pēterpilī un pavadījis tur visu laiku, vai uzturējies arī kur citur, tas šobrīd nav zināms.

Rīgas Marijas diakonisu slimnīcā Zv. nonācis un ticis uzņemts 1867. g. 24. febr. v. st. Kā no uzņemšanas protokola redzams, viņš ir bijis jau slimības (kakla un plaušu diloņa un citām blaku kaitēm) galīgi sagrauts, tā sakot, beigu cēlienā, nav spējis nemaz runāt, tikai čukstēt. Ārsta parakstītās zāles nevarēja viņam neko vairāk līdzēt kā tikai viņa mokas jele cik atvieglināt.

Pēc 3 mēnešu ilgām ciešanām Zv. miris 1867. g. 21. (9) jūnijā. Viņa brālis Leonhards tanī laikā varbūt jau būs Rīgā dzīvojis; tas paziņo par brāļa miršanu vācu laikrakstā „Rigasche Zeitung" 1867. g. 133. nr.

Todes Anzeige. Am 9. d. starb hierselbst im 35. Lebensjahre Jacob Stern, alias Swaigsnit. Seine Beerdigung findet Dienstag, den 13. d. Mts. von der Kronkammer des Gertrud-Kirchhofes aus statt, was theilnehmenden Freunden und Bekannten zugleich im Namen der entfernten Mutter un der Schwester anzeigt der Bruder. Riga, den 12. Juni 1867.

Mūžībā aizgājušā brāļa paziņas — „Freunde und Bekannte" bija laikam tikai vācu vai pārvācoto latviešu aprindās, un tādēļ Leonhards viņa miršanu paziņojis tikai vācu laikrakstā un nav turējis par vajadzīgu likt nāves ziņu arī „Mahjas Weesî".

Ja Zv. nebija, Zodenē uzturoties, nekādu līdzekļu un viņš cerēja tikai uz pabalstu no draugiem un labvēļiem, tad saprotams, ka mirstot viņam arī nepalika nekādas mantas, lai varētu nopirkt „dzimtu" kapa vietu, un tā nu viņu apbedīja Gertrudes kapsētas vispārīgajā daļā. Sen jau viņa kapiņš sagruvis un nolīdzināts, un līdzās viņa kauliem dus citi tāpat nezināmi kā viņš...

Pravietis Ecekiels. 37. nod. 3. pants.

„Un winsch us mani sazija: zilweka behrns, waj schee kauli taps dsihwi? Un es saziju: Kungs, Kungs, tu to sini."

Bibliografija.

Zvaigznītes pirmie raksti iespiesti 1856. g. Mājas Viesī. Tanī laikā Zv. bija Jaunpiebalgas draudzes skolā par palīga skolotāju pie turienes ilggadīgā skolotāja P. Ulpes, kas rakstīja visos tā laika latviešu laikrakstos. Ulpes raksti — īsi tulkoti stāstiņi — varbūt vai kāds simts, no kuŗiem daudzi atrodas Treja izdotajā „Latviešu draugā". Pirmie Zv. stāstiņi ļoti atgādina Ulpes stāstiņus, un var domāt, ka Zv. iesācis rakstīt — tulkot, Ulpes pamudināts.

1. **Labs ſkroderis, bet flikts gehgeris.** Mahjas Weeſis. 1856. 10. nr. 30 rindiņas gaŗš tulkots stāstiņš.

2. **Wakara luhgſchana.** Mahjas Weeſis. 1856. 15. nr. 40 rind. gaŗš tulkots stāstiņš.

3. **Augſtakais bokſtabs ahbezê.** M. W. 1856. 25. nr. 19 rind. gaŗš tulkots stāstiņš.

4. **Beſprahſchi prahtigus apkauno.** M. W. 1857. 3. nr.10 rind. gaŗš tulkots stāstiņš.

5. **Kahds wahrds par to jaunu rehkenu grahmatu.** A. Tehrauda rehkenu uſdoſchanas uſ tahpeles. Pirmà daļa Rigâ 1857. Pee Hartunga. M. W. 1857. 24. nr.

Būs laikam rakstīts tanī laikā, kad Zv. bija par skolotāju seminārā. Kritika, starp citu, pārmet autoram, ka nav pie laika rēķiniem minēti dati par tiem dzejniekiem, kas sacerējuši garīgās dziesmas: „Kas Dievam debesīs liek valdīt, — Kā būs man tevi saņemt, — Lai Dievu visi līdz" un t. t.

6. **Sihkes.** M. W. 1857. 43. nr.

Saīsināts atstāstījums pēc F. S. Voigta no Lüben und Nacke, Lesebuch für Bürgerschulen. III Teil.

7. **Kà zitàs puſês laudis apſweizinajas.** M. W. 1857. 37. nr. 29 rind. Turpinājums M. V. 1857. 46. nr. 9 rind.

8. **Jauns un tak wezs.** M. W. 1857. 47. nr.

Par nabagiem Annas dienas tirgū, kuŗus māņticīgi laudis apdāvinājuši, lai tie par viņiem Dievu lūgtu.

9. **Mihklas.** (2.) M. W. 1858. 33. nr.

Smieklu mīklas. Pavisam 77. M. V. 1857. un 1858. g. vairākos numuros. 1858. g. 13. nr. 43—46 mīklai parakstīts burts „S.".

10. **Dſeeſmas, rihmes un tas jaunais ſakamswahrds.** M. W. 1859. 29. nr.

Garāks raksts (2 lapas 9 šķeltās slejās) E. F. Šenberga un Caunītes polemikā par „Kabatas ziņģu gr.“ un Kaktiņa un Caunītes „100 dziesmas un ziņģes ar notīm“. Starp citu, Zv. šinī rakstā saka par Hūgenbergera tulkojumiem...

„Ka naw labi apdomajis, ka preekſch latweeſcheem ir raſtijis. Daſchas tur atrodas, kuras, ja ar muhſu tautu tà uſ preekſchu ees, Latweeſchi wehl peħz ſimts gadeem ſapratiſ un ar prahtu mihlès un zeenis. Schà laika latweeſcheem winas wehl par ſmalkàm.“ (Retinājums mans. J. M.)

Tā bija pārmetuši Hūgenbergeram Kurzemes konservātīvie vācieši par Šillera dzeju tulkošanu latv. valodā, un par to nebija ko brīnīties, bet, ja Zv. arī tam pievienojas un tā izsakās par savu tautu, tas ir vairāk kā bēdīgi.

Un Dinsbergs ar savām mīlestības ziņģēm „jaunas, latviešiem līdz šim nepazīstamas jušanas“ gribējis modināt. Gluži riktīgi? bet vai tas tagad tas laiks? vai daudz citam kam pa priekš nav jānotiek? Tāda jaunu jušanu un domu modināšana nelaikā ikreiz daudz vairāk skādes, nekā labuma dara. (Retinājums mans. J. M.)

Tā tad: „Ļaudis jābaro ar pienu“.[30])

11. **Wehl weens wahrds par aiſgahjuſcho Walmeeras ehrgelneeku Jahni Klutz.** M. W. 1860. 26. nr.

Par aizgājušo teikts gala vārdā:

„Ari ſche Jeſus wahrdi peekriht: kas ſawu dſihwibu mihlu tur, tas to paſaudès u. t. pr. un mehs droſchi waram zeret, ka tas Kungs uſ winu ſaziš: tu eſi ar maſumu uſtizigs bijis, ee-ej tawa Kunga preekà.“

12. **Tſchiganu dſeeſma.** M. W. 1861. 24. nr. „Wakar bijàm ſila malà, ſchodeen lapu meſchinà. Wi, wai, wito wai, Schodeen lapu meſchinà.“ — un t. t. 5 pantiņi.

13. **Tehwu ſeme.** Dſejolis — 3 pantiņi. M. W. 1861. 30. nr.

Šie nu ir visi raksti, kas „Mājas Viesī“ ar Zvaigznītes vārda zīmi atrodami un rakstīti pirms aiziešanas uz Pēterpili.

Tanī laikā, kad Zv. darbojies par palīga skolotāju seminārā, būs sacerēti tie raksti, kas iespiesti „Sētas, dabas, pasau-

---

[30]) Pēterburgas Avīzes 1863. Zobugals pie 2. nr. Bizmaņa sapņi. 19. lpp.

les" trešajā grāmatā. Izd. „Tērbatā 1860. g. Druk. pie H. Laakmaņa".

1. **Par latviešu tautas dziesmām.** Apcerējums un dzejolis: **Tauta.** „Kam tev nebij stāstu sirmu, Kas skait' gadu simteņus?[31]) 8 p. Tās „Piebaldzēnu, Nītauriešu un Raudeniešu" tautas dz., skaitā 129, var būt Zv. paša uzrakstītas, 3 tulkotās leišu tautas dziesmas laikam gan būs Alunāna, bet dzejolis „Vecmāte sēdēj uz pirts sliekšņa, Raudāja asaras sūras" 10 p. un tautas dziesmu garā sacerētie dzejoļi: „Seglo, māsiņ, kumeliņu, Kamēr aušu kājiņas",[32]) 11 p. varētu būt Zv., lai gan tikai zem pēdējās ir viņa vārds parakstīts. Turpat tālāk iespiestās „Dzērbeniešu dziesmas", cik zināms, ir uzrakstījis tā laika Dzērbenes draudzes skolotāja Baloža dēls J. T. Balodis, kas mācījies tanī laikā Tērbatas ģimnazijā un bijis tuvā draudzībā ar Juri Alunānu. Plašākas ziņas „Mūzikā" 1925. 3. nr. 97. lp.

2. Tālāk tā paša krājuma 65.—72. l. p. Zv. tulkotā Birgera balāde **„Trine"**, (Lenore) 32 astoņrindu p.

3. Semināra darbības laikā būs gan arī sacerēts dzejolis „Es stāv' uz augsta kalna, Un skatos jūriņā," 14 p.

Cimzes dziesmu rotas II d. 78. nr. ar Cimzes Dāvja meldiju, Dz. r. IV d. 49. nr. tikai 7 pantiņi ar savādu meldiju.

4. „Dziesmu rotas" 5. daļā 33. nr. Rikerta dzejolis „Daba pastāv, cilvēki pārgrozās" — „Viena dziesmiņa manim piemiņā, vēl no pašas jaunības" 3 p. būs arī Zv. tulkojums, jo parakstīts tāpat ar burtu S. kā viņa Māj. V. iespiestie raksti.

---

31) Vai Zv. tanī laikā, kad iznāca „Sētas, dabas, pasaules" III gr., bija ar Juri Alunānu personīgi pazīstams, tas nav zināms. Pēc Alunāna piezīmēm pie Zv. raksta „Par latviešu tautas dziesmām" liekas, ka tās pēc iesūtītā raksta saņemšanas rediģētāja pieliktas, bet ne kopīgi strādājot. Pēterpilī jau nu gan viņi būs satikušies, bet, vai viņu starpā būtu bijusi tuvāka draudzība, to nevar zināt. Par savu palīgu Pēterb. Av. izdošanā Alunāns min Stromberģi, bet Zv. vārds nav nekur minēts. Tikai Goba savos rakstos cenšas vest Alunānu ar Zv. tuvos sakaros, bet bez kādiem pierādījumiem.

32) Vēlāk uzņemta „Dziesmu rotas" II d. 8. nr. IV un „Tautas dziesmās". Saskaņotas no A. Ores. Rīgā pie Blosfelda, 11. nr. Teksts 4 panti.

Par šo dziesminu A. Goba saka Zvaigznītes kopoto rakstu 240. lp. un biografijā „Rakstnieku sejas“ 4. lp., ka „Zv. pats tai komponējis arī meldiju“. (Retinājums mans. J. M.) Tas ir aplams apgalvojums, tāpat kā daudzi citi Gobas prātojumi par Zv. Šo meldiju komponējis vācu komponists un diriģents Jūlijs Šterns (dz. Breslavā 1820, † Berlīnē 1883.) pēc kādas — kā viņš pats piezīmē — jaunībā dzirdētas vācu tautas dziesmas meldijas. Neviens, kam jele maz mūzikas izjūta, neiedomāsies šo tipiski vācisko meldiju uzskatīt par latvieša komponētu.

Grāmatas.

1. **Pasaziņas preekſch behrneem.** Sagahdatas no J. Swaigſnites. (Ar weenu bildi.) Jelgawâ, 1859. Pee Reyhera. Otra druka Jelgawâ pee Stefenhagena 1882.

Saturs: (Preekſchwahrdi). 1. Par Anſiti un Greetiņu. Grimm. Hänſel und Gretel. 2. Par weenu prinzeſi. Anderſen. Die Prinzeſſin auf der Erbſe. 3. Par ſtahrkeem. Anderſen. Die Störche. 4. Par ſchkiltawam. Anderſen. Das Feuerzeug. 5. Par wilku un ſeptineem kaſleneem. Grimm. Der Wolf und die jungen Geiſslein. 6. Par to, kà weenam iſdewâs. Grimm. Der gute Handel. 7. Par neſmuko jauno pihliti. Anderſen. Das häſzliche junge Entlein. 8. Par ſchihdu kruhmos. Grimm. Der Jude im Dorn. 9. Par trim ſlinkeem. Grimm. Die drei Faulen. 10. Par Iſtſchkiti. Grimm. Daumerlings Wanderſchaft. 11. Par gudreem kautineem. Grimm. Die klugen Leute. 12. Par ſalmu, ogli un pupu. Grimm. Strohhalm, Kohle und Bohne. 13. Par egliti. Anderſen. Der Tannenbaum. 14. Par treis weirim meſchâ. Grimm. Die drei Männlein im Walde.

2. **Pasaziņas.** Otrais krahjums. Rigâ, 1861 pee Ernſt Plates. Otrà druka 1873. Turpat.

Saturs: (Uſ laſitajeem). Par wardu kehninu un dſelſaino Jndriki. Grimm. Der Froſchkönig oder der eiſerne Heinrich. 2. Par Mahras behrninu. Grimm. Der Marienkind. 3. Par to, kà weens bihtees mahzijàs. Grimm. Märchen von einem, der auszog das Fürchten zu lernen. 4. Par uſtizamo Jahniti. Grimm. Der treue Johannes. 5. Par diwpadſmit brahkeem. Grimm. Die zwölf Brüder. 6. Par lupatneekeem. Grimm. Das Lumpengeſindel. 7. Par brahliti un mahſiņu. Grimm. Brüderchen und Schweſterchen. 8. Par trim wehrpejam. Grimm. Die drei Spinnerinnen. 9. Par pelnuruſchku. Grimm. Aſchenputtel. 10. Par ſneega mahti. Grimm. Frau Holle. 14. Par ſeptineem kraukleem. Grimm. Die ſieben Raben. 12. Par ſarkanmiziti. Grimm. Rothkäppchen. 13. Par gudro Jlſiti. Grimm. Die kluge Elſe. 14. Par Spriḑḑiti. Grimm. Daumesdick. 15. Par wiſtinas behrem. Grimm. Von dem Tode des Huhnchens.

Šā otra krājuma priekšvārdos „Uz lasītājiem“ rakstītājs saka tā: „Mannahm paſaziņam ilgu laiku tas gods nenotika, kas ſchos laikos gandrihſ katrai jaunai grahmatai mehdſ notikt, ka winu

wihri, kam ſpehks un gods, un kas wahrdus war runat, ka tahdi wihri jaunàm grahmatam, tà jakot, kuhmam eet un to kauſchu preekſchà iſſtahda: redſat, ſche atkal kas jauns radees, un tas pee wina ir labs un tam wajadſeja labakam buht. Mans behrns gandrihſ weſelu gadu nekriſtits palika. Gan drihſ jau buhtu jadomà, ka ne ka negeldeſchot, te no zitàm puſem, no kuràm nemaſ nebiju gaidijis, eedroſchinaſchanas dabuju. Un ſchi nenahza ne no kahdeem leeleem wihreem, bet no behrneem, preekſch kureem rakſtijis biju..."

Zvaigznītes kopoto rakstu 13. lp. A. Goba raksta, ka „Pasaciņu otrās grāmatas priekšvārdā autors pastāsta, ka viņa darbs sagulējis pie cenzora gan vai veselu gadu (retinājums mans. J. M.), bet toties tagad tiekot saņemts ar lielu prieku no visiem, īpaši no bērniem, un t. t." Neticu, vai vēl kāds, izņemot Gobu, spēs no augšējām Zv. rindiņām izlasīt, ka pasaciņas gulējušas vai veselu gadu pie cenzora. Pasaciņu I krājums iznāca 1859. g., cenzēts 1858. g. 13. dec. Pēc viena gada tam kūmās stāvējuši C(aunīte) un „kāds vārdā neminēts draugs", rakstīdami „Mājas Viesī" 1860. g. 23. nr.

3. **Paſaziņas.** Treſchais krahjums. Rigâ, 1861. Pee Ernſt Plates. Otra drike 1870. Turpat.

Saturs: 1. Par Radputninu: Grimm. Fundevogel. 2. Par Stradabahrdas kehninu. Grimm. König Drosſelbart. 3. Par Sneegbaltiti. Grimm. Schneewittchen. 4. Par Lukkulukkulohzinu. Grimm. Rumpelſtilzchen. 5. Par ſuni un ſwirbuli. Grimm. Der Hund und der Sperling. 6. Par Pinzīti un Kakiti. Grimm. Der Frieder und das Catherlieschen.[33]) 7. Par Wiſuwiſu ſpalwainiti. Grimm. Allerleirauh. 8. Par Jorindu un Joringeli. Grimm. Jorinde und Joringel. 9. Par Anſi, kas laimē bij. Grimm. Hans im Glück. 10. Par nabago un bagato. Grimm. Der Arme und der Reiche. 11. Par gudro ſemneeka meitu. Grimm. Die kluge Bauerntochter. 12. Par Wiſſina dakteri. Grimm. Doktor Allwiſſend. 13. Par gudro ſkrodeliti. Grimm. Vom klugen Schneiderlein. 14. Par Sneegbaltiti un Roſchuſarkaniti. Grimm. Schneeweißchen und Roſenroht. 15. Par tſchetreem ſkunſtneekeem. Grimm. Die vier kunſtreichen Brüder. 16. Par Weenaziti, Diwaziti un Trihsaziti. Grimm. Einäuglein, Zweiäuglein und Dreiäuglein. 17. Par Ehrkſchkroſiti. Grimm. Dornröschen.

Bez tam vēl 11 Sv. tulkotas vācu tautas pasakas atrodas Heerwagena izdotajā „Skolas maisē", Rigâ pee E. Plates, 1867. 1. Galdiņ, klahjees, ſirdſin ſteepees, runga iſ maiſa. 2. Bechſtein. Tiſchlein deck dich, Eſel ſtreck dich, Knüppel aus dem Sack. 2. Brihnuma katliņš. Grimm. Der ſüſze Brei. 3. Meli beſ gala. Grimm. Das Dietmarſiſche Lügenmärchen. 4. Wihrs ar

[33]) Būs tulkota no kāda vecāka Grimmu pasaku krājuma. Jaunākajos izdevumos beigās vēl viens gabaliņš pielikts. Varbūt arī Zv. to atzinis par nederīgu un nav uzņēmis. Tanī it kā izjokots kāds klibs mācītājs.

ſeewu ſkahbuma kehrnē. Bechſtein. Mann und Frau im Eſſigkrug. 5. Nepateizigais dehls. Grimm. Der undankbare Sohn. 6. Par Leiputru ſemi. Bechſtein. Das Märchen vom Schlaraffenland. 7. Par aſaru kruhſiti. Bechſtein. Das Tränenkrüglein. 8. Teepigais behrns. Grimm. Das eigenſinnige Kind. 9. Dſihwibas muhſchs. Grimm. Die Lebenszeit. 10. Gana-puika. Grimm. Das Hirtenbüblein. 11. Par ſeptineem Maleneeſcheem. Grimm. Die ſieben Schwaben. (Malenieši nosaukti piebaldzēnu vārdos.) Turpat „Skolas maiſē" dabas ziņās ir vēl 4 Sv. tulkoti rakstiņi: 1. Kukainu pahrwehrſchanās. — Die Verwandlung der Inſekten, trlk. no G. H. Schuberta Lehrb. d. Naturgeſch. 2. Par ſtahdu wairaſtibu. Von der Fruchtbarkeit und der ſchnellen Verbreitung der Pflanzen. Tulk. no „Schatzkäſtlein" von J. P. Hebel. Saihſinats atſtahſtijums. 3. Par ſkudru karēem. Atſtahſtits pehz L. Oken Ameiſenkriege. Allg. Naturgeſch., no E. Kehr. Th. Kriebitzſch. Leſebuch, Bd. 2. 4. Bites.

Līgotņu Jēkaba Literātūras vēstures I d., izd. K. Dūnis Valmierā 1925., par Zv. pasaciņām sacīts, ka „Pasaciņas priekš bērniem iznākušas trijos krājumos. Tajās daži pārstrādājumi pēc Grimma pasakām, bet viss vairums gan paša Zvaigznīša sacerētas, vai tautā noklausītas". (Retinājums mans. J. M.) Tas ir pavisam aplams un nepamatots apgalvojums. Var jau būt, ka kādas no šīm pasakām jau bija tautā pazīstamas, bet Zv. izdotajās pasaciņās nav nevienas, kas būtu viņa paša sacerēta vai tautā noklausīta. Tās ir itin visas tulkotas no uzrādītajām Andersena, Bechšteina un br. Grimmu pasakām, par ko var katrs pārliecināties.

4. **Par Maleneeſcheem.** Jelgawâ, 1860. Pee G. A. Reyhera.

Zvaigznītes tulkotajā grāmatiņā ir tikai atsevišķi gabali no šiem vecu vecajiem vācu tautas humoristiski satiriskajiem nostāstiem, ko sakopojis un izdevis vidus laikos līdz šim nezināms vācu rakstnieks; tie daudzreiz no jauna iespiesti dažādos variantos ar dažādiem tituliem.

Pirmizdevumu tituli šādi: Das Lalenbuch. Wunderſeltſame, abenteuerliche, unerhörte und bisher unbeſchriebene Geſchichten und Thaten der Lalen zu Lalenburg, in Mißnopotamia hinter Utopia gelegen. Durch M. Aleph, Beth, Gimel, der Feſtung Ypſilonburger Amptmann. Getruckt zu Lalenburg 1597 (Wien?) 1614. 1678."

Visvairāk pazīstamie tituļi ir „Die Schiltbürger", jaunākos laikos „Die Schildbürger". Zv., protams, būs pieturējies pie kādiem jaunizdevumiem. Tulkojot vācisko nosaukumu, laikam gan no Lalenburgiešiem iznāca lalenieši — pārvēršot šo nosaukumu, padarot to, tā sakot, latviskāku, iznāk malenieši. Vai tā varbūt neesam tikuši pie maleniešu vārda? Vai šis

vārds, muļķu un plānprātiņu nozīmē, tautā jau agrāk bijis pazīstams — nav noskaidrots.[34]) Nav arī nosakāms, kurš Latvijas apgabals īsti būtu Maliena. Pēc Zv. Alūksnes dialektā rakstītiem zobgalīgajiem rakstiem Pēterburgas Avīzēs, Vidzemes Maliena būtu Alūksnes apgabalā. Lejputrijas vārds gan jau ir agrākos rakstos atrodams, tas izveidojies tautā no vācu vārda „Liliput" caur Jaunpils mācītāja Štolla tulkoto dziesmiņu viņa izdotajā lasīšanas grāmatā.[35]) „Wiſs Lillputu ſemitê ʒitadi eet, Tur putniņi gaiſâ nemaſ newar ſkreet", un t. t. Jaunībā to dzirdēju dziedam, un dziedātāji allaž sacīja: „Pa Lejputru ſemiti ʒitadi eet" un t. t. Citi Maleniešu grāmatiņā atrodošies vārdi, kā Amprika un Zāras pils, ņemti no garīgajām brāļu draudzes tautas dziesmām, kas arī iespiestas „Sētas, dabas, pasaules" trešajā grāmatā.

5. **Semmenu Marijiņa.** No J. Swaigſnites Rigâ, 1861. Druk. Ernſt Plates 44 l. p. 8°. Otru reiſi iſd. 1892. g. Turpat 30 l. p. 8°.

Tulkots no Jeremiasa Gothelfa-Alberta Bicius „Erdbeer-Mareili" krājumā „Alpenrosen" 1851.

Raksti Pēterburgas Avīzēs.

Pēterburgas Avīzēs iespiesto rakstu lielākajai daļai nav autoru paraksta. Gribēdams noskaidrot, kas bijuši Pēt. Av. līdzstrādnieki un kurš kuŗo rakstu sacerējis, nogāju ar saviem Pēterb. Av. eksemplāriem pie Barona tēva — tas bija tanī laikā, kad viņš mita Burtnieku pilī. Izšķīrām cauri visus 4 gada gājumus, un es pēc viņa teikšanas pierakstīju savos eksemplāros tiem rakstiem autorus, kuŗiem viņš zināja pateikt. Tie raksti, par kuŗiem viņš skaidri nezināja, kas tos sacerējis, tika parakstīti, pieliekot jautāšanas zīmi, un pavisam nezināmie

[34]) Langes un Stendera vārdnīcās minēti: „malinieki, malinieschi" — Grenzleute — robežļaudis, kas nerunā skaidri latv. valodu. Ulmaņa (Neikena) vārdnīcā, kas iznāca 1872. gadā, paskaidrots, ka jaunākā laikā par maleniešiem sauc padumjus ļaudis, vientiesīšus — Einfältige.

[35]) Jauna bohkſtereſchanas un laſſiſchanas Grahmata Widſemmes mihleem Behrneem par labbu ſarakſtita no Pridrika Erdmann Stoll, Jaunpils draudſes Mahʒitaja. Rigâ, 1813. Pee Julius Konrad Daniel Müller.

palika, zināms, bez kāda paraksta. (Dr. K. Barona īpašumā atrodas paša Barona tēva Pēterb. Av. eksemplārs, kurā viņš ir parakstījis pats savus rakstus, kas arī manā eksemplārā ir parakstīti.) Bet daudzu Pēt. Av. iespiesto rakstu autori, kā jau minēju, ir nezināmi šobrīd un laikam paliks nezināmi ioprojām.

Zvaigznītes raksti tad nu būtu šādi:

1862. g. 1. Nauna. Parakstīts: ——— 1. nr.

Saturs un domu virziens atgādina Zv. rakstu: „Par Latweeschu tautas dseesmahm." Sehta, dabba, pasaule. III gr.

2. Zeenijameem Widsemmes un Kurſemmes ſkohlmeiſtereem. 2. nr. Uzaicinājums subskribēt viņa sarakstīto ģeografiju, adresējot pasūtinājumus „Peterburgas Awiſchu" redakzijai: Für Herrn J. Stern. Kā „Šterna" vārds bija redakcijai, t. i. Valdemāram, labi paticis, un kā redakcija uz to atsaucās, to redzēsim, apskatot Zv. kā Pēterburgas Av. līdzstrādnieku.

3. Walſtibu un tautu ſinnas. Paraksts: ——— 2. nr.

Pēc Barona tēva aizrādījuma, tas varētu būt Zv. raksts. „Kas dzīvo, pie tā var dzīvību manīt" — teikts raksta sākumā un beigās. Ziemeļ-Amerikā un Anglijā tiek izdotas daudz „avīzes", tās ir valstību un tautu mutes un ausis — viņas ir tā mēle, ar ko vienas valstības un tautas locekļi sarunājas. Bībeles vārdi nav jāsaprot aplam: nav jādzenas tikai pēc Dieva valstības, bet manta jākrāj arī še, virs zemes dzīvojot.

4. Par krohgeem. (Nav nekāda paraksta.) 8. un 9. nr.

Pēc Barona tēva aizrādījuma — ar jautājuma zīmi. Pie mums krogiem slikta slava — sātības biedrības nespēja dzeršanas postu apkarot, bet pašas iznīka. Vāczemē katrā sādžā viesnīcas kā patīkamas un derīgas sapulču, atpūtas un jaunekļu izpriecas vietas, kur arī mācītāji un skolotāji piebiedrojas. Vācijas viesnīcas glītas un tīras — mūsu krogi „wairak leekas zuhkuhſchi nekà gaſtuhſchi".

„Wahzeeſchu gaſtuhſchu tihrību deeſgan newar iſteikt: aiſ Kurſemmes uſ Pruhſchu rohbeſchahm, kur gaſtuhſchi jau ſahk krohga wahrdu neſt, tee wairs naw tahdi, paſchâ Kurſemmê jau ſliktaki, Widſemmê wehl ſliktaki un Iggaunôs par daudſ ſlikti."

Bet ja mūsu krogi netīri, tad tur laudis paši vainīgi, tomēr „Latweeſchi gluſchi jauki ſaproht eerikteteeš, ja tik ween warr un eeſpehj." Kur lielāka nabadzība, tur lielāka neškīstība, dzer-

šana un negausība. „... darrat zilweku ihſti par zilweku, tad winſch par lohpu nepalikſ. Lauſchu wadditaji, dohdat ſaweem audſekneem, beſ ko tee newarr iſtikt, tad tee pee ta nekerſees, kaſ teem ſkahdigs."

Barona tēva pieliktās jautāšanas zīmes es šim rakstam noņemt neuzdrošinos — tas varbūt ir Zv. raksts, varbūt arī nē. Tā vien liekas, ka raksta autors būtu ceļojis pa Vāciju un pats redzējis turienes „gastuhschus". Zv. tanī laikā nebija Vācijā bijis, bet gan citi Pēt. Av. līdzstrādnieki, piem. J. Olmanis, kas bija Vācijā studējis tautsaimniecību...

Pēt. Av. 4. nr. atronas raksts: Kaš ſemneekam jaſina, ar turpinājumiem: Par ſkohlam 5., 6., 7., 9. nr. Barona tēvs sacija, ka tas iesūtīts no provinces, un es pie šā raksta toreiz piezīmēju „Iesūtīts". A. Goba šo rakstu arī pieskaita pie Zv. rakstiem, jo no viņam zināmiem tā laika Pēterpils rakstniekiem cits neviens to nevarot būt rakstījis. (Skat. Juŗa Alunāna kop. r. III 281.—285. l. p.) Var būt, ka tā ir, bet es atbalstos uz Barona tēva atziņas, jo citu pierādījumu nav. (Te jāpiezīmē, ka mans Pēt. Av. eksemplārs ar minētajām piezīmēm bija Gobas k. rokā, un no tā viņš arī izrakstīja rakstus, par kuŗiem Barona tēvs bija man teicis, ka tie Zvaigznītes.) Ja nu augšā minētie raksti iesūtīti no provinces, tad autors nav meklējams Pēterpilī. Bet kā lai tagad sadzenam pēdas tā laika provinces rakstniekiem? Kas būtu piem. „Lkn. W-ā. Vidzemē"? Tam Valdemārs 5. nr. atbild: „Paldies par Juhsu jaukiem raksteem. Jums drihs rakstīsim". Un tie daudzie rakstītāji, uz kuŗu šifrām atbildēts 10 nr. 12. nr. 23. nr. un t. t. — J. Bk. gan būs Bankins, Aizkraukles skolotājs, daudzo tā laika skolas grāmatu autors. Arī tas varētu būt šā raksta iesūtītājs: par Kurzemes skolām minētajā rakstā nav nekādu ziņu, tā tad to gan būs rakstījis vidzemnieks. Ir tā neticami, ka Zv., kas pats bija kārojis un ieticis kungu kārtā, pārvērzdamies par Šternu, būtu rakstījis šādu teikumu:

„Daſcheem gan tahds laimeš brihds peenahza, kur teem gaddijahs, tà ſakkoht paſlapſchus no ſawas fahrtas iſmuſt, bet winni turrejahs ſewi pee gulbeem un zik waredami ſlehpa, ka no pihleš iſperreti eſſoht" (Pēt. Aw. 1862. 6. nr. 52. l. p.).

Lai man būtu atļauts šinī vietā viens jautājums mūsu tagadējiem un nākošajiem literātūras vēsturniekiem: vai Valdemāram tuvu stāvošais centienu biedrs Andrejs Spā-

ģis (kas tanī laikā arī pie Valdem. uzturējās, tur rakstīdams savu grāmatu: „Die Zustände des freien Bauernstandes in Kurland", kuŗas izdošanu Valdem. arī ar naudas līdzekļiem pabalstīja) nav ar kādiem rakstiem piedalījies Pēterburgas Avīzēs? Savā grāmatā viņš piemin vairāk vietās Pēterb. Av.

5. **Jaunibas mihlestiba.** 11., 12., 14. nr. Bez beigām. Pēc Barona tēva atziņas Zvaigznītes.

Šis stāsta fragments nav oriģināls, bet pārveidots atstāstījums pēc vācu jaunības stāstiņa: „Traudchen, das Waisenkind, von Robert Baron." Vācu stāstiņā laikmets poļu dumpja laikā; Jaunības mīl. 16-tā gadu simteņa vidus, kad Vidzemē bija poļu valdība. Notikuma vieta vācu stāstiņā ir Vācijā, tuvu pie poļu robežām; Jaun. mīl. — Kurzemē uz leišu robežām. Vācu st. mazo meitenīti pieņem mācītāja ģimenē — Jaun. mīl. latviešu zemnieku mājās. Atgadījums, ka māte mirst pēc dzemdībām, tālu ceļu braucot, ir abos līdzīgs, kā arī meitenīte tiek abos nosaukta par Trūtiņu. 17.-tā gadu simteņa kolorītu stāstījumā nemanām: kad meitenes vakaros mācās grāmatu lasīt un peršiņas no galvas skaitīt un māte stāsta kādu stāstu, vai nu no bībeles, vai vecu laiku notikumiem, tas atgādina 60.-to gadu šejienes māju dzīvi.

Rakstītājs, vai tas būtu Zvaigznīte vai cits kāds, gan būs atzinis, ka, šo darbu turpinot, tas izvērstos par nedarbu un tādēļ to pārtraucis. Kaut kādu iemeslu, kādēļ to būtu cenzūra aizliegusi, kā to Goba min Zvaigznītes kop. r. 239. l. p., šinī fragmentā atrast nevar. Turpat Zv. kop. r. 27. l. p. Goba saka, ka stāsts „Jaunibas mihlestiba" (1862. g.) pieskaitāms pie „pašiem pirmajiem oriģinālstāstiem mūsu rakstniecībā." A. Gobas sarakstītajā Zv. biografijā, Jessena izd., arī „Jaunibas mīl." uzrādīts par mūsu pirmo oriģinālst. Minētās grāmatiņas 39. l. p. un arī Leitāna biografijā „Rakstn. sejās" Nr. 5. Goba piemin, ka A. Leitāns gan jau mēģinājis oriģinālstāstus sacerēt un viņa oriģināls „Goda vīri" iespiests [Latv. Avīzēs] 1852. g., vēlāk izdots grāmatiņā. Atļaujos te aizrādīt, ka arī minētais Leitāna stāstiņš ir tulkojums no V. Horna izdotā vācu kalendāra „Die Spinnstube" 1852. „Ehrlich wärt am längsten". It kā ievadam Leitāns pielicis paskaidrojumu, ka stāstiņā minētais galdnieks nevarējis dabūt darbu tādēļ, ka turējies par latvieti. Ar to tad stāstiņš ticis oriģināla godā. Pirmais mūsu oriģinālstāstu sacerētājs, kā tas sen zināms, ir un paliek Juris Neikens.

6. Zobgalīgie raksti 1862. g. Pēterb. Av. pielikumos.

Pēterb. Av. pielikumos „Dzirkstele“ un „Sohbugals“ iespiestie humoriski satiriskie raksti pēc Barona tēva izteikuma ir šādu autoru sacerēti: „No paša Valdemāra“ (kā viņš ar sevišķu cieņu uzsvēra) Bizes gaudas un prieki un citi raksti par bizmani; Kaunīgi latvieši; Brencis un Zvingulis — iesākot Valdemāra, vēlāk Barona. No Valdem. bez tam vēl citi zobg. r. Daudzie Barona tēva raksti, kas parakstīti manos, kā arī Dr. K. Barona Pēterb. Av. eksemplāros. Sarunas starp Jēci un Pēci rakstījuši vairāki. Zvaigznītes alūksniešu dialektā rakstītie gabaliņi. Kā lielu asprātīgu satiriķi, kas darbojies līdzi Pēterb. Avīzēs, piemin Kaudzītes Matīss Valmiermuižas skrīveri Pēteri Krumberģi (Kaudzītes Matīsa „Atmiņās no tautiskā laikmeta“ I 84.—89. l. p.). Ka arī no Juŗa Alunāna būtu kādi zobgalīgi sacerējumi Pēt. Av. iespiesti, to Barona tēvs netika minējis. Bez tam visus J. Alunāna rakstus, kas iespiesti P. Av., ir Valdemārs uzrādījis, un šo viņa rakstu esmu pielicis kā pielikumu.

Zvaigznītes zobgalīgie raksti.

Visi šie rakstiņi alūksniešu dialektā.

I. **Malleneeſchu grahmata.** Dſirkſtele pee 2. nr.

Brencis raksta Repim no Londonas pasaules izstādes, ka tur ieraudzījis izstādītas sava tēva ūzas, kamzoļus un svārkus.

II. **Malleneeſchu grahmatas.** 2. Dſirkſtele pee 4. nr. Repis raksta Brencim uz Londoni par brīnumiem, kas tepat notiek: no pašas „Pihterburgas“ laižot avīzes, kur stāstīts par nedzirdētām lietām — ka zemniekam viss jāzina, jāmācās. „Bihsbahrdis“ rakstot par „oabujakti, subujoakti“ un tad vēl, ka cilvēkiem jāgādā par savu miesu un manta jākrāj.

III. **Reppis un Schwoagers farunajàs.** Dſirkſtele pee 4. nr. Esot ērmi lieli, ka vidzemnieki pa sešsimts gadiem tikai vecu laiku ūzas uz izrādīšanu varējuši „stellēt“.

IV. **Malleneeſchu grahmata.** Dſirkſtele pee 8. nr. Repis lasa Švāgerim priekšā no Londones atsūtītu Brenča „Grahmatu“ (vēstuli). Londonē esot ērmīgi laudis: svētdienās ejot pa 3

reizes baznīcā, bet darba dienās neturot par grēku krāpt un pievilt; skatoties, ka gaili kaujas, un paši „boksējoties".

V. **Reppis un Schwoagers sarunajās.** Dſirſtele pee 8. nr. Repim sāp zobi, bet viņš baidās iet pie daktera — ka tik nenogriežot visu galvu.

VI. **Jaunas ſinnas iſ Malleneeſcheem.** Dſirſtele pee 16. nr. Brencis, Repis un Švāgers sarunājas. Brencis, kas bijis „Londuhnâ iſſtoadiſchanâ iſduhs joaunu awiſi... Awiſes ſtoaſtihs.. poar wuſſu, nuh ihſapa, koas pih ſihnas aug, lihdſ leihbanus zihdra kuhkim un Mallinas ouſulim... nuh ſemnihka ſuhdu roctim lihdſ luptballuhnam, kas pa gaiſu ſkrihn." Repis un Švogers solās palīdzēt, un Brencis, roku dodams, deklamē:

„Tad oatnoahks Mallihnai tih laiki, Kuh zittas tautas tagad redſ"; un t. t.

VII. **Malleneeſchu awiſes.** Sohbu gals pee 20. nr. „Neddelas wehſtneſis". — „Wihns lihls reekins". „Sluddinaſchana". „Deenaſta mekleſchana". — „Iſſluddinaſchana".

„... Reiſiniks, kas doudſ gaddus poaſoulê ſtaigajis un ſteihwam ziſkam poalizzis, mekle ſewim zella bihdri, kas joauns i kam weizigas toahjas. Zella bihdrim joapſuhlahs wezzajam doht ſoawus kamihſchus (plezzus) prihſchk atſpihſchanahs." A poa tam wezzajs reiſniks oapnemmahs zella bihdri pih wuſſim ſoawim droaugim un poaſeiſtoamim iſgoaſchkuht.

„A zella bihdris duhmaj: toawi gaſchki mun loabbi poatiktu, bet kuh leihdſeſs munnas jounas koahjas, joa toahds tehwinſch leidſ joawelk, un joa groahwî ihwekloahs, toad mun weehl tis oahrâ joawoahrta. Tuh wuſſu oapſkattuht jounais zella bihdris ſoakka: es jums woarretu daudſkoahrt poar naſtu bouht. Ar Dihwu. Staigajiht paſchi weſſeli!"

No visiem jau minētajiem maleniešu zobgalīgajiem rakstiem šis gabaliņš ievērojams satura ziņā: te ir satira, ko citos Zv. rakstos nemanām. Vecais „reiznieks stīvām ciskām" — Latveeschu Avizes", kam vienu gadu kā pielikums līdzi gāja Neikena „Zeļa biedris". Vai šā gabaliņa ideja nav tik paša Valdemāra?

VIII. **Brenzis, Reppis, Schwoagers sarunajās.** Sohbu gals pee 20. nr. Maleniešu avīzes redaktors Brencis dzied:

„Indrik, Indrik, meihlais Indrik, Koam tu goahji toalu zeļu? Koam oatſtoaji jauneniti, Doahrſa gallâ raudadam?". Sarunas beigās Brenzis saka: „Munnas patihſas duhmas daſchreiſ mun koa jaunelite (Pēterburgas Avīze) doahrſa goallâ raudadama joatſtohj."

IX. **Jndrika wehſtule.** Sohbu gals pee 26. nr.

Saturs it kā attiektos uz Biezbārža un Līventāla polemiku Pēterb. Avizēs, kā arī citiem rakstiem. Jautājums — kas ir svēts, kas nesvēts? „... lautini wairs nauſdrihkſteeſchis na ſakki nuhſchaut, tamdeel, ka tiſ poa boaſnizas poagalmu wihnu poaſchu reiſi poarleezis, juh tōam woarr bouht kods ſweetums pa ſchuh ſtoarpu pihkeerihs."

X. **(Sarunna) Schwoagers un Reppis.** Sohbu gals pee 26. nr. Taisnība tam, kas tiepties māk un kam lielāka mute.

7. **Bahra behrns.** Peterb. Aw. 1863. 2., 3., 4., 5: nr: Parakstīts E. Šo stāstu Barona tēvs atzina par Zv. sacerējumu. Tas iespiests arī krājumā „Peterburgas Awischu peemiņa" ar pilnīgu Zv. vārda parakstu. Šis stāstiņš gan būs jau iepriekšējā gadā redakcijai iesniegts.

8. **Peebalga.** 1863. g. 15. nr. Parakstīts — t. Neieskatoties šā raksta saturā, bet tikai tādēļ, ka tanī rakstīts par Piebalgu, Barona tēvs it īsi pateica: „tas Zvaigznītes", un tā es arī tam piezīmēju. Bet, rakstu izlasījušam, man liekas, ka tas gan nebūs Zv. raksts. Raksta iesākumā un arī tālāku pāris vietās piemin cienīgo rakstītāju E un atsaucas uz stāstiņa „Bāra bērns" saturu. Tā Zv. pats par savu rakstu nerunātu. Tā tad, pēc manām domām, stāstiņš „Bahra behrns" un šis raksts par Piebalgu nevarētu būt viena un tā paša autora.

Pieturoties pie chronoloģiskas kārtas, nu vēl jāpiemin tās pasaciņas un citi rakstiņi, kas uzņemti 1867. g. izdotajā Hērvagena las. gr. „Skolas maize". Tos visus jau esmu uzrādījis pie pasaciņām. „Skolas maizē" uzņemtās pasaciņas, kā arī citi no vācu skolas grāmatām ņemtie rakstiņi gan būs Zv. semināra laika darbi un tulkoti reizē ar jau agrāk izdotajām pasaciņām. Varbūt Zv. bija nodoms izdot vēl Pasaciņu ceturto krājumu vai kādu lasāmu grāmatu bērniem, un kad nu šīs pasaciņas bija pataupījušās, tad laikam Cimze — kas bija allaž Zv. darbu sekmētājs — tās būs nodevis Hērvagenam.

9. **Lihwu Adams.** Baltijas Wehſtneſi 1870. 5. — 17. nr. Pēdējais un arī vērtīgākais Zv. sacerējums, bet, diemžēl, tikai fragments. Līvu Ādamiņa dzīves gaitā redzam viņu kā ganiņu — grūtdieni, svešu laužu nelabvēlībai padotu, kad stāsta pavediens pārtrūkst... Ādamiņa tēva tēvs — pagājušā gadu simteņa goda vīrs, kas bijis pat no „kungu" ievērots un uzklausīts; tā dēls — Ādamiņa tēvs, dzērājs, kas tiek pie

ubaga spieķa. Māte un citas blaku personas labi tēlotas, tāpat arī skati no zemnieku dzīves Vidzemē, laikā pēc brīvlaišanas pasludināšanas. Šis stāstiņš gan būs rakstīts pēdējos Zv. mūža gados, kad viņš, kā pats to savās vēstulēs saka, domājās ticis pie pilnīgas garīgas gatavības.

Bet latv. valodas ziņā šinī stāstā gan „gatavība" nav manāma — un kā tas arī lai būtu: Zv. taču pēdējos gados bija mācījies un vingrinājies vācu valodā un iedziļinājies tās maigumā, bet latviešu valodas izkopšana nebija viņa mērķis...

Līvu Ādama manuskriptu Balt. Vēstnesim nodevis Zv. brālis Leonhards, kas 1870. g. vēl dzīvoja Rīgā.

Jājautā, kā tas izskaidrojams, ka Zv. rakstniecības iesākumā, piem., viņa tulkotajās „Pasaciņās" un „Maleniešos" ir tekoša valoda, bet stāstā „Līvu Ādams" smaga un „nelatviska"? Paskaidrojumu atrodam Cimzes rakstā: „Atbilde un wehleschanahs" Mahj. W. 1861. g. 48. nr., kur viņš „apliecina", ka ar „mannu siņņu un wehleschanohs tikkai trihs grahmatas zehluschahs: weena Wahzes vallodas mahziba, p a s a z z i ņ a s un M a l l e n e e s c h i." (Retinājums mans. J. M.) Tā tad Cimze gan arī būs valodu labojis un gludinājis tanīs Zv. rakstos, kas cēlušies ar viņa ziņu un vēlēšanos. Cik ļoti Cimze ir pūlējies, saviem audzēkņiem latv. valodu mācīdams, to pastāsta Apsīšu Jēkabs savu kopoto rakstu I daļā 31. un 32. l. p. (Gulbja izd.) par savu Leandera pasaciņas tulkošanu Cimzes vadībā. Un kā gan Cimze nebūs pūlējies, mācīdams savu mīļo audzēkni Zvaigznīti, izlabodams valodu viņa tulkotajās pasaciņās u. c.! —

„Papīru maiss".

Baltijas Wēstnesī 1870. g. 4. nr. atronas šāda ziņa: „J. S w a i g ļ n i t e s r a k ļ t i. Preekſch tahdeem, kas Latweeſchu rakſtus ſawâ muhſchâ zik nezik irr laſijuſchi, J. Swaigſnites wahrds buhs mihlſch un paſihſtams. Winna rakſtus atrohdam iſkaiſitus pa Mahjas Weesi (pirmos gadda gahjumos), Dabbu, ſehtu un paſauli, un Peterburgas awiſi. Un tad kas nepaſihſt Swaigſnites „Malleneeſchus", kuru wahrds Latweeſchu wallodâ par ſakkamu wahrdu palizzis, kad mehs kahdu atſchgarni — johzigu prahtoſchanu un darboſchanohs gribbam noſihmeht? Bet pee wiſſa ta, warbuht tik ta maſakâ dalla no winna rakſteem irr ſinnamma tikkuſi. Pehz winna nahweſ 1867. gadâ atradza aiſſehgeletu maiſu ar rakſteem, kurſch pehz winna wehleſcha-

nahs tik pehz 30 gaddeem warr tikt atklahts. Beſ tam ſtarp winna walkejeem papihreem irr daſchas brangas leetas, to ſtarpâ arri Wahzu wallodâ. Weens no winna leelakeem Latweeſchu rakſteem[38]) irr no winna brahla „Balt. wehſtn." redakzijai laipnigi atwehlets un tiks drihſumâ nodrukats. Buhtu jawehlas, ka atraſtohs kahds rakſtneeks, kas ſcha agri aiſgahjuſcha tautas rakſtneeka dſihwes gahjumu ſarakſtitu un winna alikkuſchus walkejus papihrus pahrkattitu, waj nebuhtu no teem kas leetâ leekams."

Šis rakstiņš ir pirmavots visām tenkām un prātošanām par Zv. atstātajiem rakstiem. — „Papīru maiss" tiek arvien daudzināts, un to piemin, kur vien tik par Zv. runā. Kas viss nav šinī „maisā" atradies — no tā jau pat brāļi Kaudzītes esot ņēmuši savus „Mērnieku laikus". Tad nu jāmēģina, cik iespējams, tikt šim bubulim tuvāku.

Jau priekš 30 gadiem atronam par to citādas ziņas „Rīgas Avīzē" 1903. g. 216. nr. ziņojumā par Leonharda Šterna miršanu. (Pielikums.) Minētā raksta beigās Kažoku Dāvis ziņo sekojošo:

„Biju dſirdejis par diweem (Sic!) aiſſeegeleteem maiſeem ar J. Swaigſnites atſtahteem rakſteem, kas nodoti Rigas Latw. B-bas ſinaſchanâ, ar noteikumu, ka tee tikai pehz 25 gadeem taiſami walâ. Nelaikis Leonhards man teiza, ka tee nemaſ neeſot maiſi, bet tikai diwas pakas ar daſchadeem rakſteem, pa leelakai daļai wahzu walodâ ſarakſtiteem. (Retinajums mans J. M.)

Buhtu wehlejams, ka Sinibu Komiſija, kuras pahrſinâ tahs (pakas) laikam tagad atronàs, rakſtus liktu reiſ ſkatit zauri un kas derigs laiſtu klajâ un tà reiſi daritu galu ſchai paſakainai teikai." Kaſchoku Dawis.

Cik tās pakas bijušas lielas, vai tās būtu saucamas pakas vai paciņas, to nezinām, bet gan zinām no Leonharda izteikuma, ka tanīs bijuši dažādi raksti, pa lielākai daļai vācu valodā. Bet no sākuma šie papīri bijuši maisā sabāzti. Par to piemin Ādolfs Alunāns savās atmiņās Dienas Lapā 1892. g. feļetona turpinājumā pie 290. nr. Alunāns redzējis L. Šterna dzīvoklī „puslihds pilditu un zeeschi aisseeģeletu maisu". Leonhards paskaidrojis: „schis maiss saturot wiņa nel. brahļa atstahtus rakstus (manuskriptus) un zittus papirus"... Nu ir saprotams, ka Leonhards pa-

[38]) Lihwu Adams.

pīrus vēlāk no maisa iesaiņojis pakās, jo maisā laikam tie bija nekārtībā, varbūt pēc brāļa nāves steigā sabāzti. Jādomā, ka tas noticis Marijas diakonisu slimnīcā. No Pēterpils Zv. taču visus savus papīrus — ko tur bija atstājis, uz Vāciju ejot — ņēma uz Rīgu līdzi; pēc viņa miršanas nu visi viņa atstātie papīri būs sabāzti maisā, slimnīcas pārziņa aizziegelēti un vēlāk izsniegti Leonhardam kā viņa mantiniekam. Vai Leonhards pie brāļa miršanas bijis klāt — nav zināms, bet 1867. g. viņš jau Rīgā ir dzīvojis.

Leonhards tad nu vēlāk ir šos maisā sabāztos papīrus kārtojis un iesaiņojis divās pakās. Papīrus pārskatot, viņš ir tanīs atradis nepabeigto stāstu Lihwu Ādams un, atzīdams to par vērtīgu, nodevis iespiešanai Balt. Wehstnesī. Ja nu viņš būtu atradis vēl citus iespiešanai derīgus rakstus, stāstus vai dzejoļus, kādēļ tad viņš neliktu tos arī iespiest, ja jau nepabeigto stāstu laida klajā? Ka Zv. atstātajos papīros nevarēja būt un arī nebija iespiešanai derīgu rakstu un sacerējumu, par to liecina Zv. paša atzīšanās Cimzem rakstītajā vēstulē, kur viņš saka, ka gadiem ilgi esot tikai runājis, neuzrādot nekādas darbības, viņam arī nebijis atzīta mērķa, kā labā strādāt. Un vispārīgi, ja domājam par viņa rakstnieka darbību pēc tam, kad viņš nogriezās no Pēterburgas Av. aprindām, tad varam domāt tikai par vācu valodā sacerētiem rakstiem. Pēc Leonharda izteicieniem tad arī pakās bijusi lielākā daļa rakstu vācu valodā. Zv. „mūža darbs", zināmais raksts par audzināšanu, jau nu bez šaubām atradās šinīs papīros, bet laikam arī vēl ne galīgi pabeigts, viņš taču to arī bija gribējis vēl labot... Uz šā raksta izdošanu — ja tas tiktu tulkots latv. valodā — tad nu varētu zīmēties noteikums, ka to tik pēc 25 vai 30 g. var izdot, jo Zv. pats, kā zināms, šo rakstu ir vērtējis ļoti augsti.[37]) Latv. tauta pēc viņa ieskata tanī laikā nebija spējīga pat Hūgenbergera tulkotās vācu dzejas saprast, ne tad nu vēl šādu zinātnisku rakstu. Bet man tā liekas, ka šis nosacījums par 30 gadu termiņu nav visai nopietni ņemams, jo Leonhards, pēc tam kad jau šie 30 gadi bija pagājuši, nebija turējis par vajadzīgu par brāļa rakstiem ko minēt vai atgādināt; viņš laikam tanīs neko nebija atradis, kam vēl pēc 30 g. būtu vērtība.

---

[37]) Leonhards Šterns ir turējis Latv. Biedr. divus priekšlasījumus par audzināšanu. Varbūt ir nolasījis kādas nodaļas, latviski tulkodams, no šiem brāļa rakstiem?

Latv. biedr. zinību komisijā, kā Kažoku Dāvis to domā, nav šo rakstu pēdas sadzītas, lai gan daudz reižu ir par tiem runāts ticis: Leonhards tos kā savu mantojumu gan būs paturējis pie sevis. Sākumā viņš varbūt domāja no tiem šo to lietā likt, bet, cik zināms, nav nekas klajā laists. Iesaiņojumos varbūt atradās latv. val. neizdotās ģeografijas manuskripts, dažādi pirmuzmetumi, vācu valodas lekcijas, paidagōģijas piezīmes, personālijas un t. t. Leonhards, būdams vientulis bez kādiem piederīgiem, mūža galā gan laikam sameta kamīna liesmās tiklab savus, kā arī brāļa atstātos papīrus. Mūsu rakstniecībai gan ar to liels zaudējums nav cēlies, bet tomēr ļoti žēl, ka mums šie raksti nav rokās nākuši. Tos lasīdami un pētīdami, mēs, bez šaubām, būtu dziļāki iepazinušies ar abu brāļu Šternu dzīvi un darbiem.

Vai „papīru maisam" nu reiz būs miers? Varbūt.

A. Gobas kunga „šķietamie" Zvaigznītes raksti.

Ko zilweks ſehj, to winſch plauj. Stahſts, kas norahda, kà Kurſemmê laudis dſihwo. Jelgawâ, pee Beſthorna, zitreiſejà Reyhera grahmatu bodî. Leipzigê, drikkehts pee A. Th. Engelhardta. 1872. 37. l. p. 8°.

Aizrādīts: A. Goba, Jekabs Swaigsnite. Izd. Jessens 48. un 49. l. p. un A. Goba, Jēkabs Zvaigznīte. Rakstnieku sejas 6. nr. 11. l. p.

Šinī stāstiņā, kas veikli uzrakstīts, ar skaidri zīmētiem tipiem un zemnieku dzīves skatiem, tēlota kurzemnieku dzīve ļoti melnās krāsās. Stāstiņš, līdz ko iznāca, tika vāciski tulkots un iespiests 1873. g. „Baltische Monatschrift" 11./12. burtnīcā. No latviešu puses tika dota noraidīga kritika R. Tomsona izdotajā rakstu krājumā „Wahrpa" 1. sehja. 1874. Šī kritika, kā domāju, būs Ausekļa rakstīta, kas „Wahrpā" ir darbojies līdzi. Turpretim labvēlību šis stāstiņš izpelnījies vācu aprindās un uzslavu latviešu draugu biedrībā. Jau priekš iespiešanas, tikko cauri skatījis iesūtīto manuskriptu, Kurzemes direktors mācītājs Rutkovskis biedr. gada sapulcē 1871. g. 1. dec. iepazīstina sapulci ar stāstiņa saturu un beigās saka:

„Es wäre nur zu wünſchen, daſz dieſer Novelle bald eine andere folgen möge, in welcher der Verfaſſer bei ſeiner unbeſtreitbaren Begabung auch die freudigen Hoffnungen zur Geltung brächte, zu

denen, uns der erfreuliche Aufschwung unseres Volkes und Gottes Führungen mit demselben berechtigen."

Nezinu, vai tikai tādēļ, lai pavairotu nelielo Zv. rakstu skaitu, būtu jāmēģina viņam „piekārt" šo ar latviešiem naidīgu tendenci sacerēto stāstiņu. Ja Gobas k. domājas atradis, pēc savas metodes[38]) teikumu burtus skaitīdams jeb valodu analizēdams, šinī stāstiņā kādu vienādību ar Zv. rakstiem, tad gan viņa metode nav vis ieteicama, un arī viņa rakstnieku stila izpratne vāja. Pēc Rutkovska izteikuma šā stāsta autors taču 1871. g. vēl ir dzīvs un no tā gaida vēl kādu noveli. Autors tā tad gan meklējams tā laika „Latweeschu Awises" un Latv. Draugu biedrības līdzstrādnieku aprindās, un viņa vārds arī savā laikā atklāsies.

Zvaigznītes zināmie raksti nu visi ir minēti, ar tiem „šķietamajiem", kā redzams, nevar viņa darbu kopu palielināt. Rakstnieka nopelns jau arī nav vērtējams pēc rakstu daudzuma, bet labuma.

Bet nu vēl mēģina Zvaigznīti it kā ar citu putnu spalvām kuplināt — uztiept viņam citu rakstnieku sacerējumus.

J. Alunāna Kop. r. III sēj. 285. l. p. lasām:

„Tāpat par pazīstamo dzeju „Kaut tu būtu, tēvu zeme, kā es lūdzu nakt un dien" — līdz šim parasts teikt, ka to it kā būtu tulkojis Valdemārs. Kad iepriekš tam izlasām Zvaigznītes dzeju „Tēvu zeme" („Gan ir jauki citās zemes malās"), tad maz vairs atliek šaubu, ka arī šis gabals Zvaigznītes darbs." — Jā, bet ka tas ir Valdemāra darbs, par to pavisam nav šaubu — tas ir skaidri zināms. Pirmo reizi Valdemārs šo dziesmiņu bija pielicis beigās savam satiriskajam rakstam „Kaunigi Latweeschi" līdz ar vācu tekstu, no kā bija tulkojis. Pēterb. Av. „Sohbu galā" pie 22. nr. 1862. g. paraksta nav. Barona tēvs noteikti zināja, ka tas Valdemāra raksts, un man tas jau jaunībā bija zināms. Otru reizi Valdemārs šo dziesmiņu atkal pielicis beigās savam patriotiskajam atbildes rakstam „Mahjas Weesim" Balt. Wehstn. 1871. g. 4. nr. un tur zem dziesmiņas parakstījis arī savu vārdu. Būtu neticami, ka Zvaigznīte-Šterns, kas pats pieskaitāms pie kaunīgiem latviešiem, būtu ar šo dzejoli kuplinājis Valdemāra rakstu un palīdzējis pats sevi izzobot.

Pietiktu, bet lai katrs redzētu, ar kādiem argumentiem Alunāna un Zvaigznītes rakstu rediģētājs cenšas Valdemāra

[38]) Juŗa Alunāna Kopoti raksti. III 284. 285.

darbus piedēvēt Zvaigznītem, tad pielieku te salīdzināšanai abus dzejoļus, Zv. sacerēto — varbūt tulkoto (par ko neesmu vēl pārliecinājies) „Tehwu semme“ un Valdemāra tulkoto Tomasa Mūra dzejoli. Katrs, kam dzejas un valodas košuma izjūta, atzīs, ka šie dzejoļi nav viena un tā paša tulkotāja vai sacerētāja.

Tehwu semme.

J. Zvaigznītes. Kop. raksti 131. l. p.

Gan ir jauki citās zemes malās,
Tur, kur cita saule spīd;
Gan vēl tālās jūŗas salās
Laimīgāki ļaudis mīt:
Bet kur tēvu zemes saule rietē,
Ak, kā viss tur jaukāki,
Tur, kur viņas augļi ziedē —
Viss, viss tur ir labāki.

Ak, kā skaisti citās pusēs esot,
Tā mums stāsta reiznieki,
Kādus dārgumus tur zeme nesot,
Kādi esot pilsēti.
Tēvu zeme gan to nevar taisīt,
Bet tā stāv mums tuvāki; —
Kas var tādu saiti raisīt,
Kas pie sirds mums augusi?

Gan ir daži augsti vārdi,
Kas mums sirdi kustina;
Dažas lietas prātu dārdi,
Smadzenes iztricina;
Gan pie lielu varas darbu zvaņas
Krūts mums ceļas augstāki.
Bet pie tēvu zemes vārda skaņas —
Ak, kā sirds pukst citādi!

Valdemāra tulkotais Tomasa Mūra (Moore) dzejolis.

Kad tu būtu tēvu zeme, kā es lūdzu nakt un dien,
Liela, branga jūŗas pērle, pasaul's paradīzes dārzs,
Tad gan lepnāki es tevi sveicinātu, slavētu,
Bet vai tevi karstāk mīlēt nekā šodien varētu?

Ak tu dārgā tēvu zeme, ķēdēs, vātīs tavēji
Vēl jo vairāk mīlē tevi un tev' mīlēs mūžīgi.
It kā pelikana bērni mīlestīb' ar asinīm
Iezīž, kas tai tek no krūtīm, tā mēs to iezīduši.

Balt. Vēstnesī. 1871. 4. nr. Parakstīts: C. Woldemar.

Ja kāds dzejnieks sacerējis vai tulkojis dzejoli par tēvu zemi, tas vēl nepierāda, ka arī citi „tēvu zemes" dzejoļi viņa sacerēti.

Dzejolis „Tehwu semme" liecina par sacerētāja diezgan vājām dzejas spējām... Par Valdemāru kā dzejnieku dod viņa sacerējumi labākas liecības. Aizrādu uz viņa dzejām, ko Āronu Matīss citē V. biografijā „Austrumā" 1892. g. (kas arī atsevišķi izdota) un uz tekošajiem pantiem V. vēlākā laika rakstā „Bizmaņa sapņi" Pēt. Av. Zobgalā 1863. g. pie 2. nr.

Zvaigznīte kā Pēterburgas Avīžu līdzstrādnieks.

Zv. līdzdarbība pie Pēt. Av., kā tas no viņa minētajiem rakstiem redzams, nav visai liela. Valdemārs viņu piemin un saka, ka 1862. g. viņam pie Pēt. Av. bijuši „tādi labi līdzstrādnieki kā „Barons, Sterns-Swaigsnit, — kas 1863. g. miris, un Frīdemans". Barona tēvs piemin savās atmiņās 61. l. p.,[39]) ka viņš ar Zv. iepazinies 1859. g. savā ceļojumā pa Vidzemi, ciemodamies Valkas seminārā pie Cimzes. „Še iepazinos arī ar palīga skolotāju Zvaigznīti, ar kuŗu pēcāk satikos Pēterpilī, kad iznāca „Pēterburgas Avīzes", pie kuŗām viņš arī kādu laiciņu līdzstrādāja." (Retinājums mans J. M.) Tikdaudz par Zv. līdzdarbību zinām no šiem abiem Pēt. Av. vadoņiem; citu liecību nav. Ja nu Zv. pie Pēt. Av. būtu bijusi kāda lielāka loma, ja viņš tur būtu bijis izcilāka persona, kam kāda noteikšana, ja viņš būtu bijis redaktors, par kādu Goba viņu izdaudzina, tad gan Valdemāra un Barona tēva liecības par Zv. būtu citādas. Abi šie mūsu atmodas laikmeta lielākie izcili stāvošie darbinieki, kā to redzam no viņu rakstiem, runā atturīgi par saviem darbiem, kas ir visu lielo garu pazīme, bet citu nopelnus godam piemin. Un tad viņi necildinātu Zvaigznīti, ja tas būtu pie Pēt. Av. bijis kaut kas vairāk nekā tikai līdzstrādnieks kādu laiciņu?

[39]) Krišjāņa Barona atmiņas. Sakopojusi Līna Baron. Rīgā 1924. Valtera un Rapas izd.

Kad nu Goba ir tik neatlaidīgi centies izpaust Zv. par Pēt. Av. lielāko darbinieku un publicējis nepierādītas, nepareizas ziņas par Pēt. Avīžu vadīšanu, tad jāpakavējas ilgāk pie šā jautājuma, lai gan īstenībā tam ar Zv. nav tikpat kā nekāda sakara.

Iekams runājam plašāk par Pēt. Avīzēm, par to vadītājiem un līdzstrādniekiem, apskatīsim īsumā laikmetu apmēram desmit gadus pirms šā laikraksta izcelšanās. Šai laikā latviešu pārvācošanās bija sasniegusi varbūt visaugstāko pakāpi. Bija divējādas pārvācojušos latviešu šķiras: tā sauktie kārklu jeb pakulu vācieši, kas, neprazdami vēl pareizi vācu valodu, tomēr to buldurēja, dēvēja sevi par vāciešiem, pārrakstīdami ģimenes vārdus — Ozolu par Eichi-Eiķi, Bērziņu par Birku un t. t. Tautā tiem cienības nebija — tos izzoboja, ka viņu devīze esot: „Lass nu geht, wie man geht, wenn nur geht par Deutsch." Otrā šķirā skaitāmi tā laika pie turības tikušie latvieši, kas bija pārvācojušies un izglītojušies vācu skolās. Uz laukiem tādas ģimenes bija muižu pārvaldītāji un muižu nomnieki, mežkungi, melderi un krodznieki, pilsētās — dažādi amatnieki un tirgotāji. Tie vairs sevi par latviešiem neatzina — kaunējās no savas tautas. Šī „latvisko vāciešu — kungu šķira" turējās savrup un neuzņēma savā vidū vairs zemāko aprindu ļaudis. Bija godājamas ģimenes, kā piem. Alunāni, kas sarunājās un sarakstījās savā starpā tikai vācu valodā. Jura-Georga Alunāna tēvs nebūt negribējis, ka dēls latviski raksta.

„Tik tad tehws un mahte kahwe winnam ilgaki naktim ſwezzes dedſinaht, kad Schorſchs teizahs, ka winnam teizamas Wahzeeſchu grahmatas eſſoht laſſamas."[40]) Ādolfs Alunāns, skolā iedams, „izdeva" savu vācu valodā rakstītu „žurnālu" — „Illuſtrierte Seſſauer Zeitung. 1862." (Pielikums.) Šī latviešu pārvācošanās kāre klūst saprotama, ja ievērojam, ka tā bija visupirms cenšanās tikt dzīvē uz priekšu; īpašība, kas mums iedzimusi un parādās spēcīgāka kā reti kādai citai tautai. Pārvācoties, pēc tā laika ieskatiem, bija tikdaudz kā iedzīvoties un izglītoties. Vācu valoda bija tā atslēga, kas atvēra durvis uz izglītību, no zemākajām skolām iesākot, līdz

[40]) Tautas ſaimneeziba. Sarakſtita no G. Allunana. Jelgawā, 1867. IV l. p.

Nr. Illustrirte Januar 1862
Sessauer Zeitung

Der Elephant.

Der Elephant ist bekanntlich ein sehr kluges Tier. Besonders in Ehren stehen die weissen Elephanten, und wer solch ein Tier fangt, wird, sei er früher noch so arm gewesen, plötzlich reich, denn zum Lohne erhält er so viel Land, als bis wo man hat des Tieres Schreien hören können. Im Palaste des Königs von Siam stehen, ganz nahe bei dessen Gemächern, weisse Elephanten unter Goldblechdächern und bekommen frisches Gras und Zuckerrohr. Auf Zeylon wird sogar mit grauen Elephanten gepflügt; natürlich geht die Arbeit sehr langsam von statten, und sind dazu drei Menschen erforderlich; einer der den Elephanten lenkt, und zwei die den Pflug regieren.

Adolf Allunan.

Tulkojums.

Zilonis.

Zilonis ir pazīstams kā ļoti gudrs dzīvnieks. Sevišķi tiek godāti baltie ziloņi, un kas tādu dzīvnieku noķer, top, kaut viņš būtu agrāk nabags bijis, piepeši bagāts, jo par atalgojumu viņš saņem tik daudz zemes, cik tālu ir dzirdama dzīvnieka kliegšana. Siamas ķēniņa pilī stāv, gluži tuvu viņa istabām, balti ziloņi zem zeltīta skārda jumtiem un dabū svaigu zāli un cukurniedras. Ceilonā pat ar pelēkajiem ziloņiem; protams, darbs veicas ļoti lēni, pie kam vajadzīgi trīs cilvēki; viens, kas vada ziloni, un divi, kas vada arklu.

Ādolfs Alunāns.

Notizen aus Shakespeare's Leben.

Der berühmte Shakespeare war ein Engländer; nach seinen Werken richteten sich der grosse Goethe und sein Freund Schiller. William Shakespeare wurde am 23 April 1564 zu Stratford on Avon, einem Marktflecken in Worwickshire geboren. Sein Vater, Johan Shakespeare war Wollenhändler. Derselbe hatte neun Kinder von welchen William Shakespeare der älteste war. Als Shakespeare 18 Jahre alt war, vermählte er sich mit der Tochter eines Landmannes, Anna Hathaway. Seine Mutter war die Tochter Roberts von Willington. Shakespeare war in London Schauspieler, wo selbst er für's Theater zu dichten anfing. Zu diesem Fache leistete er erstaunliches, dass seine Werke stets im Vorbild anderen abgeben wurden. Er starb 23 April 1616 an seinem 52. Geburtstage.

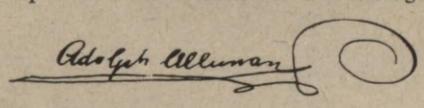

Piezīmes par Šekspīra dzīvi.

Slavenais Šekspīrs bija anglis; sekotāji viņa darbiem bija lielais Gēte un viņa draugs Šillers. Viljams Šekspīrs piedzima 1564. g. 23. aprīlī Stretfordā pie Ēvonas, kādā Vorvikšēras tirgciemā. Viņa tēvs Džons Šekspīrs bija vilnas tirgotājs. Viņam bija deviņi bērni, no kuŗiem Viljams Šekspīrs bija vecākais. Kad Šekspīram bija 18 gadu, viņš apprecējās ar Annu Hetaveju, kāda zemtuŗa meitu. Viņa māte bija Roberta Villingtona māsa. Šekspīrs bija Londonā aktieris, kur viņš sāka pats rakstīt teātrim. Šai darbā viņam bija apbrīnojami panākumi, tā ka viņa sacerējumi stādāmi citiem par priekšzīmi.

Viņš mira 1616. g. 23. aprīlī, savā 52. dzimšanas dienā.

Ādolfs Alunāns.

Rätsel von A. Allunan.

Ich führe mich dir vor, beschreibe mich genau, und obgleich ich ein Bekannter von dir bin, weisst du nicht immer, wer und was ich bin.

[Auflösung (2. nr.): das Rätsel.]

A. Alunāna mīkla.

Es stādos tev priekšā un aprakstu sevi pamatīgi, un, lai gan es esmu tavs paziņa, tu vienmēr nezini, kas es esmu.

[Atrisinājums (2. nr.): mīkla.]

Bekanntmachung.

Es sind bei Endes benanntem zwei Operntexte zu $7^1/_2$ Kop. pr. Stück zu haben, und zwar:

1. Rigoletto von Verdi und
2. Der Troubodur von Proch, Musik von Verdi.

Adolf Allunan.

Paziņojums.

Pie zemāk minētā ir dabūjami divi operu teksti par $7^1/_2$ kap. gabalā un proti:

1. Rigoletto no Verdi un
2. Trubadūrs no Procha, mūzika no Verdi.

Ādolfs Alunāns.

Verantwortlicher Redakteur: Adolph Allunan.
Mitarbeiter: Zimmermann.
„ Theodor Allunan.
Censor: P. Allunan.
Schnellschreibe-Anstalt von Adolph Allunan zu Klein-Sessau.

Atbildīgais redaktors: Adolph Allunan.
Līdzstrādnieki: Cimmermann.
Theodor Allunan.
Cenzors: P. Allunan.
Adolph Allunana ātrrakstīšanas iestāde Mazsesavā.

No šās „avīzes" manās rokās nākuši seši numuri, kuŗus pēc Ā. Alunāna nāves dabūju no viņa kundzes. Vai vairāk numuru bijis, nav zināms. Pieliktie rakstu gabaliņi ņemti no dažādiem numuriem.

Raksturīgi, ka Alunāns jau tai laikā interesējies par Šekspīru un viņa darbiem. Redzams, vecai parunai taisnība: bērns rāda, kāda vīram ticība būs.

J. M.

BIBLIOTĒKA ★ LATV. PSR VALSTS

Tērbatas augstskolai, tā bija jāmācās un to mācījās.[41]) Tikai pārvācojušies latvieši nesaprata, ka, runājot vācu valodu un valkājot pelēko zemnieku svārku vietā melnus „kungu“ svārkus, viņi tomēr nebija vācieši... Pārvācošanās tendence izzuda, kad cēlās no latviešu vidus izglītoti vīri, kas paši atzina sevi par latviešiem un uzstājās pret pārvācošanos gan rakstos, gan vārdos un darbos.

1854. g. nonāk Tērbatā Krišjānis Valdemārs un iestājas augstskolā, būdams 28 g. vecs: viņš atzīstas un saucas par latvieti, tā rakstīdamies uz savas vizītkartes, un latvietis viņš ir vārdos un darbos. Savā gadu iepriekš izdotajā gr. „300 stāsti“ viņš aicina tos, „kam Dievs līdzējis pie gaismas tikt“, sniegt roku saviem brāļiem tumsībā un vilkt tos gaismā. Šim aicinājumam visupirms mēģina sekot viņš pats. Viņš pulcina[42]), un ap viņu pulcējas citi latviešu studenti, starp kuŗiem viņam vistuvākie ir Juris Alunāns un Kr. Barons. Alunāns, lai gan no vāciski noskaņotas ģimenes, tiek minēts kā ļoti dedzīgs patriots, un Valdemārs viņu it sevišķi ievērojis, par viņu rūpējies un „daudz priekš viņa darījis“, kā to atzinīgi piemin Indriķis Alunāns Balt. Vēstneša pielik. 1887. g. 215. nr. Valdemārs rūpējas vispirms, lai tiktu gādātas skolas grāmatas, un sevišķu vērību piegriež valodniecībai. 1855. g. viņš ierosina Neikenu sastādīt latv.-vācu vārdnīcu, kuŗā arī pats domā piedalīties.[43]) 1856. g. iznāk Alunāna „Dziesmiņas Latviešu valodai pārtulkotas“, kur beigās pielikta pamācība, kā pareizi jāraksta personu, pilsētu un tautu vārdi un t. t. Valdemārs par šo gr. ziņo „Mahjas Weesī“ 1856. g. 19. nr. un saka, ka „tee gallâ peelikti likkumi irr jaſinn teem ſkohlmeiſtereem un zitteem, kas gribb riktigi rakſtiht Latweeſchu wallodâ.“ Un nu Valde-

---

41) Ka vācu val. nepieciešama katram, kas grib tālāk izglītoties, to atzina censīgākie skolotāji un gādāja vācu valodas mācības grāmatas: A. Spāģis, 1847. g. — J. Neikens 1850. g. — J. Špīss 1863. g. — O. Kronvalds 1865. g.

42) Kr. Barona atmiņas. 56. lpp.

43) Valdemārs, kā visi lielie organizētāji, ir pratis atrast un ierosināt derīgus darbiniekus, pats palikdams gādnieks un vadonis sāktajiem darbiem. Viņa vadībā un gādībā iznāca: I. Kreewu, latw., wahzu wahrdniza, 1872. g., II. Latw., kreewu, wahzu wahrdniza, 1879. g. III. Морской словарь 8 valodās, 1881. g. — Neikena iesāktā, Ulmaņa pabeigtā Latv.-vācu vārdnīca iznāca 1872. g.

mārs, valodu tīrīdams no ģermānismiem, iesāk rādīt ceļu, kā jāraksta tautu vārdi, un viņa rakstā „Par Perseeschu tag. karru“ „Mahj. W.“ 1857. 7. nr. redzam jau Englenderu vietā Angļus un Perseru vietā Perseeschus. Viņa otrā rakstā „Par dabbas ziņņahm un gudribahm“, „Mahj. W.“ 9.—12. nr., izskaidroti un pielāgoti latv. valodai dabas zinību termini, kas, maz pārgrozīti, pastāv joprojām. Šiem rakstiem seko kā turpinājums turpat „Mahj. W.“ 1857. g. 20. nr. iespiesta „Ihsa pamahzischana, ka tautu wahrdi pa latwiski jāraksta“. Alunāna raksts ar Valdemāra beigu piezīmi; tā tad, kā redzams, pie šā raksta abi ir strādājuši kopīgi. Šī „pamahzischana“ īsāka un skaidrāka nekā jau minētā, kas pielikta Alunāna „Dziesmiņu“ beigās.[44])

1855. g. Tērbatā izdotajā vācu laikrakstā „Das Inland“ 14., 15. un 16. nr. iespiesta Valdemāra publicēta Bankava dziesma: „Dondangen, Ritterschloss und Privatgut in Kurland.“[46]) Šai dziesmai Valdem. pielicis daudzas vēsturiskas piezīmes, teiku par Dundangas zaļo jumpravu un c. (Barona atstāstījumā „Pēterburgas Awises“ 1862. 20. nr. un t.) Valdem. dziesmas piezīmēs aizrāda uz mūsu tautas teiku lielo un augsto vērtību un beigās saka, ka ir svēts pienākums tās ievērot un izmantot, uz ko Alunāns un Barons tūliņ atsaucas ar darbiem.[46])

Par grāmatu „300 stahsti“ jāpiemin, ka to izdeva Liepājas tirgotājs Hagedorns, vācietis, uz sava konta, Valdemāru pabalstīdams. Saturā tad arī vajadzēja kaut ko teikt vāciešu labā. Valdemārs pats par to izsakās Balt. Zemkopī 1880. g. 332. lpp.,

---

[44]) Te varētu aizrādīt, ka, piem., vārds „angļi“ nav nebūt 1856. g. pirmo reizi Alunāna un Valdemāra „ievests“ mūsu rakstniecībā. To jau atronam „Latw. Awises“ 1854. g. 14. nr. K. Hūgenbergera dzejolī „No Kursemmes meitiņas“, 4. pantiņā „Lai Angļi klaht ar lepneem kuģģeem maisahs“ un tā paša gada Latw. Aw. 16. nr. Fr. Mālberga dz. „Urrah“ pirmajā pantiņā: „Urrah!“ lai karra „gohdu darra, Mums Turki, Angļi, Sprantschi“.

[45]) Arī atsevišķi izdota. Dorpat, 1855. Druck von Heinrich Laakmann.

[46]) Šo, kā arī agrāko Valdemāra aicinājumu 300 stāstu priekšvārdos, lai tie, kam Dievs līdzējis pie gaismas tikt, velk gaismā arī savus brāļus, kas vēl ir tumsībā — šo aicinājumu ir ievērojuši un tam klausījuši it sevišķi Alunāns un Barons, kā to liecina viņu daudzie raksti pirmajos Mahj. W. gada gājumos.

ka viņa priekšvārds, „kas rokrakstā bijis, varbūt, par daudz sīlts, īpašu vainu dēļ iznācis grāmatā diezgan remdens". Nu kļūst saprotams, kādēļ priekšvārdu beigās uzņemts jaunā Stendera raksts, kas varēja patikt Hagedornam un viņa „brāļiem".

Valdemāra pulcinātie latv. studenti Tērbatā šķīla pirmās tautības dzirksteles, kas vēlāk uzliesmoja un iedegās visā Latvijā, un „kas rādījās mūžīgi miris, tas tautībā pacelties sāk" (Auseklis).

Studijas Tērbatā pabeidzis, Valdemārs 1858. g. beigās (vai 1859. g. sākumā) nonāk Pēterpilī un tur sāk rakstīt krievu un vācu laikrakstos. Visspēcīgais laika gars ar savu veseri gan jau dragāja Krievu valsts veco iekārtu, lai pavērtu ceļu jaunām reformām, ko visi tik ļoti gaidīja, bet nesagaidīja.

Alunāns pēc Valdemāra aiziešanas uz Pēterpili izdeva Tērbatā 1860. g. zināmās 3 gr. „Sehta, dabba, pasaule"[47]) un pēc tam, 1861. g. nolicis vēstures-filoloģijas fakultātē eksāmenu, kā graduēts students devās arī uz Pēterpili, kur tā paša gada 29. jūlijā iestājās Mežniecības institūtā, bet jau pēc pusgada — 1862. g. sākumā pret Valdemāra gribu izstājās. Nodarbošanās mežniecībā nebija viņam patīkama un bija arī nesaskaņa ar darbabiedriem-cittautiešiem, kas sarūgtināja kopdzīvi. Bet galvenais izstāšanās iemesls bija viņa slimība, kas lēnām progresēja un ko nenojauda ne Valdemārs, ne citi viņa tuvinieki. No mežniecības korpusa izstājies, Al. nu nometās pie Valdemāra un dzīvoja pilnīgi uz V. konta. Nu, zināms, Valdemāram par Al., ko viņš allaž bija vadījis un pabalstījis, bija lielas rūpes. Bez darba un bez dzīves mērķa viņš ietu bojā — vajadzēja to glābt, gādāt viņam eksistenci... Rūpes par Al. spieda Valdemāru pasteigties ar Pēterburgas Av. izdošanu.

---

[47]) Pirmajā gr. atronas dažādi populāri zinātniski raksti, salasīti un tulkoti no vācu žurnāliem, kalendāriem un dažiem citiem izdevumiem. No gaŗākajiem rakstiem būtu pieminami: 1. Swedenborgs un mahņutiziba", tulkots no M. J. Schleiden. Studien. „Svedenborg und der Aberglaube". — 2. „Mehnesis", arī no Šleidena — „Mondscheinschwärmereien eines Naturforschers". — 3. Tēlegrafs, tulk. no „Illustr. Familienkalender Verlag von Payne. 1858. „Der elektromagnetische Telegraph". Arī pieliktie zīmējumi no šā kalendāra.

Otrā gr. Statistika no Kreewu semes.

Trešā gr., kuŗā, starp citu, agrāk minētie Zv. raksti un uz vāka polemika ar „latviešu skauģiem".

Valdemārs pats par to pastāsta sekojoši:[48]) „Tikai tad, kad daschas no manām labajām zeribām sahka wairak un wairāk sust[49]) — tikai tad man nahza prahtā „Peterburgas Awises“ izdot, pie kurahm es biju de facto 1862. g. redaktors un izdewejs. (Pasvītrojums mans. J. M.)

Marta mehnesī 1862. g., kad „Peterburgas awischu“ programu[50]) iesniedzu ministram A. Golowinam (kam es it tuvu stahweju Baltijas reformas un juhrniezibas lietā),[51]) tad wehl zereju uz reformam un tadehļ gribeju „Pet. Awises“ ietaisit preeksch J. Allunana... Bet Allunana slimiba (Tiefsinn, Grössenwahn) jau maija iesahkumā pagreesahs par pilnu trakumu, kuŗu nemas slehpt newareja, tā ka A. bij tuhliņ maija mehnesī jasuhta uz semem, pee latweescha, arendatora Ollmaņa; puswesels tas oktobrī 1862. g. ienahza atkal Peterburgā un 3 mehneschus wehlak aizceļoja uz Kurzemi pie saweem brahļeem, kur pehzak nomira... — Barons ar 1862. g. nebuht nebija „Pet. Av.“ redaktors, lai gan tas jau toreiz daschus slawenus rakstus dewa. Tikai no 1862. g. beigam lihdz 1865. g. jūnijam Barons bij faktisks redaktors; atbildigs arween biju es, arī schinī laikā; strihdu raksti 1862. g. wahzu un kreewu walodās „Inlandē“ un zitur, wisi nahza no manas spalvas.“

Un nu no 1862. g. 14. jūlija sāka iznākt Valdemāra apgādātas, vadītas un cenzētas[52]) Pēterburgas Avīzes — tās it kā iezvanīja tautas atmodas laikmetu, līdz ar ko sākās arī mūsu orīģinālā rakstniecība. Laika gara modinātie Valdemāra biedri — avīzes līdzstrādnieki degtin dega tautiskās apziņas un sajūtas ugunī: „uz priekšu, uz priekšu“, tas bija viņu kaujas sauciens.

„Vēl sniegs bal malu maliņās,
Mēs pirmie baltie cīruļi...
Un tomēr gribam sludināt —
Klāt pavasars, klāt pavasars
Ar ziediem, augļiem atmaksāt
Būs to, ko grāvis straujais bars...“

48) Austrums 1892. g. 10. nr. 247. l. p.

49) Cerības uz liberālām valdības reformām.

50) Lūgums, A. parakstīts, 1862. g. 15. martā.

51) Valdemārs bija tanī laikā sevišķu uzdevumu ierēdnis jūŗniecības ministrijā.

52) Te jāpiemin, ka Valdemārs bija ne tikai Pēt. Av., bet arī visu citu tolaik Pēterpilī izdodamo latvisko rakstu cenzors.

Bērzaunes rentes māju saimnieku lūguma raksts ķeizaram Aleksandram II.

Lūguma iesniedzēji griezušies Pēterpilī pie Valdemāra, lai ar tā gādību viņu lūguma raksts nāktu ķeizara rokās. Valdemārs uzrakstījis lūguma rakstu, un Juris Alunāns — kuŗš tobrīd uzturējies pie Valdemāra — to pārrakstījis glītā rakstā, un tas ticis ķeizaram iesniegts.

Lūguma oriģināls loksnes lielumā.

Wissuschehligais Kungs
un Keisars!

Mehs Taiwa schehlastibas
pilna sawi mekljam mehsu
[illegible] atweglosch[illegible]
Ar wissu mehsu spehku
un lectahm puhlahm mehs
kohpam sawas mahjas un pa
walkajam pa tahm arri mehs
su no wizzaudem mantotu too
sa, go gruntoskungs von Be
[illegible] muhsu [illegible] tas [illegible]
[illegible] mehsu paschu labbumam
[illegible] negribbeht, mehsu no
[illegible] un klausibas wa
[illegible] Bet taggad kur mehs
su wienigai manta un padohms
[illegible] mehsu mahjas kur mehs
su sawas pahr tahm preezajahs
un spehku un [illegible] smeh
[illegible] us jaunahm puhlahm,
taggad mehsu gruntoskungs
par wienu dahldeni semmes
wehrtibu par ko mehs lihos
schim 4½ rubles sudraba, mak

Allergnädigster
Herr und Kaiser!

Wir suchen Linderung
unserer Trübsale in Dei
nem Herzen voll gütigen
Erbarmen.
Mit unserer ganzen Kraft
und Anstrengung pflegten
wir unsere Bauernhöfe
und verwandten auf die
selben auch das ganze Er
theil unserer Verfahren
in unser Grundherr von Be
rias und versicherte, er
diene nur zu unserem
Besten indem er unsere
Abgaben und Leistungen
nicht erhöhen wolle. Doch
jetzt wo unser einziges
und alleiniges Gut un
ser Bauernhof war, wo wir
uns darüber freuten und
Muth fassten zu künftigen
Anstrengungen, fordert er
von einem Thalerwerth

sajam un nokalpojam, uslik
6½ rublus sudraba. Muhsu
spehks bij isgaists, ta pras-
sischana pahrleeka. Mehs
meklejam islihdsinataju pee
generalgubernatora Rigâ.
No to padohmu, no turrenes
lai paschi labprahtigi us-
sawu grunteskungu islih-
dsinamees, mehs preezigâ zei-
ribâ us mahjahm atgreesa-
mees. Bet tertan muhs tik
sagaidija jo toela satreeksch-
~~na Teggad tikka 13 saem~~
neekeem taechl ka Rigâ bi-
juschi pawissam usteikts un
ichpaschi pret likkumiem weh-
lâ laikâ, un tee 4 pagasta
teesas wihri starp winneem
tappa zaur grunteskungu
no ammata atsweesti. Tâ-
pat grunteskungs tahdâ
laikâ, kas pehz likkumiem
par wehlu wisseem zitteem
saimneekeem usteiza, ja tee
nigribbohtz winna jaunu us-
likschanu peenemtees. Bis tam

Lande, wofür wir bisher
4½ Rubel Silber gelendet;
6½ Rubel Silber Leistung.
Unsere Kraft war erschöpft,
die Forderung zu unbil-
lig. Wir suchten Vermittelung
beim Herrn Generalgouver-
neur in Riga zum eigene
gütlichen Vergleich. Fehlten
wir von dort hoffend zurück,
nachdem derselbe uns mit
dem Grundherrn angerathen
worden war. Doch da erwar-
~~tete uns nur ein noch grö-~~
ßerer Schlag. Nun wurde
13 Wirthen, weil sie in Ri-
ga geweden, ihre Bauernhöfe
gänzlich und zwar zur unge-
setzlichen Zeit gekündigt um
die 4 Bauernrichter darun-
ter vom Grundherrn ihres Um-
tes entsetzt. Ebenso hat der
Grundherr zur ungesetzlichen
Zeit allen übrigen Bauern-
wirthen gekündigt, falls
sie nicht seine neue Bestim-
mung für ihre Leistungen

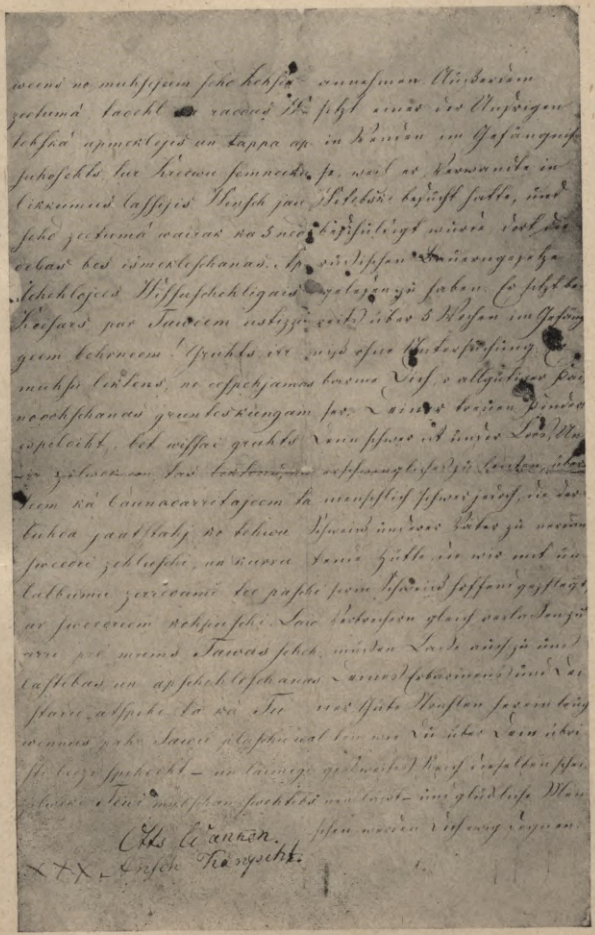

Valdemāra vadītais un jau no Tērbatas laika visādi atbalstītais „sāpju bērns", Alunāns, lai gan par redaktoru apstiprināts, netika Pēt. Av. rediģējis, nedz arī tanīs kādus aktuālus rakstus ievietojis: pirmajā pusgadā no viņa darbiem tur iespiestas dažas tulkotas Heines dzejas un Valdemāra minētie tautsaimnieciskie un valodnieciskie raksti. Citi raksti iespiesti arī vēl vēlākos gada gājumos pēc viņa miršanas.

Pats čaklākais Pēt. Av. darbinieks jau no paša iesākuma ir un paliek līdz galam Krišjānis Barons. Jau pirmajā pusgadā iespiesti no viņa vairāk kā 50 dažādi raksti: gabali no vēstures un dabas zinībām, Brenča un Žvinguļa sarunas un citas satiras. Barona dzejoļi: Awots jeb Upe un zilweka dsihwiba, Muhsu manta, Diwejadas kapenes ir Pēt. Av. lirikas ziedi, kas netiks tautā piemirsti. („Viņa laikmeta zaloksnība izsakās Barona dzejā". Zeiferts, Lit. v. II, 95. l. p.)

Pēc laikraksta apturēšanas 1863. g., lai izbēgtu no jaunām vajāšanām, Barons bija spiests uzsākt citādu — lietišķu virzienu. Valdība nu laikrakstu lika mierā, bet tautā šāda satura lapai nebija piekrišanas, jo zobgalam bija zobi izlausti un laikraksts abonentu trūkuma dēļ beidza savu gaitu 1865. g. jūnijā. Tomēr pati galvenā vaina pie visa bija Valdemāra vajāšana un neveiksmes viņa pasākumos. Rakstīts daudz par to netika, bet tautā viņš kā moceklis tika ar sevišķu cieņu pieminēts — uz viņu vēl arvienu cerēja un pie viņa daudzreiz griezās pēc padoma un palīdzības zemnieki ar savām sūdzībām.

Zvaigznīte ir Pēt. Av. kā „labs līdzstrādnieks" jau no paša sākuma darbojies, bet nav nekādas pazīmes, ka viņš būtu rediģēšanā kaut kā piedalījies, un nezinām arī, kādas bijušas viņa attiecības ar redaktoru un izdevēju Valdemāru. Nav arī nekādu ziņu, ka viņš būtu tuvu stāvējis Alunānam, jo Al. viņu nekur nepiemin sakarā ar Pēt. Av., bet piemin tikai Baronu un Strombergu.

Pēt. Av. 1862. g. 2. nr. Zvaigznīte paziņo, ka ir sarakstījis Ģeografijas mācības gr., un uzaicina skolotājus to subskribēt, uzdodams, lai viņam vēstules adresē „Für Herrn J. Stern". Kādas nedēļas vēlāk Pēt. Av. pielikumā „Dzirkstelē" pie 8. nr. iespiesta šāda Valdemāra sarakstīta satira — saruna starp Akmentiņu un Kramiņu.

Akmentiņ. Nu brahl, es rihtu brauzu uſ Peterburgu Japaneeſchus ſkattiht.

Krammiņ. Tà?! Skahde, ka man ſehjams laiks, es buhtu lihdſi brauzis. — Kur tu nomettiſees?

Akmentiņ. Es wehl ibſti neſinnu; bet ja man gribi rakſtiht, tad adreſi leez: Stein kungam eekſch Hôtel de Heyde, gan es tur dabbuſchu.

Krammiņ. Kà, kà tas bij? Stein kungam, o telli deijat, — kas ta par wallodu?

Akmentiņ. Franzuſchu.

Krammiņ. Waj tad tai tellu — mahjweetâ tik Franzuſchi peemiht, ka to franziſki ſauz?

Akmentiņ. Nè, tas tik tahds dumjſch eeradums, ſweſchu wallodu augſtak zeeniht, kà ſawu paſchu.

Krammiņ. Nu tad es arr nu ſaprohtu, kapehz tu par Stein ſauzees.

Akmentiņ. Nè, — nè — ne wiſ tadehl! es ſawu wahrdu pahrmiju tik — tik par to, ka — ka Akmentiņ — Japaneeſcheem gruhti iſſazziht.

Krammiņ. Gan jau ſaprohtu, Stein kungs, — brauzeet weſſeli!

Vai Zvaigznīte, šo sarunu lasīdams, nebūs juties aizķerts? Jādomā gan: „Stein“ kungam mērķētā bulta neskrēja garām „Stern“ kungam.

Ja Zv. būtu bijis redaktors, tad viņš gan neliktu šo satiru iespiest, tad gan arī Pēt. Avīzēs nebūtu uzņemts Biezbārža raksts: „Ko warr dwehsele atsiht? Kas irr tai spehjams?“ (3. nr.). Ja jau tā laika latvieši pēc Zv. ieskata tikai pēc simt gadiem spēs Hūgenbergera un Dinsberga tulkotās dzejas saprast, kā tad viņiem varētu sniegt šo Hēgeļa prātniecības gabalu? Zv. paša alūksniešu dialektā rakstītie humoriskie rakstiņi pēc viņa tulkoto Maleniešu, vācu Laleniešu parauga, tad arī satura ziņā piemēroti pat vienkāršāko lasītāju saprātam.

Pie augšējās Akmentiņa un Kramiņa sarunas varētu vēl aizrādīt uz Valdemāra cenšanos izskaust ieviesušos svešvārdus, turpinot „Mahjas Weesī“ pasākto valodas tīrīšanas darbu satiriskajās sarunās.

Augšējā sarunā viņš liek kaunīgajam latvietim Zvaigznītem saprast, cik aplama viņa dižošanās ar Šterna vārdu, un turpat tā laika lasītājiem nesaprotamo „hoteli“ dēvē par mājvietu. Vārdu spēle, ka „Hotel de Heyde — o telli deijat“,

tiek turpināta Barona rakstītajā Brenča un Žvinguļa sarunā „Dzirkstelē" 12. nr., kur Brencis, dzirdot vārdu „Transparents", jautā: „kurrâ weetâ tad gan irr trahns par renti?" u. t. t. Redzams, tas ir kopīgi pārrunāts darbs, tāpat kā Žvinguļa mācīšana Brencim izrunāt burtu „f" Dzirkstelē pie 16. nr.

Par Zvaigznīti kā „Pēterburgas Avīžu" līdzstrādnieku vairāk nekas sakāms nebūtu; viņa rakstus visus esmu minējis, un par kādiem viņa „šķietamiem rakstiem" nav ticamu ziņu, nedz pierādījumu. Neatzīstu par pareizu, ka ar nepamatotiem apgalvojumiem tiek padarīta neskaidra mūsu literātūras vēsture.

Kā „Pēterburgas Avīžu" līdzstrādnieks Zvaigznīte darbojies apmēram pusgadu. „Zobgala" pielikumā 1862. g. 20-tajam numuram Brenča sarunā ar Repi Zvaigznīte jau aplinkus paziņo, ka no savas darbības atstāšoties. Brencis saka: „Munnas patihsas duhmas daschreis mun koâ jaunelite [Pēt. Avīze] doahrza goâllâ joâatstahj." — Tā tad Zvaigznīte no līdzdarbības „Pēterburgas Avīzēs" būs atstājies 1862. gada beigās. Zobgalīgie gabaliņi 20-tā numura pielikumā un stāsts „Bāra bērns" 1863. g. 2.—5. nr. būs redakcijai jau agrāk iesniegti.

Ja Zvaigznīte pēc tik īsa darbības laika atstājies no „Pēterburgas Avīzēm" un atmetis latviešu rakstniecību, tad tas liecina, ka viņš nav ticējis savas tautas progresam un patstāvībai, piegriezdamies un ticēdams tikai vācu kultūrai un izglītībai. Jāievēro, ka Zvaigznīte jau pēc semināra beigšanas ir turējies „vācu draudzē": tiklab pārvācinātajā Baldiņu ģimenē Kauguros, kā arī Virķenē, barona Engelharta namā būdams, viņš gājis sūdzēt grēkus kopā ar vācu draudzi. Tas, ka Zvaigznīte ir atstājies no latviešu rakstniecības un mācījies dziļāki vācu valodu, lai vāciski rakstītu par paidagōģiju u. t. t., ir pierādāms ar viņa vēstuli. Iedomājoties Zvaigznītes stāvokli ap 1863. g., mums jāatzīst, ka pēc atstāšanās no „Pēterburgas Avīzēm" viņu pārņēma rezignācija un pārdomas par pagājušo dzīvi un darbību. Piedalīšanās dēļ „Pēterburgas Avīzēs" viņš kļuvis neuzticams valdības acīs, viņš, virsskolotājs Šterns — kļuvis dumpinieks. Un par ko? Jāsaka, par tukšu, par nieku — ne jau viņa rakstu satura dēļ, jo tanīs nav nekā tāda, kas musinātu tautu, bet tikai tādēļ, ka arī viņš piederēja pie Valdemāra pulciņa. Jāšaubās, vai viņam bijušas ciešākas saites ar citiem pulciņa dalībniekiem, jo nekur nav plašākas atsauksmes par

viņu, tikai īsumā pieminēts viņa vārds. Ja viņš ar Valdemāra pulciņu būtu bijis ciešāk saistīts vai būtu bijis „Pēterburgas Avīžu" redaktors, par ko A. Goba cenšas viņu padarīt, tad viņš nespētu tik pēkšņi to atstāt — tas būtu psiholoģiski gluži neiespējami. Darba rūķis Barona tēvs nebaidījās no policijas uzraudzības, bet, kā jau iepriekš minēju, strādāja un gādāja par laikrakstu, cik un kā tanī spaidu laikā spēja, Šterns tur vairs nebija manāms. Cimzem rakstītajā vēstulē Zvaigznīte piemin iemeslus savai bezdarbībai literātūras laukā un starp citu saka, ka viņa centieni neesot tikuši atzīti. Ir tomēr jāj autā: kas viņa darbus nav atzinis? Vai te domāti tautskolotāji, kas neatsaucās uz viņa sludinājumu par ģeografiju? Valdemārs Zvaigznītes centienus atzina, iespiezdams viņa rakstus „Pēterburgas Avīzēs" un uzskatīdams viņu par labu līdzstrādnieku. Valdemārs neatzina vienīgi Zvaigznītes pārvācināšanās centienus. Un taisni šinī vāciskumā Zvaigznīte bija jau dziļi iegrimis, vingrināmies vācu valodā, līdz pratis to pamatīgi — visu tās maigumu, cēlumu un asumu. Latviešu valodā Zvaigznīte tad vairs nav rakstījis, sprauzdams sev citu mērķi...

Tā tad, kā jau vairākkārt esmu minējis, Zvaigznītes līdzdarbība „Pēterburgas Avīzēs" nav bijusi liela.

„Pēterburgas Avīžu" dibinātājs, vadītājs, saimnieks, 1862. g. arī redaktors un cenzors bija Kr. Valdemārs. Šo visiem sen zināmo patiesību atkārtoju tādēļ, ka J. Zvaigznītes un J. Alunāna kopoto rakstu rediģētājs to cenšas noliegt ar dažādiem nepamatotiem prātojumiem. „Pēterburgas Avīzes" Goba uzskata par „Sētas, dabas, pasaules" gara turpinātājam. Bet par „Sētas, dabas, pasaules" rakstu labumu un svarīgumu katrs var pārliecināties (šīs grāmatiņas gan reti dabūjamas, bet kādi desmit komplekti Rīgā vēl atradīsies). Saturu esmu jau agrāk plašāki aprakstījis. Pirmajā grāmatiņā ir īsi populārzinātniski rakstu gabaliņi un anekdoti — tulkojumi no vācu kalendāriem un citiem izdevumiem, otrā grāmatiņā — Krievijas statistika, trešajā — Alunāna un Zvaigznītes raksti, dziesmas. Vai tas nu būtu tas „gars", kas pārgājis „Pēterburgas Avīzēs"? Jeb vai uz otras un trešās daļas vākiem iespiestā polemika ar Berkholcu būtu tas „smaguma punkts"? Bet vai tam arī Zvaigznīte piekabināms? Goba J. Alunāna kop. rakstu III d. 285. lpp. jautā: „.... vai arī „Sētā, dabā, pasaulē" Zvaigznītes loma nav lielāka, nekā to domājām līdz šim?" Tādā gadījumā būs arī Alunāns „jāizplucina", lai kuplinātu Zvaigznīti.

Mūsu pirmie lielie rakstnieki — pirmie cīruļi, kas skandināja: „Klāt pavasars, klāt pavasars“ — tie visi mums mīļi, cienījami un godājami, uh katram no viņiem savi nopelni, bet tāpēc viņiem savstarpēji nav jāpiedēvē citu darbi.

Gan žurnālos, gan laikrakstos atrodami daudzi un dažādi A. Gobas „pastāstījumi“ par „Pēterburgas Avīzēm“ un to līdzstrādniekiem. Galvenā kārtā šinīs rakstos manāma Valdemāra un Barona darbības un vadības aptumšošana, pa daļai noliegšana un Alunāna un Zvaigznītes izcelšana. Kā jau minēju, mūsu rakstniecības vēsturē ar tādu nepareizu faktu apgaismojumu tiek ienesta neskaidrība. Nevaru te aprādīt visas šīs nepareizības, jo tās ir vairākkārt paustas daudzos rakstos. Šie „pastāstījumi“ nav motīvēti ne ar kādiem jaunatradumiem, faktiem vai ziņojumiem; gluži īsi pateikts, ka tas tā ir vai tā liekas.

Te daži piemēri.

J. Alunāna kopoto rakstu II d. 431. lpp. rakstīts:

„Juŗa Allunāna iesākto darbu turpināja citi. Pirmais, kas viņu vislabāk saprata, nebija vis Valdemārs vai Barons, bet gan Jēkabs Zvaigznīte.“

Vai nav jābrīnās, lasot šādu apgalvojumu. Valdemārs, kas Alunānu vadīja, atbalstīja un kopīgi ar viņu strādāja jau kopš 1856. g., kas dibināja „Pēterburgas Avīzes“, lai Alunānam būtu nodarbošanās, kas Alunānu pieņēma savā dzīvoklī Pēterpilī — tas nav Alunānu sapratis, bet sapratējs ir bijis Zvaigznīte-Šterns, kas taču dzīvoja vāciešu kultūras pasaulē un kam bija citādi centieni nekā Alunānam. Un ja nu Zvaigznīte tik labi būtu izpratis Alunānu, tad jājautā, kā viņš šo Alunāna izpratni parādījis savos darbos un centienos. Vai tad šī „izpratne“ viņu pamudināja atstāt latviešu rakstniecību un meklēt jaunu darba lauku vācu valodā un rakstniecībā? Bēdīgas sekas tad bijušas šādai Alunāna „izpratnei“.

J. Alunāna kopoto rakstu II d. 30. lpp. Alunāns un Zvaigznīte ir mēģināti padarīt par tuviem centienu un domu biedriem. Vai „Sētas, dabas, pasaules“ laikā Zvaigznīte un Alunāns bijuši personīgi pazīstami, nav zināms. Alunāna piezīmes pie Zvaigznītes raksta par tautas dziesmām to neliecina. Iepazīties viņi varēja Pēterpilī. Tomēr liekas, ka nekāda sirsnīga draudzība viņu starpā nevarēja rasties: Alunāns šai laikā jau bija atraisījies no vācietības, pētīja latviešu valodu, rakstīja dedzīgus dzejoļus, kamēr Zvaigznīte arvienu vairāk piegriezās vācu garam, mainīdams pat latvisko uzvārdu un cenzdamies sasniegt pilnību vācu valodā. Atkal jājautā, ko tad šie „domu

un centienu biedri" būs kopā apsprieduši — taču laikam to, kas katram bija sirdslieta — vienam latviešu, otram vācu valoda un rakstniecība, runādami, kā mēdz sacīt, viens par vēju, otrs par vēja dzirnavām.

Izgl. Ministr. Mēnešrakstā 1933. g. 2. nr. rakstā „Jēkabs Zvaigznīte" 131.—134. lpp. lasām par Zvaigznītes lielo darbību „Pēterburgas Avīzēs." Starp citu, tur sacīts: „Es zinu: daudziem tas nepatīk, ka „Pēterburgas Avīzēs" tik lielu lomu ierāda Zvaigznītem. Nepatīk, jo tad jāatmet parastais uzskats un jāmeklē šis vecais laikraksts rokā un jāsāk pētīt, un tas vairs nav tik viegli." Nav saprotams, kādēļ daudziem tas nepatiktu, ka Zvaigznītem būtu liela loma „Pēterburgas Avīzēs" — neviens taču negribēs mazināt viņa patiesos nopelnus. Tikai Zvaigznītes rakstos šī „lielā loma" nav manāma. Bez tam pētniekam arī vecu laikrakstu pētīšana sagādās vairāk prieka nekā grūtuma. Varbūt tas ir bijis par grūtu „ierādītājam": viņa uzskati nav pamatoti, viņš cenšas Zv. lielo lomu i e r ā d ī t, bet ne p i e r ā d ī t. Un turpat tālāk augšā minētajā rakstā: „... Zvaigznītes vieta līdzstrādnieku pulkā ļoti izcila. Pirmajos mēnešos viņš pat ir faktiskais redaktors." Šī „lielā loma" Zvaigznītem tiek ierādīta pakāpeniski. Zvaigznītes kopotajos rakstos (1924. g.) 16. lpp. lasām, ka Alunāns laikrakstā strādājis samērā maz, jo saslimis un aizbraucis uz dzimteni; čaklais darba rūķis Barons arī vēl nebija stājies pie sava uzdevuma veikšanas; pašam Valdemāram nav bijis diezcik laika, un Biezbārdis nedzīvojis pastāvīgi Pēterpilī. „Nu galvenais redakcijas darbs, īsti pirmajos laikraksta pastāvēšanas mēnešos, cik vērojan.s, gulās uz Zvaigznītes pleciem." Apakšā piezīme: „Še teiktais, protams, ir tikai hipoteze."

Alunāna kopoto rakstu III d. 281. lpp. lasām: „Cik vērojams, tad „Pēterburgas Avīžu" faktiskais redaktors sākumā būs bijis J. Zvaigznīte, bet tikai vēlāk turpmākos mēnešos — viņa vietā stājies Kr. Barons." Minētajā Izgl. Minstr. Mēnešrakstā jau skaidri un gaiši teikts, ka „Zvaigznītes vieta līdzstrādnieku pulkā ļoti izcila. Pirmajos mēnešos viņš pat ir faktiskais redaktors. Nu redzam, kā šo Zvaigznītes redaktora „leģendu" rakstītāja fantazija pamazām izveidojusi. Vispirms tā ir „tikai hipoteze", vēlāk jau novērojums, tikai nav teikts, kur un kā tas novērots — līdz beidzot pateikts, ka tas ir tā un ne citādi. Ievērojot visu, kas iepriekš jau sacīts par Zvaigznīti kā par „Pēterburgas Avīžu" līdzstrādnieku, un pārbaudot pielik-

Kr. Waldemara wehſtule, rakſtita 15. maijâ 1885. g. „Rotas" redaktoram J. Klawinam. No Aronu Matija grahmatas: Krischjahnis Waldemars. Jelgawâ 1892. (Ari „Auſtrumâ" 1892.)

Par „Peterburgas awiſem" labpraht buhtu ſcho to pehz „Rotas" wehleſchanâs jarakſtijis, bet ſchihs leetas kodols ir tahds, kuru aiſtikt awiſês newar un neder. — Warbuht ſchowaſar jarakſtiſchu wiſu garaki preekſch Laubes Indrika k., bet awiſês tahs ſinas iſleetat tatſchu newarês. (Zik ſinu, Waldemars Laubem naw wis uſrakſtijis un peeſuhtijis te apſolito rakſtu. A.) Tikai tad, kad daſchas no manâm labajâm zeribam ſahka wairak un wairak ſuſt — tikai tad man nahza prahtâ „Peterburgas awiſes" iſdot, pee kuŗâm es biju de facto 1862. g. redaktors un iſdewejs.*) Marta mehneſî 1862. g., kad „Peterburgas awiſchu" programu eeſneedſu miniſtram A. Golowinam (kam es it tuwu ſtahweju Baltijas reformas un juhrneezibas leetâ), tad wehl zereju uſ reformam un tadehl gribeju „Pet. awiſes" eetaiſit preekſch J. Allunana, kas 1862. g. eeſahkumâ pret manu gribu iſſtahjâs no meſchkopeju korpuſa, kur wiņſch un latweeſis Siwerſs bij eeſtahjuſchees, kad Terbatas uniwerſitates kurſu bij beiguſchi. Allunans nu nometâs kortelî dſihwot pilnigi uſ manu rehkinumu, it kâ ſtudentu ſtarpâ nereti mehdſ notikt. Nu es gribeju tam pagahdat literariſkus darbus pee „Peterburgas awiſem". Bet Allunana ſlimiba (Tieffinn, Gröſſenwahn) jau maija eeſahkumâ pagreeſâs par pilnu trakumu, kuru nemaſ ſlehpt newareja, tà ka A. bij tuhlin maija mehneſî jafuhta uſ ſemem, pee latweeſcha, arendatora Ollmana; pus weſels tas oktobrî 1862. g. eenahza atkal Peterburgâ un 3 mehneſchus wehlak aiſzeloja uſ Kurſemi pee ſaweem brahleem, kur pehzak nomira. Par tahdàm leetam ne Laubes Indrikam, ne man newar patikt daudſ ko runat. — Barons ari 1862. g. nebuht nebij „Pet. aw." redaktors, lai gan tas jau toreiſ daſchus ſlawenus rakſtus dewa. Tikai no 1862. g. beigam lihdſ junijam 1865. g. Barons bij faktiſks redaktors; atbildigs arween biju es, ari ſchinî laikâ; ſtrihdu rakſti 1862. g. wahzu un kreewu walodâs, „Inlandê" un zitur, wiſi nahza no manas ſpalwas. To Laubes kungam par ſinu. 1862. gadâ bija tahdi labi lihdſſtrahdneeki, kà Barons, wehl Sterns (Swaigſnits), bijis Walkas Zimſes palihgs (tas nomira ap 1863. gadu) un juriſts Friedmans; ſinams wehl ari daſchi ziti. Kad 1863. g. widû „Pet. aw." tapa uſ 4 mehneſcheem aiſleegtas, tad es biju gataws ſcho awiſi pawiſam ſlehgt, lai gan tad wehl bija 3300 abonentu (1862. g. bija 4200); tikai Barons aiſſtahweja „Pet. awiſchu" tahlako dſihwibu, un tam nu es nodewu pawiſam faktiſko awiſes redakziju.

*) Retinajums mans. J. M.

tās liecības, šo redaktora tenku nevar uzskatīt pat par hipotezi — šī „leģenda" kā nepamatota un aplama ir jānoraida.

Zvaigznītes kopoto rakstu priekšvārdos 16. lpp. lasām: „Bet īstos jaunā laikraksta programas rakstus, tos enerģiskos vārdus, kuŗi padarīja „Pēterburgas Avīzes" par latviešu patstāvīgās kultūras pirmajām celmlauzēm, gan laikam būs rakstījis Biezbārdis."

Nav iespējams uzrādīt visas tās nepatiesās ziņas, kas rakstītas, noliedzot Valdemāra darbību „Pēterburgas Avīzēs". Tā par Biezbārža programmas rakstiem. Biezbārdis nedzīvojis pastāvīgi Pēterpilī (tas ir, lai būtu pastāvīgi pie rokas, kad vajadzīgs kāds programmas raksts, būs laikam bieži braukājis turp un atpakaļ, tikai nezina, kas ceļu maksājis). Bet, cik zināms, Biezbārdis ir no 1854. g. līdz savai izsūtīšanai uz Kalugu 1863. g. dzīvojis pastāvīgi Rīgā, no kurienes arī iesūtījis zināmos „Pēterburgas Avīzēs" uzņemtos rakstus, kuŗiem arī viņa vārds parakstīts. No „enerģisko" rakstu sacerēšanas viņu atbrīvosim, tie tomēr jāatstāj Valdemāram.

Zvaigznītes redaktora „leģenda" ir safantazēta divos variantos. Pēc pirmā Zvaigznīte ticis par redaktoru tāpēc, ka Valdemāram neesot bijis laika avīzi rediģēt (jāprasa, vai Zvaigznīte aiz līdzcietības pret Valdemāru uzņēmies rediģēšanu jeb Valdemārs būtu viņu pieņēmis kā algotu spēku?).

Pēc otra varianta Valdemārs redakcijas darbā it kā nemaz nebūtu darbojies — tur noteikšana bijusi Alunānam, un kad tas juties nespēcīgs, slims, tad nodevis „savu garīgo misiju Jēkaba Zvaigznītes rokās".

Alunāna kopoto rakstu II d. 29., 43. un 44. lpp. rakstīts, ka Valdemāram bijis tikai tikdaudz nopelna, ka viņš laikrakstu nonodibinājis, noorganizējis saimniecisko pusi, izdabūjis atļauju izdošanai, un laikraksts iznācis, tā teikt, bez cenzūras. Un tomēr rakstīts tālāk: „Rediģēšanā viņam sava daļa." Kā šādu pretrunu saprast?

Alunāna kopoto rakstu III d. 285. lpp., II d. 42. lpp. un III d. 284. lpp. teikts, ka Valdemārs neuzņēmis avīzē dažus paša Alunāna rakstus. Tā tad tomēr pats Valdemārs bijis redaktors. Tā tas ir rakstīts līdz apnikumam, līdz smieklīgumam.

Alunāna kopoto rakstu I d. 109. lpp. par Alunāna slimību sacīts, ka par to rakstījis Valdemārs, „varbūt gan arī pārspīlēdams."

Alunāna kopoto rakstu III d. 283. lpp. lasām: „Allunāns tanīs mēnešos bijis tāds paslims, ja ne īsti garīga darba nespē-

jīgs, tad vismaz stipri savārdzis, kā to viņš pats apliecina vēstulē." Šī vēstule iespiesta turpat Alunāna kopoto rakstu III d. 282. lpp. Tur lasām: „Mani mīļie! Garīgi pilnīgi sasirdzis, uzturos no 1. maija sākot Ново-Лисино, kādā muižā, kas atrodas 50 verstis atstatu no Pēterburgas, meža vidū, pie kāda ezera, kuŗā vienu līdz divas reizes dienā peldos. Peldoties ūdenī, ar dzelzi bagātā, mana veselība, kas no apriļa vidus karājās matu galā, atkal sākusi virzīties uz labu. Drudža kratīts, es daudz murgoju un biju ieķēries kādā fiksā idejā, kas mani dienu un nakti vajāja, tā ka es to uzticēju papīram. Šis manis uzrakstītais un paša roku murgos parakstītais dokuments nācis svešās rokās un tādā kārtā mans un arī Jūsējais vārds briesmīgi izblamēts."

Visās vēstulēs jau no Tērbatas laikiem 1855. g. Alunāns žēlojas par slimību, kas parādījusies dažādā veidā, un brālis Indriķis, viņam rakstīdams, izsaucas savā vēstulē: „Nožēlojamais Juri, cik tu slims, cik tu slims! Visas Tavas vēstules tik sēru pilnas — cik Tevis manīm žēl."

Alunāna kopoto rakstu III d. 279. lpp. lasām par augšā minēto vēstuli: „Jau še Allunāns runā par slimību, kas viņu tikko nenovedusi kapā. Skaidrības šai jautājumā nav..." Jāsaka, kas gan var būt vēl skaidrāks par Alunāna paša liecību par savu slimību! Kādēļ ir jācenšas to noliegt un, patiesību sagrozot, mēģināt iestāstīt, ka viņš bijis tikai „stipri savārdzis" un ka Valdemārs pārspīlējis, to rakstīdams? Šie kommentāri ir pilnīgi pretrunīgi, jo, kas 279. lpp. teikts, tas līdz 293. lpp. jau aizmirsts.

Redzams — ja nevar noliegt Alunāna slimību, tad nevarētu noliegt arī Valdemāra redaktora darbību „Pēterburgas Avīzēs", un kur tad paliktu redaktora godā paceltais Zvaigznīte? Lai spriež par to lasītāji.

Vairāk par šo Alunāna „slimības jautājumu" nebūtu ko teikt un prātot; bet ja nu kādam „pētniekam" prāts nerimstas, tad lai meklē rokā kādu zināmu vecu laikrakstu, kur nevisai sen kāds cits pētnieks ir par to izsacījies. Valdemārs, varbūt gan ar žēlumu un sirdssāpēm par sava audzēkņa agro aiziešanu aizsaulē, saka savā vēstulē, ka „par tādām lietām nevar patikt daudz ko runāt", un arī es pievienojos šai domai.

Zvaigznītes kopotajos rakstos lasot par Zvaigznītes darbību „Pēterburgas Avīzēs", bieži atrodam izteicienu „liekas", tomēr nav pieminēts, kādēļ tas tā liekas. Par dažiem rakstiem

Baltijas Semkopis 1877., 3. gada-gahjums, pag. 142.

Juris Allunans un zitr. „Peterburgas Awises".

Jau wairak nekâ weenu reisi man ir atgadijees dsirdet, ka nelaika Juris Allunans ne ween „Pet. awis." dedsigakais lihdsstrahdneeks, bet ari winu ihstais wadonis esot bijis. Schi nepareisâ sina, kâ turpmak redsesim, ir zehlusehs no nelaika tuwakeem radeem un ir daudskahrt isleetata kluwusi par ne-issihkstoschu nopelnu awotu Latweeschu attihstibas laukâ, is kura bes miteschanahs tik daudz ta flawas-uhdena isspeests, ka ar to ilgu laiku waj weselam baram peetizis. Es nu sinams esmu loti tahlu no tam, Jura Allunana nopelnus wispahrigi masinat,*) waj teem, kas sem wina flawas ehnas sildahs, scho it nebuht neskauschamo peemihtni neschehligi atnemt un winus bes pawehnes atstaht; mans nodoms tikai ir: schinî leetâ Latweeschem taisnibu usrahdit.

Scho noluhku es laikam wislabaki un wisihsaki panahkschu C. Waldemara „Vaterländisches und Gemeinnütziges" 1871, II. palihgâ nemdams. Tur 341. l. p. Wahzu walodâ tà stahw rakstits: „Tanî no H. Allunana isdotâ Latw. grahmatinâ: Tautas saimneeziba no G. (Jura) Allunana 1867, preekschrunas 7. un 8. l. p. ir schi beidsamà dsihwes gahjums aprakstits, kurâ loti leeli nerikligumi (sehr grosse Ungenauigkeiten) atrodahs. Pehz pilnas pateesibas Juris Allunans isstahjahs is meschu-akademijas (augstskolas) 1862. g. januarî waj februarî, kaut jo wisi wina Peterburgas pasihstamee winam to pawisam leedsa. Schee wina pasihstamee to ihsto eemeslu, kahdu sawadu slimibu, sinams, nepasina. No tureenes isstahjees winsch nu, pats pawisam bes padoma buhdams (ganz mittellos), dsihwoja pee scheem min. pasihstameem.

Lai winam, próti, Jurim Allunanam, darbu un pahrtiku waretu skapet, kluwa projekts sastahdits preeksch „Peterburgas awischu" isdoschanas, kaut jo Juris Allunans pats preeksch schi projekta ispildischanas gandrihs it neka naw warejis darit. Kad beidsot ta atwehleschana 1862. g. maija beigâs isnahza, tad Jura Allunana weseliba par leelahm isbailem (zum Schrecken) wiseem teem, kas ar to awischu projektu nodarbojahs — jau tik tahlu bija sakrutuse, ka winam bes kaweschanahs bij jadodahs us semehm, kur winsch lihds wehlam rudenim palika. Kad awises 1. julijâ 1862. gahka isnahkt, tad Juris Allunans, kâ lehti protams, Peterburgâ nemaz nebija, us kureeni winsch tikai pret oktobera m. 1862. g., druszin masak slims, ne kâ agrak, atnahza. 1863. g. sahkumâ winsch tad aisgeloja us Kurseemi. Tadehl winsch pee „Peterburgas awisehm" loti maz strahdajis. No wina ir tik ween schahdi raksti nodrukati: Nr. 2, 13. l. p. „Pasti Kreewu semê", 14. l. p: „Gohwju mehris"; numurôs 13, 18, 21, 23 senak sarakstitas druszinas is politigas ekonomijas (124. l. p. kapitals, 194. l. p. politiga ekonomija, 223. l. p. manta, 244. l. p. wehrtiba); Nr. 21, 223. l: p: par Latw: walodu, un beidsot tanî paschâ pusgada gahjeenâ ta leelaka dala no tahs tam peeliktàs sweschu wahrdu isskaidroschanas. Jo tuwakas sinas schini leetâ gan warehs dot D., Z., D., G. un ziti kungi Peterburgâ, tà kà ari tee dedsigakee lihdsstrahdneeki: Barons, kas no pascha pirmà eesahkuma stipri ween peedalijahs, bet wehlak, beidsot sem tahm wisleelakahm gruhtibahm, „Peterb. awises" weens pats wadija, tà kà pehz taisnibas tikai wina rokâs stahweja, waj schij lapai bija pastahwet, waj isnihkt; tahlak Friedemanis, Ollmanis un ziti; mehs no sawas puses, domajam, ka ar to peetiks, ko sche peesihmejuschi."

Nu mehs domajam us mata tàpat.

Wehtitaju Dawis.

*) Jura Allunana swarigakee raksti, lai to gan wisai daudz naw, ir tee, ko winsch walodas un ortografijas sinâ kaudis laidis.

W o l d e m a r, **Vaterländisches und Gemeinnütziges,** II. Heft, Moskau 1871, pag. 341: 342:

Das von H. Allunan herausgegebene lett. Schriftchen: Tautas Saimneeziba no G. Allunan 1867 enthält in der Vorrede S. 7 & 8 eine Lebensbeschreibung des Letztern, in der sehr grosse Ungenauigkeiten auftreten. Thatsächlich trat G. A. aus der Forstakademie (im Janr. od. Febr. 1862) trotz des entschiedensten Abrathens aller seiner Petersburger Bekannten, die freilich den wahren Grund, eine eigene Krankheit, nicht kannten — und lebte von da an, selbst ganz mittellos, bei eben diesen Bekannten. Um ihm Beschäftigung und Erwerb zu schaffen, wurde der Plan zur Herausgabe der Peterb. Awises entworfen, zu dessen Verwirklichung freilich G. A. kaum etwas beitragen konnte. Als endlich die Concession Ende Mai 1862 ankam, hatte die Zerrüttung der Gesundheit G. A.'s, zum Schrecken aller mit dem Zeitungsplan Sympathisirenden schon so auffallende Maße erreicht, dass er schleunigst auf's Land ziehen musste, wo er bis zum Spätherbst verweilte. Als die Zeitung am 1. Juli 1862 herauszukommen begann, war Herr G. A. selbstverständlich gar nicht in Petersburg, wohin er erst gegen October 1862, etwas weniger krank, als früher, zurrückkehrte; zu Anfang 1863 reiste er dann nach Kurland ab. Seine Mitwirkung war also an der Zeitung nothwendig eine äusserst unbedeutende. Abgedruckt sind von ihm 1862 nur: in Nr. 2 der Pet. Awises S: 13: Pasti kreewu semmê, S: 14: Gohwju mehris; in Nr. 13, 18, 21, 23 früher verfasste Bruchstücke aus der politischen Oekonomie (S: 124 kapitals, 194 politiga ekonomija, 223 manta, 244 wehrtiba); Nr. 21 S: 223 par latw. walodu, und zuletzt der grössere Theil der diesem halben Jahrgange beigegebenen Erklärungen fremder Wörter. Das ist Alles. Nähere Einzelheiten können wol die Herrn D[avid] Z[imze], D[avid] G[rüntal] und Andere in Petersb., sowie die eifrigsten Mitarbeiter: B a r o n, der vom ersten Anfange an sich stark betheiligte, später aber, bis zuletzt unter den drückendsten Umständen, das Blatt ausschliesslich leitete, so dass von ihm das Sein und Nichtsein des Blattes wirklich abhing, ferner Friedemann, Ollmann und Andere mittheilen; wir unsrerseits glauben, das oben Gesagte genüge. —

Herr Spahg, dessen grosses Buch: „Zustände des freien Bauernstandes in Kurland, 2. Theil, (der 1. Theil ist eine ganz kleine Brochüre) zum Theil in der Wohnung des Schreibers dieses verfasst und 1863 auf Kosten des Verfassers gedruckt wurde, hat dem Verfasser mehrere hundert, dem Schreiber dieses 100 Rubel Verlust gebracht.

sacīts, ka tiem esot „piedūrusies Zvaigznītes spalva", bet atkal bez kāda paskaidrojuma.

Alunāna kopoto rakstu I d. 121. un 122. lpp. gan teikts, ka pēc Stromberga ziņām Barons labojis Alunāna rakstus, un tas ir ticams. Vispār jāsaka: ja kāds „Pēterburgas Avīžu" raksts ir ticis labots, tad tam būs piedūrusies gan tikai redaktora Valdemāra spalva. Ja arī man, kaut negribot, ir jālieto vārds „liekas", tad es to lietotu, runājot par Zvaigznītes rakstu „Sluddinaschana" „Zobgala" 20-tajā numurā, kur vecs „Reisniks" (Latv. Avīze) „meklē sevim zeļļa bihdri". Liekas, ka šim rakstam būs piedūrusies Valdemāra spalva — šī satira neizklausās pēc Zvaigznītes. Ir gan savādi, redzot, ka nopietnais Valdemārs rakstījis zobgalības un pie tam tik dzejiski kā, piem., „Bizmaņa sapņi". Ja arī nevar Valdemāru pieskaitīt pie dzejniekiem, tad jāatzīst tomēr viņa dzejošanas spējas un tas, ka viņš, kā to jau esmu minējis, ir pirmais satirisko rakstu sacerētājs.

Izgl. Ministr. Mēnešrakstā 3. nrā no 272.—274. lpp. atrodams raksts, kurā A. Goba atstāsta kāda veca piebaldzēna Andža Gaigala atmiņas par Zvaigznīti. Gaigals bijis gadus 12—13 vecs zēns un gājis otru gadu Jaunpiebalgas draudzes skolā, kad tur par skolotāja palīgu strādājis Zvaigznīte. Gaigals stāstījis, ka Zvaigznītem bijušas „baltas un staltas" māsas; Zvaigznīte pats bijis „glīta, patīkama izskata kungs" un stingrs skolotājs, it sevišķi ģeografijas stundās. Ka Zvaigznītem ar principālu Ulpi „nebijušas diezin cik labas attiecības", tas neliekas visai ticami. Tanī laikā Zvaigznīte ir sācis mēģināties rakstniecībā. Arī Ulpe ir daudz rakstījis: būs vai simts viņa stāstiņu — tulkojumu, ko ar parakstu P. U. atrodam iespiestus visvairāk Treja izdotajā „Latviešu ļaužu draugā". Ar līdzīgu stāstiņu tulkošanu arī Zvaigznīte iesāk savu rakstnieka gaitu — varbūt, kā to jau iepriekš esmu minējis, Ulpes pamudināts. Šī vecā piebaldzēna Gaigala atmiņu beigās ir atkal nepamatots un nepierādīts apgalvojums: „... Zvaigznītem nav bijis labs prāts uz mācītāju Kēlbrantu, ko rāda satiriskais gabaliņš „Pēterburgas Avīžu Zobgalā", 1863. g. 16. nrā — „Grāmata, ko Šnapskumeiris rakstījis savam brālulītim Jaunciemā." Šis Šnapskumeiris nav nekas cits kā Kēlbrants, bet Jaunciems — Jaunpiebalga."

Īsi un skaidri — kas grib, lai tic.

Šai „Šnapskumeiŗa grāmatai", protams, nav sakara ne ar Zvaigznīti, nedz ar Kēlbrantu, bet tā ir interesanta kā materiāls un dokuments mūsu literātūrvēsturei. Biju nodomājis to pla-

šāk pārrunāt citā vietā, bet, Gobas „kommentāru“ apstādināts, iztirzāšu to pa daļai šeit.

Šai „Šnapsķumeiŗa grāmatai“ ir aktuāls saturs. Tā raksstīta tolaik kā satira pret vāciešu „bizmaniskiem“ centieniem latviešu rakstniecībā un ir uzskatāma par turpinājumu Valdemāra iepriekšējā gada zobgalīgajiem rakstiem: „Bizes gaudas“, „Bizes prieki“ un „Bizmaņa sapņi“. „Šnapsķumeiris“ te, starp citu, saka: Jo es esmu bismanna sulainis — Kas tagad pagreesees us bismannigas pusses — Zaur runnahm, ko bismannis sapnodams runnajis — Jo winsch pamohdees teize us manni: Mans gohdigs un ustizzigs sullainis — Redsi man jabrauz ahtri us Berlinu — Apmekleht weenu leelmannu, kurra wahrdam irr bismanniga skanna — Un tur eegrunteht jaunu brangu awisu ar wahrdu „der kleine Reactionär“ jeb masais wehsis...“ (Retinājums mans. J. M.)

Kas nu būtu šis Berlīnes lielmanis, kuŗa vārdam ir „bizmanīga skaņa“? Kas gan cits kā Bismarks, kas no 1859.—1862. g. bija Prūsijas sūtnis Pēterpilī un 1863. g. ministru prezidents Berlīnē. Valdemārs tanī laikā bija kontaktā ar krievu valdības ministriem un citām augstām amata personām, tāpēc viņam bija zināmas polītiskās aizkulises un Bismarka centieni. Vai kāds no vāciešiem toreiz būtu pie Bismarka braucis, to grūti izzināt, bet šejienes vācieši skatījās uz Bismarku kā uz savu aizstāvi. Kā kuriōzs jāpiemin, ka priekš kādiem 40 gadiem šejienes vācieši (laikam, lai atcerētos daudzās Vidzemes „Wolff'u“ ģimenes) nosūtīja Bismarkam kā dāvanu dzīvu vilku no Vidzemes mežiem.

Un „mazais vēzis“ — vai ir bijis nodoms to iesākot izdot Berlīnē, tas tagad grūti nosakāms, bet „iegruntēts“ un izdots tas tika tepat Latvijā; tikai — kā jau vēzis — bez ūdens nespēdams ilgi dzīvot, pēc divi gadiem nobeidzās. Šo „vēzi“ sauca „Volksblatt für Stadt und Land der baltischen Provinzen“. To izdeva un rediģēja „Pēterburgas Avīžu“ ienaidnieks, „Latviešu Avīžu“ redaktors „Šnapsķumeiris“ — Šulcs. Tanī laikā, kad minētais raksts parādījās „Pēterburgas Avīzēs“ (1863. g. aprīlī), „Šnapsķumeiris“ savu „mazo vēzi“ tikai vēl gatavojās izdot, lai gan jau tā paša gada oktōbrī tika izsūtīti uzaicinājumi („Aufforderung und Bitte“) šo lapu abonēt. Uzaicinājumā teikts, ka šī lapa tiek izdota vācu tautības sīkpilsoņiem, amatniekiem u. t. t., tāpat latviešiem un igauņiem, kas prot vācu valodu; no tiem jau dažs labs pare-

ģojot drīzu latviešu un igauņu valodas iznīkšanu... „dass so Mancher schon den nahen Untergang unserer lettischen und esthnischen Sprache voraussagt." Parauga numurs tika izdots 1863. g. 13. decembrī. Tā maksāja, pa pastu piesūtot, 2 rubļi gadā. Šī lapa iznāca tikai 2 gadus: 1864. g. un 1865. g. Tanī darbojušies arī daži latvieši. 1864. g. 44. nrā ir stāstiņš „Der Fluch der bösen That". Erzählung von Adolf Allunan. Liekas, ka šis stāstiņš ir oriģināldarbs. Beletristikā visvairāk rakstījis kāds Berlīnē dzīvojošais Frīdrichs Bikers (Fr. Bükker). Viens no viņa stāstiņiem, „Der Bittschriftsteller", 1864. g. 16.—20. nrā, tulkots latviski un izdots 1876. g. Jelgavā, J. Šablovska apgāda krājumiņā „Šis un tas" ar virsrakstu „Lūgšanas rakstu taisītājs".

Pēdējā numurā „An die geneigten Leser!" paziņots, ka šo lapu, kam tikai 700 abonentu, nav iespējams turpmāk izdot. Tālāk sacīts, ka šī lapa esot modinājusi interesi ārzemēs, sevišķi Berlīnē. Turienieši to labprāt izdotu tur, bet redakciju uu apgādu pārcelt uz Berlīni neesot iespējams naudas trūkuma dēļ. Izsacīdams pateicību līdzstrādniekiem, it sevišķi Fr. Bikeram Berlīnē, parakstījies „Pastor R. Schulz". — Runāt vairāk šinī vietā par „Šnapsķumeiri un viņa mazo vēzi" man liekas nevajadzīga lieta.

Ja Goba apgalvo (Izgl. Min. Mēn. 1933. g. 133. l. p.), ka Zvaigznīte nostājies pret kristīgo ticību, tad jājautā, kur un kādā rakstā tas parādās? Šādu nostāju neesmu atradis ne paša Zvaigznītes rakstos, nedz arī tais rakstos, kas viņam bez pamata piedēvēti. Jājautā, kāpēc gan Zvaigznītem piedzejots šāds „gods". Ja Zvaigznīte pēc savas pārliecības būtu atklāti uzstājies pret kristīgo ticību un no zinātniska viedokļa kritiski pierādījis, kas tanī nelabs, pelams un atmetams, tad to mēs varētu atzinīgi novērtēt, bet Zvaigznītes darbība rāda taisni pretējo. Viņa personīgā dzīve — iešana baznīcā un grēku sūdzēšana — liecina, ka Zvaigznīte bijis reliģiozs, to pašu liecina arī viņa raksti. [Skat. 1) viņa nāves ziņu par mirušo skolotāju Kluci „Mājas Viesa" 1860. g. 26. nrā un 2) kritiku par Tērauda „Rēķinu grāmatu" „Mājas Viesa" 1857. g. 24. nrā — te esot vajadzējis būt datiem par kristīgo dziesmu sacerētājiem.] Atkārtoju: nekur Zvaigznītes rakstos nav atrodama uzstāšanās pret kristīgo ticību vai kristīgās ticības aizkaršana. Nedrīkstam bez pamata Zvaigznīti padarīt par liekuli un piešķirt viņam Tartifa lomu. Pasargāsim Zvaigznītes piemiņu no šāda negoda.

Daudz un dažādi ir pausta, daudzināta un reklāmēta Alunāna un Zvaigznītes nebijusī redaktoru darbība „Pēterburgas Avīzēs". Alunāna kopoto rakstu III d. 195. lpp., kur iesākas nodaļa „Daži Pēterburgas Avīžu raksti", lasām šādu piezīmi: „Šie raksti iespiesti „Pēterburgas Avīzēs" tanī laikā, kad laikraksta atbildīgais redaktors bija Juris Allunāns. Rakstu autors nav cieši nosakāms, bet tanīs izpaužas redakcijas uzskati." Pareizi būtu jāsaka: „Šie raksti iespiesti „Pēterburgas Avīzēs" tanī laikā, kad Alunāns saslimis uzturējās Ново Лисин'ā un avīzi rediģēja Valdemārs, tādēļ nevar Alunānu darīt atbildīgu par šiem rakstiem — tie ir Valdemāra grēks vai nopelns.

Tālākā piezīme 233. lpp.: „Arī šo zobgalību autors nav skaidri zināms. Tās parādījušās tanī laikā, kad Juris Allunāns bija „Pēterburgas Avīžu" atbildīgais redaktors." Par šiem rakstiem tomēr ir zināms un „cieši nosakāms", ka Brencis un Žvingulis un raksti par bizmani ir paša Valdemāra, bet Zobugala sarunāšanās ar Русский Листокъ Barona darbs. Šie „Pēterburgas Avīžu" raksti gan nedrīkstētu atrasties Alunāna kopotajos rakstos!

Turpat 282. lpp.: „Bet ja šie raksti vairāk vai mazāk kollektīvs darbs, tad liekas, ka tie uzrakstīti ar Zvaigznītes roku, bet satura un virziena noteikšanā tur bez paša Zvaigznītes dalība vēl vispirmā kārtā Jurim Alunānam un tikai tad Kr. Valdemāram." (Retinājums mans. J. M.) Jāizsaucas: „Ak dziļums tās gudrības"! un jācieš klusu — „tā liekas", un ar to pietiek. — (Zvaigznīte un Valdemārs tad gan būs bieži vien ceļojuši uz Novo-Lisinu „kolektīvā darbā" — Zvaigznītem taču bija ar savu roku jāuzraksta, un pēc tam Valdemārs pielika varbūt kādu kommatu.) Cik smalki tas ir izteikts, jo tā taču liekas!

Barona lielā darbība „Pēterburgas Avīzēs" ir visiem zināma un paša Valdemāra, Grīntāla un citu apliecināta, bet arī to ir mēģināts noliegt. Zvaigznītes kopoto rakstu 35. lpp. (11. rindā no apakšas) lasām, ka Barons „iestājās redakcijā mazliet vēlāk, kad „Pēterburgas Avīzēm" lielākais karstums jau bija svešu roku noremdēts." Pilnīgu „Pēterburgas Avīžu" vadīšanu Valdemārs tiešām Baronam nodeva vēlāk, kad pats no rediģēšanas atstājās, bet kā čakls un ražīgs līdzstrādnieks Barons „Pēterburgas Avīzēs" darbojās jau no pirmā numura. Grīntāls raksta, ka Alunāna slimības dēļ visi darbi gulējuši uz Barona pleciem, kas strādājis caurām naktīm, jo viņam bijis

jāgādā arī par avīzes izsūtīšanu („Jūrniekā" 1909. g. 21. nrā). Un vai gan daudzie, vairāk nekā 50 dažādie Barona raksti neliecina par viņa lielo darbu „Pēterburgas Avīzēs" no sākuma? Īstenībā no Barona dzejoļiem un satirām jau verd „lielākais karstums". Katrs, kas ieskatīsies „Pēterburgas Avīžu" pirmā gada gājuma saturā, redzēs Barona lielo darbu šinī laikrakstā. Un tomēr arī to mēģināts mazināt un noliegt.

Alunāna kopoto rakstu III d. 285. lpp. teikts: „Zobugala" labākie raksti arī noteikti Zvaigznītes un Alluņāna darbs." Zvaigznītes zobgalīgie raksti ir zināmi, un tos esmu minējis. Kas grib, var tos arī uzskatīt par „labākajiem", bet Alunāna rakstus ar zobgalīgu saturu „Pēterburgas Avīzēs" neesmu atradis. Nevaru arī iedomāties, ka Alunānam, kuŗa „veselība karājās mata galā", slimības gultā prāts būtu nesies uz zobgalībām.

Turpat 285. un 286. lpp. lasām: „Vispāri maldās tie, kas saka, ka Kr. Barons bijis „Zobugala" dvēsele, ka „Zobugals" (un „Dzirkstele") bijis viņa roku darbs. Protams, arī viņš tur rakstīja, tāpat veica pārējo redakcijas darbu (izņemot pirmos mēnešus), bet labākās zobgalības nav viņa, bet citu līdzstrādnieku darbs. „Zobugalā" Alluņāna līdzdarbība stipri plaša (retinājums mans. J. M.), tā izpaužas rakstos par valodas un tautības jautājumiem." — Tik noteiktu apgalvojumu tomēr vajadzētu pierādīt: teikt, kuŗas „labākās zobgalības", kuŗu līdzstrādnieku rakstītas un kur manāma zobgalīgā Alunāna plašā līdzdarbība, ja par tādu vispār var runāt. Pretējā gadījumā šādus apgalvojumus nevar uzskatīt par nopietniem.

Barona sacerējumi, kas ar viņa paša roku parakstīti viņam piederošā „Pēterburgas Avīžu" eksemplārā, kuŗš tagad pārgājis viņa dēla Dr. Barona īpašumā, un Valdemāra raksti, droši vien ne visi, pēc Barona tēva atzinuma ir atzīmēti manā „Pēterburgas Avīžu" eksemplārā. Vai kāds gan iedrošināsies sacīt, ka Barona tēvs un Valdemārs būtu liecinājuši nepatiesi un sev piedēvējuši citu rakstnieku darbus? Kādēļ gan bija vajadzīga smieklīgā fantazēšana par Zvaigznītes un Alunāna redaktoru darbību un viņiem nepiederošiem rakstiem?

Alunāna „šķietamajos rakstos" — kopoto rakstu II d. 241. lpp. rediģētājs kā pašu pirmo ir uzņēmis Kr. Barona rakstu „Kurzemes un Vidzemes tautas un kaimiņu tautas, viņu būšana un valoda". Šis raksts atrodas kā pielikums jeb beigu nodaļa Barona grāmatiņā „Muhſu tehwſemes apraſtiſchana", Jelgavā,

1859. Turpat 301. lpp. rediģētājs saka, ka Barons „savās „Atmiņās", kur viņš piemin grāmatiņu „Mūsu tēvzemes aprakstīšana"", neko nerunā par šo pielikumu. Apbrīnojami loģisks secinājums. Ko tad lai Barons būtu teicis? Viņa „Atmiņās" 58. lpp. lasām: „Ārpus mūsu vakariem es vēl sarakstīju un drukā izdevu Baltijas zemju fizisko ģeografiju „Mūsu tēvzemes aprakstīšana" ar karti." Zināms, ja Baronam kāds būtu palīdzējis vai minēto pielikumu uzrakstījis, tad viņš to būtu atzinīgi pieminējis, jo cita nopelnus viņš nenoklusētu. Tālāk Goba raksta: „Daži šo pielikumu turējuši par Kr. Valdemāra, daži par Alunāna darbu. Pie pēdējā uzskata turējies arī Kronvalda Atis. (Sk. „Mazā vācieša" priekšvārdos.) Cik tālu gan iedomas te novedušas rakstītāju! Kronvalds savas grāmatiņas „Maſa Wahzeeſcha pirmais ſoliſ" priekšvārdos gan ieteic, lai skolotāji iegādājas grāmatu „Muhſu tehwſemeſ aprakſtiſchana", bet Alunāna vārds tur nav minēts, un Kronvalds viņu ar šo grāmatu nav saistījis. Kad Kr. Barons vēl dzīvoja Maskavā, tad daudzi šejienes literāti, zināms arī Kronvalds, nezinādami grāmatas „Muhſu tehwſemeſ aprakſtiſchana" īsto autoru, domāja, ka to sarakstījis J. Alunāns. Vēlāk, ja nemaldos, caur Brīvzemnieku noskaidrojās, ka tas Barona darbs. Tagad, kad pats Barona tēvs to ir apliecinājis, nebūtu vairs par šo jautājumu šķēpi laužami.

Par „Pēterburgas Avīžu" gaitas izbeigšanos un apstāšanos lasāmi šādi gudri Gobas kunga prātojumi Izgl. Ministr. Mēnešr. 1933. g. 132. lpp.: „... kam tur galvenā loma, ka „Pēterburgas Avīžu" mošais gars pastāvēja tikai līdz 1863. gada pavasarim, kam sekoja stipri bālākais posms līdz pat 1865. g., kad citkārt spirgtais izdevums nobeidzās bālumkaitē." (Cik naīvs liekas šis jautājums!)

Alunāna kopoto rakstu II d. 30. lpp. lasām: „Pēc Allunāna — Zvaigznītes gara nozušanas no „Pēterburgas Avīzēm", šis laikraksts, Valdemāra apgādībā un Kr. Barona vadībā, palika bāls, līdz nobeidza savu mūžu dabiskā nāvē lasītāju trūkuma dēļ (1865. g.)" (tā tad Valdemāra apgādība un Kr. Barona vadība tikai nūle būtu sākusies; cik pūļu gan nav jāpieliek šādiem sofismiem!)

Alunāna kopoto rakstu III d. 285. lpp. lasām: „... turpmākos gados (1864., 1865.) šis vīrs — Barons — bija laikraksta dvēsele. Tikai jāzina: tas vairs nebija Zvaigznītes — Allunāna gars."

Ko par šīm frazēm lai saka? Tās nebūtu uztveramas nopietni, būtu vienkārši jāignorē. Mūsu vecākā laikmeta literāti pasmietos, tās lasīdami; bet tā kā tie vairs nav starp dzīvajiem, tad mūsu jaunatnes dēļ, kas var noticēt šādiem aplamiem izteikumiem, šinī lietā ir jāienes skaidrība un patiesība.

Ka „Pēterburgas Avīzes" ļoti ienīda vācieši, tas nebūs velti jāatkārto, jo tās bija „uguns bumba", kas uzliesmoja latviešu tā laika krēslībā. Kā vācieši tās apkaroja un kādas sūdzības pret tām iesniedza krievu valdībai, tas lasāms Alfrēda Gobas grāmatā „Pirmās Pēterburgas Avīzes". Rīgā, 1929. Turpat lasām, ka Valdemāra aizstāvēšanās raksts pret vāciešu sūdzībām neko nelīdzējis. — „Pēterburgas Avīžu" cenzēšana Valdemāram tika atņemta un nodota Baltijas ģenerālgubernātoram. „Pēterburgas Avīzes" kaitīgā virziena dēļ no 1863. g. maija tika apturētas uz 4 mēnešiem. Valdemārs, Barons, Zvaigznīte un citi tika nodoti policijas uzraudzībai (lasītāju orientēšanās dēļ atkārtoju jau agrāk sacīto). Augšā minētajā grāmatā 52. lpp. lasām šādu Baltijas ģenerālgubernātora „instrukciju": „Pēterburgas Avīzēm" vajaga latviešus izglītot, pamācīt reliģijā, morālē, lauksaimniecībā, rakstniecībā, amatniecībā, mākslās u. t. t., bet nevajaga — valdības ierēdņus, muižniecību un garīdzniecību kritizēt, izsmiet vai čitādi to aizkart."

Šīs no paša Gobas kunga grāmatas citētās ziņas ir pietiekama atbilde uz viņa jautājumiem. Jāpiemin vēl, ka ne Alunāns, nedz Zvaigznīte nespēja iedvēst „Pēterburgas Avīzēm" savu garu, tanīs ir plūdis tikai Valdemāra un Barona gars.

Pirmo „Pēterburgas Avīžu" pusgadu Barons bija kuplinājis ar saviem dzejoļiem — jaunības spirgtā gara sacerējumiem, kas tautā nekad netiks aizmirsti; viņš bija šķīlis humoriskas un satiriskas dzirksteles, kā arī devis daudz zinātnisku rakstu. Bet nu radās apstākļi, kas spieda avīzi vai nu pavisam atstāt, pamest (kā jau Šterns bija „jaunelīti dārza galā raudādamu" pametis), vai arī mēģināt vēl avīzi uzturēt pie dzīvības, vadot to pēc jau minētās ģenerālgubernātora instrukcijas. Un Barons avīzi neatstāja, bet turpināja tās izdošanu, un Valdemārs to pavisam nodeva viņa rokās. Tā kā Barons bija policijas uzraudzībā, tad viņam bija ļoti jāuzmanās, lai nepiekertos pie kaut kāda niecīga iemesla, un tad — nu — Krievijas ziemeļos jau bija nometināšanai vietas diezgan... Avīzes ienaidnieki arī gaidīt gaidīja, vai cenzūra kādu rakstu dēļ atkal neliks manīt savu smago dūri, bet Barons avīzes skaugiem neļāva pieredzēt

šādu prieku. Avīze tika vadīta minētās instrukcijas robežās, un saturs bija līdzīgs agrākajam „Sētas, dabas, pasaules" saturam ar lietderīgiem, pamācīgiem rakstiem, kas „Pēterburgas Avīzēs" bija gan plašāki un garāki nekā „Sētas, dabas, pasaules" mazajās grāmatiņās. Goba šo saturu sauc par bālu un saka, ka tādēļ laikraksts apstājies. Man jāsaka: ja arī saturs vēl būtu bijis uguns sarkanumā, bet ja ar to vairs nesaistīja Valdemāra vārdu, tad tautā tam nebija simpatijas. Ko lai vairs meklē „Pēterburgas Avīzēs", ja Valdemārs, uz kuru tik daudzi bija cerējuši, bija izpostīts un samīdīts, aizdzīts — nezin kur trimdā... Īstā patiesība tautā nebija zināma, klīda tikai dažādas baumas... Bet Valdemāra stiprais gars beidzot pārspēja visas grūtības. Pārgājis uz Maskavu, viņš rakstīja lielajos krievu laikrakstos un strādāja jūrniecības biedrībā, bez tam uzturēja ciešus sakarus arī ar Latviju un rakstīja arī latviešu laikrakstos. Valdemārs daudz pūlējās, sekmēdams kuģniecību un jūras skolu dibināšanu Latvijā. To it zīmīgi izteic Valdemāram veltītā dzejo!a „Jūras gars" beigu pantiņi:

„Ne, — jūras gars tur plosās,
Pie darba Latvjus sauc,
Lai čakli taisās, josās
Un tālās jūrās brauc.
Ja, — aicin, mudin Nāre
Uz balto ūdeni,
Un valdi „*Valde mare*"
Šās tautas likteni!"

(„Dundurs Pats" 6. lpp.)

Rakstot par pagātnes notikumiem vai vēsturiskām personām, katrs ievēro iepriekšējās ziņas, kas atvieglo turpmākos pētījumus, un katrs atbalstās un atsaucas uz jau publicētiem datiem. Kā iepriekšējs J. Zvaigznītes-Šterna pētītājs man bija minams A. Gobas kungs, bet viņa daudzos un dažādos rakstus, ko esmu uzrādījis, diemžēl nevar uzskatīt par pētījumiem, bet gan drīzāk par fantazijām un iedomām. Esmu visvairāk aizrādījis uz tām nepareizībām, kas atrodas Jura Alunāna kopoto rakstu I, II un III daļā 1929.—1933. g. izd. Par šo izdevumu vispār jāsaka, ka biografijā un piezīmēs grāmatas beigās atrodamo nepareizo prātojumu dēļ, kā arī daudzu citu rakstnieku

darbu dēļ, kas uzņemti šinīs Alunāna rakstos, šis izdevums nav saucams par „A l u n ā n a“ rakstiem.[53])

Ievērojot to, cik ļoti Goba ir pūlējies un centies „ierādīt“ Zvaiznītem lielu „lomu“ „Pēterburgas Avīzēs“ un arī vispār mūsu rakstniecībā, ir jājautā, kādēļ tas bija vajadzīgs? Viņš taču pats ir nodevis par Zvaigznīti kā latviešu rakstnieku pareizu liecību, tik pareizu, ka es tai labprāt parakstītu savu vārdu blakus viņa vārdam. Atļaujos to te pievienot.

J. Zvaigznītes kopoto rakstu 40. lpp. (1924. g. izd.) lasām:

„Z v a i g z n ī t e s l i t e r ā r i s k ā d a r b ī b a b i j a t i k a i k ā f r a g m e n t s. V i ņ a m ū ž s b i j a ī s s u n s a v u s p ē k u l i e l ā k o d a ļ u v i ņ š u p u r ē j a s k o l a i. B e t a r ī t ā — p a d a r ī t a i s Z v a i g z n ī t e s v ā r d u m ū s u l i t e r ā t ū r a s u n k u l t ū r a s v ē s t u r ē d a r a n e m i r s t ī g u.

1924. 9. martā. A l f r ē d s G o b a.“

(Retinājums mans. J. M.)

Pētījot un aprādot Zvaigznītes darbību, man bija vairāk jāizceļ tas, ko Zvaigznīte n a v d a r ī j i s, nekā tas, ko viņš i r d a r ī j i s, kaut gan katrs biografs cenšas aprakstāmās personas darbību izcelt. To darīt mani spieda nepatiesie apgalvojumi par Zvaigznīti un viņam piedēvēto literāro darbību, kas Zvaigznīti izceļ, bet galvenos „Pēterburgas Avīžu“ darbiniekus Valdemāru un Baronu noliedz.

Vēstulē Cimzem Zvaigznīte saka, ka viņa mūža darbs esot kāds paidagōģisks sacerējums. Ar to pats Zvaigznīte norāda, ka viņš kā Cimzes audzēknis galvenā kārtā bijis p a i d a g ō g s — a u d z i n ā t ā j s. Savu paidagōga darbību tautā Zvaigznīte iesāka ļoti pareizi: viņš izdeva bērniem domātas pasaciņas un „lielajiem bērniem“ — „Maleniešus“, Zvaigznītes paidagōga domas ir ļoti pareizas: izglītot tautu, tā sakot, no apakšas, sākot ar pasaciņām un pakāpeniski ievadot populāras zinātnes, mākslas un literātūras izpratnē. Tautu Zvaigznīte uz-

---

[53]) Varbūt, ka tādēļ arī šīs grāmatas tiek maz pirktas, kaut gan cena tām jau 3 reizes pazemināta. Žēl, ka nav iznākuši jaunā izdevumā literātūrvēsturnieka R. Klaustiņa rediģētie J. Alunāna raksti, kas tikai būtu jāpapildina.

skatīja par tādu, kas tikai pēc simt gadiem būs spējīga saprast dziļākus rakstniecības darbus, tāpēc viņš rakstīja, pēc viņa domām, savam laikam piemērotus rakstus. Kā paidagōgs Zvaigznīte labi sajuta, kas bērna uztverei piemērots, tādēļ iesāka ar pasaciņām. Un tiešām, ar skaidro un vieglo izteiksmi „Pasaciņas" ieguva ne tikai bērnu, bet arī pieaugušo simpatijas. Arī „Malenieši", kas bija domāti pieaugušiem, ieguva populāritāti. Bet Valdemāra, Alunāna un citu karstgalvju domas bija citādākas: viņu programmā bija nemitīga traukšanās uz priekšu, nemitīga cenšanās iegūt pēc iespējas vairāk zināšanu uzreiz, daudz vērības nepiegriežot ceļam, kādā tās sasniedzamas.

Zvaigznītes metode būtu tautu pasargājusi no paviršības, diletantisma un izplūšanas rakstniecībā, bet ar to latvieši nebūtu strauji sasnieguši tik augstu kultūras pakāpi kā tagad.

Zvaigznīte nenojauta, cik lieli spēki un slāpes pēc izglītības bija tautā. It kā gaidot, ilgojoties un skumstot, it kā vientuļi atstāti, bet jau no dabas ar izcilām spējām apveltīti, mūsu jaunekļi traucās uz augšu, līdz ko pavērās ceļi, vienalga kur un kā. Šiem ar gaišu garu apdāvinātajiem ziemciešiem simt gadu vietā pietika ar gadu desmitiem. Un ne viens vien no šiem autodidaktiem iekaŗoja stāvokli un cienījamu vietu mūsu kultūras vēsturē.

Zvaigznīte tomēr ir strādājis savas tautas labā, lai gan viņas izglītības spējas vērtēja zemu. Apcerējumā par Raunu viņš saka (kop. r. 170. lpp.): „Vienīgi tas ir pastāvīgs un paliekams, ko tu savā dzīvībā saviem brāļiem par labu dari. Tāda sēkla izsēta dīgst, pilnojas, zied un nes auglus svētīgi līdz pēcnākamiem laikiem."

Apcerējumos: „Par latviešu tautas dziesmām", „Dziesmas, rīmes un tas jaunais sakāms vārds", apskatīdams latviešu tautas sacerējumus un vēsturi, Zvaigznīte nav varējis atturēties no didaktiskās tendences — mācīt un audzināt.

Salīdzinādams latviešu tautas dziesmas ar citu tautu dziesmām, Zvaigznīte žēlojas, ka latviešiem neesot dziesmu par lieliem, slaveniem darbiem. „Vai mātes, jūs šūpulī iežūžinādamas, tikai par pelītēm, kaķīšiem un krauklīšiem dziedāja? Vai (tēvi) tik par kumeliņu, auziņām, alutiņu dziedāja?" (kop. r. 153. lpp.).

Zvaigznīte gan nebūs īsti sapratis mūsu tautas dziesmu būtību un to īpatnējo lirisko skaistumu, kāds ir tikai latviešu tautas dziesmām, nevis vāciešu vēsturiskajām dziesmām, kas „no kaušanām runā, no varena spēka, sirdības, drošības, no zobeniem, šķēpiem, bruņām un no mīlestības" (kop. r. 151. lpp.).

Runādams par Dinsberga mīlestības ziņģēm, Zvaigznīte saka, ka latvieši no tādas smalkas vāciešu mīlestības neko nezinot (160. lpp.), un kādā citā vietā Zvaigznīte prasa: „Vai tad kumeliņi, auziņas, miezīši, rudzīši bija tās augstākās, svētākās lietas latviešu sirdīs? Vai mūsu tēvu tēvi tikai ganos un pieguļā gājuši un pie ugunskura sildījušies?“ (155. lpp.).

Zvaigznīte domā, ka mūsu vecu vecās ī s t ā s tautas dziesmas sen pazudušas, jo nav tautā bijuši rakstītāji, kas tās uzrakstītu. „Tās, ko latvieši tagad dzied, varbūt divi, trīs gadu simteņus vecas.“[54])

Nebrīnīsimies, ka Zvaigznīte savu centienu mērķi redzēja vācu kultūrā un nebija pienācīgi izjutis latviešu tautas dziesmās cildinātās zemes vērtības un zemes darbu, nedz arī mūsu senču dziļo prātniecību: bet sapratīsim, ka Zvaigznīte ir strādājis pēc savas atziņas. Sava apcerējuma „Par latviešu tautas dziesmām“ beigās Zvaigznīte ieteic latviešiem: „Turat godā, kas īsti jūsu ir, un jūs paši godā paliksat.“ (Kop. r. 155. lpp.)

Un tiešām, labi, ka latvieši prata turēt godā to, kas viņu ir, jo laika gaita jau ir pierādījusi, cik lētas un seklas bija vāciešu mīlestības ziņģes, bet cik dziļš un liels ir tas spēks, ko latvieši guvuši no savām tautas dziesmām — no tām dziesmām, kas par kumeliņu, rudzīšiem un miezīšiem dziedāja, jo vai tad citādi tautas dziesmu darba un zemes mīlestības ideoloģija būtu atkal atdzimusi mūsdienu centienos un literātūrā.

Tautas dziesmas dod spēku, un to atzina arī Zvaigznīte: „Viņas (t. i. tautas dziesmas) gan par daudz niecīgi izskatās, nav ne zīdā, ne tūka svārkos ģērbušās, īsti prastos vadmalas svārkos viņas tev nāk priekšā un par to nemaz neskumst. Valkā, latvieti, viņas, kādas ir. Paša pelnīts visur godam der, smeķē un dod spēku“ (kop. r. 155. lpp.).

Zvaigznītes aiziešana — atstāšanās no līdzdarbības „Pēterburgas Avīzēs“, kā arī viņa vientuļā dzīve pēc tam, liek domāt, ka viņš pēc savas dabas pieskaitāms pie savrup stāvošiem

---

54) Tā arī desmit gadus vēlāk izsacījās Pumpurs savā dzejolī:

„Meklēsim dziesmas“. Balt. Vēstn. 1873.

„Kur nemſim tahdas dſeeſmas Kà tahs, kas aiſmirſtas
Kas tika leelâs breeſmâs Zaur ſweſcheem gremdehtas.“

cilvēkiem, kas nemeklē sabiedrības, nepieslienas citiem, bet iet viens savu ceļu (tādu mēs redzam arī viņa brāli pēc Kažoku Dāvja apraksta). Tēvijā būdams, kad viņš kā jaunekļis Jaunpiebalgas draudzes skolā pie Ulpes sāka mēģināties rakstniecībā un pēc tam Cimzes vadībā un aizgādībā tulkoja pasaciņas, tad viņam vēl bija, pie kā pieslieties, bet, aiziedams uz Virkeni, viņš iegāja citā pasaulē ar citādām prasībām un citiem uzskatiem. Ko viņam deva un ko no viņa prasīja šī dižciltīgā ģimene? Vai tur nesākās viņa savrupējā dzīve — nogremdēšanās sevī un pārdomas — sevis un citu vērtēšana, ja vēl, kā jau minēju, tur vijās starpā „sirdslietas", kas bija savienotas ar intrigām?

Un tad Zvaigznīte traucās meklēt plašāku dzīvi Pēterpilī. Protams, viņš sevi uzskatīja par izcilāku un pārāku un ar dažu labu viņam vairs nebija, tā sakot, „pa ceļam". Pēterpilī īsu laiku viņš pabija starp latviešiem, Valdemāra ļaudīm, bet nekur nav manāmas pazīmes, ka viņš kādam no tiem būtu tuvāk stāvējis. Īsts dzejnieks viņš nebija un Pēterpilī nav vairs mēģinājis dzejot. Viņa rakstu darbi „Sētas, dabas, pasaules" III burtnīcā rakstīti, Cimzes tuvumā esot, varbūt Cimzes ierosināti. Un kad nu pār „Pēterburgas Avīzēm" nāca salna, tad viņš galīgi atsvešinājās no latviešu centieniem un aizgāja tuksnesī. Šādu ceļu ir daudzi gājuši, palikdami vientuļi — tas ir savrupgājēja liktenis.

Un nu Zvaigznīte piegriezās tikai zinātniskam darbam, vācu valodai un paidagōģiskām studijām, vērsdams skatu uz Vāciju, kur nonāca, slimības sagrausts, mūža pēdējā cēlienā...

Par Zvaigznīti un viņa laika biedriem ir jāsaka, ka katrs ir strādājis pēc savām spējām, tautas izglītību veicinādams, un mīļā piemiņā mums jāpatur šo pirmo latviešu kultūras darbinieku centieni.

Augstā cieņā ir jāpiemin dižlatvietis Kr. Valdemārs, latviešu pārstāvis pie krievu valdības, kas pastāvīgi ir nomodā bijis par savas tautas labklājību un kas pavēris latviešiem ceļus uz kuģniecību.

Augstā cieņā ir jāpiemin Valdemāra palīgs un vēlākais vietnieks „Pēterburgas Avīzēs", milzu darba veicējs baltais tēvs Kr. Barons, kas tautas garīgo pūru — latvju dainas — vienkop savācis un tautai atdevis.

Augstā cieņā jāpiemin mūsu pirmais valodas kuplinātājs, līdz šim savā ziņā nesasniegtais dzejnieks J. Alunāns, kas kā

meteors uzliesmoja Valdemāra apvārsnī, bet „ap pusnakti ielīgoja dvēselīšu naminā".

Augstā cieņā jāpiemin apdāvinātais latviešu censonis, paidagōgs J. Zvaigznīte-Šterns, kas izpelnījies tautas atzinību un cieņu ar savu paidagōgisko darbību, kā arī ar saviem sirsnīgajiem rakstiem un tautas nožēlu par savu traģisko likteni.

„Tie dus no savas darbības, un viņu darbi dod liecību par tiem."

BIBLIOTEKA ★ LATV. PSR VALSTS

L. Stein.

Leonhards Šterns

Leonhards Šterns.

Jēkaba Zv. jaunākais brālis Leonhards jeb Leenāts, kā to parasti izrunā rancēnieši un jaunpiebaldzēni, daudzkārt tiek pieminēts sakarā ar vecāko brāli. Nereti dažos nostāstos viņi tiek pat samainīti, tādēļ atzīstu par vajadzīgu sniegt ziņas arī par viņu.

Leonhards Zvaigznīte-Šterns dzim. 1845. g. 20. janvārī — bija uzņemts kā brīvskolnieks Valkas seminārā pa to laiku, kamēr viņa vecākais brālis Jēkabs tur bij skolotājs. Pēc semināra 1860. g. 17. novembŗa liecības viņš tur sabijis 2 gadus (1858—1859 jeb 1859—1860?) un izrādījies apdāvināts un čakls mācoties. Pēc izstāšanās no semināra viņš gatavojās iestāties Rīgā ģimnazijā, tas ir — ja būtu vajadzīgie līdzekļi skolas naudai un dzīvokļa un pārtikas izdevumiem. Vecākais brālis Jēkabs bija toreiz mājskolotājs Virķenes muižā un būs gan bijis labās attiecībās ar muižas īpašnieku baronu Engelhartu, kas nu centās palīdzēt Leonhardam, rakstīdams vēstuli savam draugam Buchholcam Rīgā, lai tas mēģinātu pie ģimnazijas direktora valsts padomnieka Krānhalsa ar citu kādu draugu palīdzību izdabūt šim apdāvinātajam jauneklim stipendiju. Tas nav izdevies, un viņš nav ģimnazijā ieticis — varbūt viņa seminārā iegūtās zināšanas, sevišķi valodu prašanā, nebija pietiekošas. Arī stipendijas, kā zināms, mēdz piešķirt tādiem skolu audzēkņiem, kas jau iestājušies un skolotāju atzīti par stipendijas cienīgiem, un tā tad Šternam jau pirms uzņemšanas gan laikam stipendiju izdabūt nebija iespējams.

Semināra vēsturē, audzēkņu sarakstā (133. nr.) minēts, ka viņš nu ir darbojies par skolotāju vairākās vietās Vidzemē — tā tad būs eksāmenējies par tautskolotāju pie tā laika Vidzemes skolu valdes. Kādās skolās viņš darbojies no 1861—1864. g., nav šobrīd zināms — viņa pēdējā vieta Vidzemē ir Alūksne, kur viņš bijis skolotāja palīgs 1865. un 1866. g.*) Viņš ir censonis, tāpat kā vecākais brālis, un arī viņa spraustais mērķis ir tālāka izglītība, un lai to panāktu, jāsapelnī nauda — jātaupa,

*) Skat. arī: Alūksnes pilsētas Glika pamatskolas 250. g. darba gaitas. Alūksnē 1933. 16. lpp. Kļūdaini iespiests: „Steons".

cik iespējams, no niecīgās palīga skolotāja algas un jāmācās, jāmācās dienām un naktīm, it sevišķi valodas.

Viņa nodoms ir iestāties augstskolā, un viņš sataisās uz iestāšanās eksāmeniem pie Apes (Opekalna) mācītāja Treja, kas māca bez kādas atlīdzības. (Izdaudzinātais savādnieks Trejs ne tikai Šternam, bet arī citiem jaunekļem, sevišķi jauniem skolotājiem mācījis gan vecās valodas, gan citas zinības par brīvu.) Nu saprotams, ka 1866. g. rudenī Šterns būs mēģinājis vai nu Tērbatas augstskolā nolikt iestāšanās eksāmenu, vai arī beigu eksāmenu Rīgas ģimnazijā, un kad augstskolā nav ieticis, tad pārnācis uz Rīgu. No kura laika viņš palicis Rīgā pastāvīgi dzīvot, to nevar skaidri noteikt. 1868./69. gada „Rigasches Adress-Buch", kas cenzēta 1868. g. 11. aprīlī, sniedz ziņas par Rīgas iedzīvotājiem pagājušā 1867. gadā, un tur ir viņa adrese uzdota: Stern, Leonh. Lehrer, Mit. Dünamündsche Str. 6. — (Tā tad 1867. g. 21. (9.) jūnijā, kad miris viņa brālis Jēkabs, būs gan Leonhards jau bijis Rīgā.)

Adrešu grāmatā gan L. Šterns ir saukts par skolotāju, bet Rīgas pilsētas skolotāju sarakstos viņš kā skolotājs nekur nav minēts — neesmu viņa vārdu starp pilsētas skolotājiem atradis; viņš gan būs nodarbojies tikai kā palīgskolotājs. Dinamindes ielā 6, kur viņa adrese uzdota, ir pilsētas māja, un tanī toreiz bijusi Āgenskalna puisēnu skola, kur par skolotāju bijis 75 g. vecais Hartmanis, kas no 1867. g. 1. jūlija ticis pensionēts. Hartmanis pēdējos gados nevarējis vairs rakstīt — bijuši krampji pirkstos — un tādēļ turējis palīgu pats uz sava konta. Pie viņa nu laikam Šterns būs bijis par palīgu un, tā kā viņa adrese uzdota skolas mājā, tad laikam būs arī tur dzīvojis. Hartmanis ar savu ģimeni — 2 meitām un slimu, ar nedzīdināmu kaiti sirgstošu kundzi dzīvojis lielajā Nometņu — toreiz Lēģeru ielā 20. Kā Hartmaņa pēcnācējs ir minēts skolotājs Rob. Antonijs, arī ar adresi Dinamindes ielā 6. Nu ir ļoti jāšaubās, vai Šterns tur varēja uzņemt savu slimo brāli, un vai tas, kā to Goba saka, varēja pie viņa pat ilgāku laiku mitināties.*) Par šīm ziņām lai atbild Goba. Šramma privātskolā (Carl Schramm, Privat-Lehr-und Erziehungsanstalt), kas atradusies Pārdaugavā Trīsvienības ielā 2, minēts 1868. g. skolotājs Šterns; var būt, ka tas bijis mūsu Leonhards. (Baltische Schul-Almanach für das Jahr 1869. Dorpat, Druck von W. Gläser.)

*) Rakstnieku sejas. Nr. 6. Jēkabs Zvaigznīte. 6 lp. — Jessena izd. Ievērojami vīri. Nr. 10. Jēkabs Zvaigznīte. 40 lpp.

Leonharda Šterna semināra liecība.

Attestat.

Die Unterzeichneten attestiren hiermit als bisherige Lehrer des Leonhard Stern, dass dieser Knabe während seines zweijährigen Aufenthaltes in der ritterschaftlichen Küsterschule zu Luhde bei Walk, wo er als Privatschüler den Unterricht unentgeltlich genossen hat, bei guten Gaben einen gleichmässigen erfreulischen Fleiss und eine tadellose sittliche Führung an den Tag gelegt hat. In der Meinung, dass seine Anlagen ihm eine weitere wissenschaftliche Ausbildung ermöglichen, wird er daher seiner Mittellosigkeit wegen auf Wärmste zur Unterstützung empfohlen, damit sein Streben nach höherer wissenschaftlicher Bildung realisirt werden könne.

Walk — Pastorat. Den 17-ten November 1860.
P. H. Otto, Pastor zu Walk.
K. Ulmann, Pastor zu Luhde.

Luhde, Küsterschule, d. 19 Novbr. 1860.
J. Zimse, Oberlehrer.

Barona Engelharta vēstule direktoram Buchholcam Rīgā pēc palīdzības Leonhardam Šternam.

Mein lieber Buchholtz!

Deines Rathes, mein lieber alter Freund, deiner Mitwirkung und Hülfe, bedarf ich in einer mir übertragenen Angelegenheit, und ich wende mich gleich schriftlich an Dich um keine Zeit zu verlieren und Dir die vielleicht nötige Zeit zu geben, mein Anliegen wo gehörig anzubringen. —

Die Bitte betrifft einen jungen Menschen von 16 Jahren, der am Walkschen Seminar durch Privatunterricht und Hilfe wohlwollender Lehrer, vor allem, aber durch Seinen Fleiss und seine Fähigkeiten, bis Johanni künftigen Jahres vielleicht für Secunda reif sein möchte, dem aber die Mittel fehlen das Rigasche Gymnasium besuchen zu können. Für diesen jungen Mann nun interessiren sich ausser mir noch viele Andere, und ich habe übernommen, Dich um dein Verwenden für ihn anzugehen. Ich frage, ob du bei Staatsrath Krahnhals oder anderen Deinen Freunden und Verbündeten, ein Stipendium für ihn erwirken könntest? Führung, Fähigkeit und Fleiss gelten Dir gewiss als beste Empfehlung, ich habe also um nichts weiter zu bitten, lege die Sache in gute Hand, und würde mich sehr freuen wenn Dir die Hülfe gelänge. Zur Bevorstehenden Lantagszeit werde ich von Dir ein Weiteres hören, bis dahin ein Lebewohl von Deinem Dich liebenden

Georg Engelhardt.

Würken, den 4-ten November 1860.

Rigas Awiſe 1903. g. 216. nr.

Leonhards Sterns. †

No Peterburgas mums rakſta: Sch. g. auguſta 12. deenâ ſche nomira ſkolotajs Leonards Sterns. Nelaikis dſimis Jaun-Peebalgâ 1845. gadâ, mahzijees Walkas ſeminarâ, ſtrahdajis daſchus gadus kâ ſkolotajs Widſemê uſ laukeem un kahdu laiku Rigâ, peedalidamees ari pee Rigas Latweeſchu Beedribas darbeem. 1873. gadâ winſch jau bija eeradees Peterburgâ, nolizis mahjſkolotaja ekſamenu, iſpildija meitenu gimnaſijâs Wahzu walodas ſkolotaja weetu. Winſch bija leels gleſnotaju mahkſlas, muſikas un dailrakſtneezibas zeenitajs, bet ne raſchotajs, kâ wina brahlis, wezo „Peterburgas Awiſchu" lihdſſtrahdneeks, labi paſihſtamais rakſtneeks J. Swaigſnite. Nodſihwodams Peterburgâ ap 30 gadu, winſch tikai mehreni peedalijâs pee Peterburgas Latweeſchu ſabeedrigâs dſihwes. Peekopdams tikai ſawu amatu un ſawu weſelibu, winſch ar weenu wairak atrahwâs no ſaweem wez-wezeem paſihſtameem, un tahdi tad ſaprotams, ka nekur Latweeſchu laikrakſtôs neeſmu atradis ſinas par wina nahwi: winſch aiſmirſa zitus, un ziti winu.

Jau daudſ gadu winſch ahrſtejâs no nerwu kaites, kas pehdejos gados parahdijâs pahrak leelâ aiſmahrſchibâ. Schi tad ari bija eemeſls, ka winſch no februara mehneſcha wairs newareja iſpildit ſawu ſkolotaja amatu, lai gan wehl tika ſkaitits deeneſtâ. Wina-n nahzâs tikai daſchas nedelas wehl padſihwot lihdſ 25 gadu jubilejai, kad 12. auguſtâ bija beidſis ſawu dſihwes gaitu. Neprezejees, weentulis winſch bija dſihwojis, weentulis, ſweſchu roku kopts, winſch ſchkihrees no ſchîs paſaules, reſchu paſihſtamu un darba beedru pawadits — guldinats Mitrofanija kapos. Weeglas ſmiltis wina atdſiſuſchâm meeſam!

Biju dſirdejis par diweem aiſſeegeleteem maiſeem ar J. Swaigſnites atſtahteem rakſteem, kas nodoti Rigas Latweeſchu Beedribas ſinaſchanâ, ar noteikumu, ka tee tikai pehz 25 gadeem taiſami walâ. Nelaikis Leonhards man teiza, ka tee nemaſ neeſot maiſi, bet tikai diwas pakas ar daſchadeem rakſteem, pa leelakai dalai Wahzu walodâ ſarakſtiteem. Buhtu wehlejams, ka Sinibu komiſija, kuras pahrſinâ tâs laikam tagad atronas, rakſtus liktu reiſ ſkatit zauri un kas derigs, laiſtu klajâ un tâ reiſi daritu galu ſchai paſakainai teikai.

Kaſchoku Dawis.

Apmēram 6 gadus L. Šterns ir Rīgā nodzīvojis, bet nav plašāku ziņu par viņa dzīvi un darbību — it sevišķi, kas zīmējas uz viņu kā skolotāju. Rīgā viņš būs pārnācis 1866. g. rudenī pēc nobeigta skolas gada Alūksnē un pēc mēģinājuma nolikt iestāšanās eksāmenu augstskolā, palicis te pastāvīgi dzīvot, arvienu vēl cenzdamies sasniegt vairāk nekā elementārskolotāja stāvokli. No īsām piezīmēm Rīgas Latv. biedr. gada pārskatos un laikrakstu ziņojumos*) redzams, ka viņš jau no biedrības dibināšanas laika ir tur darbojies līdzi. Par biedru viņš uzņemts 1868. g. 22. februārī palīdzības komitejā priekš trūkumcietējiem igauņiem un parakstījies ziedojumu uzaicinājumā starp citiem: „Leonhard Štern, lehrers"; marta m. ievēlēts par runas vīru un līdzi parakstījis apstiprināšanai iesniegtos latv. biedrības statūtus, bet gan vairs ne kā „lehrers", bet skolotājs. Tālāk viņa vārds minēts vairākās Latv. biedrības sēdēs — bijis aizvien runas vīros, priekšlasījumu un skolas komitejās; 1869. g. dibinātajā zinību komisijā un, nodibinot bibliotēku, ievēlēts par bibliotēkāru; turējis divus priekšlasījumus par bērnu audzināšanu un 1873. g. pirmo dziedāšanas svētku laikā bijis kā protokolists līdz ar diviem citiem skolotājiem pirmajā vispārīgā skolotāju sapulcē. (No 1893. g. ieskaitīts latv. biedr. mūža biedros.)

Pēc Kažoku Dāvja ziņojuma „Rigas Awiļes" 1903. g. 216. num. (skat. pielikums). 1873. g. viņš jau bija ieradies Pēterpilī, nolicis mājskolotāja eksāmenu un bijis meiteņu ģimnazijās vācu valodas skolotāja vietā. Bijis liels gleznotāju mākslas, mūzikas un daiļrakstniecības cienītājs, bet ne ražotājs kā viņa brālis. Nodzīvodams Pēterpilī ap 30 gadu, viņš tikai mēreni piedalījies turienes latviešu sabiedriskajā dzīvē un, interesēdamies tikai par savu amatu un savu veselību, arvienu vairāk atrāvies arī no saviem vec-veciem pazīstamiem — aizmirsis citus un citi viņu. Ilgāku laiku laiku slimojis ar nervu kaiti, kas pēdējos gados parādījusies pārāk lielā aizmāršībā, un tādēļ arī no 1903. g. februāŗa m. vairs nevarējis būt skolotāja amatā, lai gan vēl skaitījies dienestā. Miris 1903. g. 12. augustā, tikai dažas nedēļas pirms savas 25 gadu amata jubilejas. Neprecējies, vientulis viņš savu mūžu nodzīvojis, vientulis, svešu roku kopts, šķīries no šīs pasaules, retu pazīstamu un darba biedru pavadīts — guldināts Mitrofanija kapos. (Esmu te citējis gandrīz vārdu pa vārdam aizrādīto Kažoku Dāvja rakstu.)

Virsskolotājs Ernsts Briedis-Bojenieks, kas ar L. Šternu

*) Balt. Vēstnesis. 1870. Nr. 19.

iepazinies Pēterpilī Ermitāžā, stāsta, ka Šterns bijis „elegants kungs" ar smalkām manierēm, kas ļoti interesējies par mākslas jautājumiem, kādēļ arī bieži bijis sastopams Ermitāžā". Tas nu ir viss, cik šobrīd par L. Šternu zināms.

A. Goba ir arī par L. Šternu izrakstījies, kas nu kuŗo reizi ir prātā nācis. Tā Jesena izdotās biografiju serijas 10. nr. Jēkabs Zvaigznīte, 40. l. p. teikts: „Jēkaba Zvaigznītes atspaids Rīgā bija viņa brālis Leonards, kas še strādāja kā skolotājs"; un turpat 39. l. p. minēts, ka Jēkabs Zv. ap 1863. g. pārbraucis uz Rīgu. Bet Leonhards līdz 1866. g. bija vēl Vidzemē un tā tad nevarēja vis būt brāļa atspaids, ja tas arī ap to laiku būtu pārbraucis uz Rīgu. Tālāku turpat 40. l. p. rakstīts: „Par šo Leonhardu Zvaigznīti (jeb Šternu, kā viņu tā laika vāciskās iestādes bija pašam negribot pārkrustījušas) zināms tas, ka viņš ir Jēkaba jaunākais brālis, iestājies Cimzes seminārā 1859. g., bijis jau pēdējā klasē (sic!), bet kursu nenobeidzis un atstājis semināru."

J. Swaigsnites Kopoti raksti. 20. l. p. „... Leonhards, pasihstams newis kà Swaigsnite, bet gan kà Šterns, kahdu wahrdu viņam jau seminarâ usspeeduschi." Tām nezināmajām „vācu iestādēm" jau nu varētu to, kaut arī nepelnītu, Leonharda pārkrustīšanas godu atstāt — pasaka paliek pasaka, bet stāstīt to pašu arī par Cimzes semināru, tas ir neveikls variants. (To, ka arī Jēkabs Zv. bija „pārkrustījies", Goba noklusē, jo tas neiederas viņa programmā: no pārkrustīta Šterna jau neiznāktu lāga nacionālists.)

Zvaigznītes Kopotu rakstu 20. l. p. teikts, ka L. Šterns „miris Pēterpilī"..., Izglītības Ministr. Mēnešrakstā 1933. g. 2. burtn. 132. l. p. lasām: „... (Zvaigznītes brāļa Leonharda pēkšņā nāve Krievijas dienvidos) rakstnieka atstātos papīrus (leģendārais Zv. manuskriptu maiss!) pameta svešu ļaužu rokās, kas tos iznīcināja kā makulātūru..."

Nomirt Pēterpilī — to pateikt, tas ļoti vienkārši, bet aizvest Krievijas dienvidos brāļa atstāto manuskriptu maisu (ar rakstiem, kas gan pavisam nav rakstīti tikuši) un tur nomirt pēkšņā nāvē, tas ir romantiski, un ziņa par šādu notikumu iederas zinātniskā žurnālā...

Pietiks!

Ramaves izdevumi:

1. **Ceļi.** Rakstu krājumi I—VII
2. **Ceļi.** Rakstu krājums IX

   Literātūras zinātne. Lingvistika. Etnografija. Pārskati par latviešu filoloģiju un filozofiju un literātūru 1918—1938.

   Rīgā, 1939. . . . . 5,60 ls.
3. **Filoloģijas materiāli.** Prof. J. Endzelīnam sešdesmitajā dzimšanas dienā veltīts rakstu krājums. Rīgā, 1933. . . . . 7 ls.
4. **Baltu valodu teksti.** Izraudz. J. Endzelīns . . . 2,80 ls.
5. J. Straubergs, **Latviešu pirmās dziesmu grāmatas** 0,70 ls.
6. **Kronvalds.** Dzīve, skolotājs, valodnieks, vadonis 0,80 ls.
7. M. Zīverts, **Tīrelpurvs.** Varoņdrāma . . . . 1 ls.
8. M. Zīverts, **Āksts.** V. Šekspīra dzīves epizode 7 ainās . . . . . 2 ls.
9. A. Ozols, **Tautas dziesmu literātūras bibliografija.** Red. prof. L. Bērziņš . . . . . 2,70 ls.
10. V. Rūķe, **Programma izlokšņu aprakstiem.** Rīgā, 1940 . . . . . 2,60 ls.
11. **Valodas un rakstības jautājumi.** Sakārtojusi V. Rūķe, rediģējis J. Endzelīns . . . . . 1 ls.

1 50

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA
0309099149